

Masáare Maaja ya Yéesu Kirisitu ja ^vyeene yaandikwa ni Matáayo Mulongooryo

Kitáabu iki chaandikwa ni Matáayo, musaankan'yi kóodi (9:9-11; 10:1-4). ^Vyeene yoónekanaa, Matáayo aandika kitáabu iki, kati ya myaaka ya 60-70 keende Kirisitu ^avyaalwa. Uhu Matáayo Yéesu ajáa amwaanirira amutuube mpindi avariyaalaa Masáare Maaja mbere ja vaantu uko isi ya Galiláaya (9:9). Viintu ^viri foo ^vyeene Matáayo aandika, ni vira ^iionera na miiso yaachwe. Na kiintu kiintu ^aluuza, Yéesu ni Masía na kei ni Mununuuli wa vaantu, Muluungu ^avalaha ko tweera valáli na mutwe muhákwi wa kali (Isáaya 53). Kitáabu iki, Matáayo avaandikira Vayahúudi ^veene vajáa varuma Masáare Maaja ya Yéesu. Masáare Maaja aya, si sa Vayahúudi vii tuku, maa kaa, ni sa weeru yoosi (1 Yooháani 4:13-15).

Kitáabu iki chaluusaluuza, mwiikalo wa Yéesu aha weerwii. Chaanda na isimu ra kuvyaalwa kwa Yéesu, chaluusa kubatisiwa na kuyerwa kwaachwe ni Irimu (1:1-4:12). Kei, chaluusa marimo waachwe wo variyula Masáare Maaja, myuujiisa yaachwe na kuvahorya vaantu uko isi ya Galiláaya (4:13-18:35). Kitáabu iki chaluusa luyeendo lwa Yéesu fuma Galiláaya furu Yerusaleemu (19:1-20:34). Kei, chaluusa viintu ^vyafumira júma yo

kiimikirirya, kuning'iniwa kwaachwe musalábii, inkwya na kufufuka kwaachwe (21:1–28:20).

Kitáabu iki choonekya Yéesu ni Mukiindya mukuuu, ^ari na wiimiriri wo variyala Miiro ya Muluuu na Utemi wa Kurumwii. Ukiindya waachwe wagavwa haantu hasaano, (1) ukiindya wa Yéesu luulwii (5–7), (2) ulairiri kwa vapooji vaachwe ikimi na vaviri kuvatumamira vaantu (10), (3) símo ja Utemi wa Kurumwii (13), (4) ukiindya wa ^vyeene vapooji va Yéesu vasaakwa vave (18–20), na (5) ukiindya wa kuhherererya kwa weeru na kuja kwa Utemi wa Kurumwii (24–25).

^Vyeene Kitáabu iki Chagavwa

Lukolo lwa Yéesu na kuvyaalwa kwaachwe 1:1–2:23

Murimo wa Yooháani Mubatisáaji 3:1–12

Kubatisiwa na kayerwa kwa Yéesu 3:13–4:11

Murimo wa Yéesu uko isi ya Galiláaya 4:12–18:35

Luyeendo lwa Yéesu kutamanyana na múuji wa Yerusaléemu 19:1–20:34

Júma yo kiimikirirya ya Yéesu uko Yerusaléemu na heehi na Yerusaléemu 21:1–27:66

Kufufuka na kufumira kwa Yéesu 28:1–20

Lukolo lwa Yéesu (Lúka 3:23–38)

¹ Ihi noo nkumbukira ya marina ya lukolo lwa YéesuKirisitu, mwaana wa Daúdi, mwaana wa Aburaháamu.

² Aburaháamu ajáa amuvyaala Isaka, Isaka akamuvyaala Yaakúupu,

Yaakúupu akamuvyaala Yúuda na vaanaavo,

³ Yúuda akamuvyaala Peréesi na Séera na íyo waavo ni Tamári ajáa.

Peréesi akamvyaala Hesiróoni,
Hesiróoni akamvyaala Aráamu,
4 Aráamu akamvyaala Aminadáabu,
Aminadáabu akamvyaala Nashóoni,
Nashóoni akamvyaala Salimóoni,
5 Salimóoni akamvyaala Boási, fuma kwa
Raháabu.
Boási akamvyaala Obéedi fuma kwa Rúutu,
Obéedi akamvyaala Yéese,
6 ne Yéese akamvyaala mtemi Daúdi.☆

Daúdi akamvyaala Solomóoni fuma kwa muki wa
Uría.☆
7 Solomóoni akamvyaala Rehoboáamu,
Rehoboáamu akamvyaala Abíya,
Abíya akamvyaala Áasa,
8 Áasa akamvyaala Yehoshofáati,
Yehoshofáati akamvyaala Yóramu,
Yóramu akamvyaala Usíia,
9 Usíia akamvyaala Yósamu,
Yósamu akamvyaala Ahási,
Ahási akamvyaala Heseekía,
10 Heseekía akamvyaala Manáase,
Manáase akamvyaala Amóoni,
Amóoni akamvyaala Yosía,
11 Yosía akamvyaala Yekonía na vaanaavo,
mpiindi vaantu va Yúda vakasaamiwe na isi ya
nyenii ya Babéli.

12 Lusaamo lwa Babéli lukalooke,
Yekonía akamvyaala Searitiéli,

☆ 1:6 Laanga Rúutu 4:18-22. ☆ 1:6 Laanga 2 Samwéli 12:24-25.

Searitiéeli akamvyaala Serubabéeli,
¹³ Serubabéeli akamvyaala Abiúudi,
 Abiúudi akamvyaala Eliakíimu,
 Eliakíimu akamvyaala Asóori,
¹⁴ Asóori akamvyaala Sadóoki,
 Sadóoki akamvyaala Akíimu,
 Akíimu akamvyaala Eliúudi,
¹⁵ Eliúudi akamvyaala Elieséeri,
 Elieséeri akamvyaala Matáani,
 Matáani akamvyaala Yaakúupu,
¹⁶ Yaakúupu akamvyaala Yooséfu, mulume wa
 Maríia.
 Maríia akamvyaala Yéesu ^aánirirwaa Masía.

¹⁷ Jeyyo, kujáa kwatiite mbyaala ikimi na ine (14)
 fuma Aburaháamu fũũũ mũtemi Daúdi. Kei, kujáa
 kwatiite mbyaala ikimi na ine fuma mũtemi Daúdi,
 fũũũ lusaamo lwa Viisiraéeli kutwaalwa na isi ya
 uyeni ya Babéeli. Na mbyaala ikimi na ine fuma
 lusaamo lwa Viisiraéeli kutwaalwa na isi ya uyeni
 ya Babéeli, fũũũ kuvyaalwa kwa Masía.

*Kuvyaalwa kwa Yéesu Kirisitu
 (Lúka 2:1-7)*

¹⁸ Iji noo mbuwo ja kuvyaalwa kwa Yéesu
 Kirisitu. Maríia íyo waala Yéesu ajáa atumirwa
 ni Yooséfu. Maa kaa, mpiĩndi ^vajáa vakaari si
 vanalumana ja muki na mulume, Maríia akava
 mawulu maruto kwa njira ya Mũtima Mũja.

¹⁹ Yooséfu mulume waachwe baa neembe ajáa
 ni mũuntũ mũwoloki, si asaakáa kumukwaatya
 soni Maríia mbere ja vaantũ tukũ, akalamula
 kumureka Maríia kimbiso.

²⁰ Mpíindi ájáa akaari yookiiririkana iri isáare, murimu muija wa Ijva ukamufumira tulwii, maa ukamusea, “Yooséfu, mwaana wa Daúdi, koofa kumusumula Mariia ave muki waako tukú, sa uruto átiite ni kwa laviro lwa Mutima Muija.

²¹ Kiichungula ari mwaana mulume, na mukemera uri irina raachwe Yéesu, sa yeeye noo ári valamurirya vaantu vaachwe fuma uvii waavo.”

²² Aya yoosi yafumire, sa masáare Ijva áluusa kwa njira ya muláli na mutwe waachwe yaki-imane,

²³ “Laanga, munjala sumula ari inda, yeeye vyaala ari mwaana mulume, novo mwaanirira vari irina raachwe Emanuéeli,”[☆] noo kusea, “Mulungu ni na suusu ari.”

²⁴ Yooséfu ákiinuke fuma tulwii, akabweyya ja viintu murimu muija wa Ijva ájáa umuwyirire. Aho, ukamusumula Mariia akava muki waachwe.

²⁵ Maa kaa, Yooséfu si amuseeserera Mariia tukú, furu akiichungula mwaana wa kiintu kilume. Yooséfu ukamukemera irina raachwe Yéesu.

2

Vamanyi va Nyényeeri Vookoomwiinamira Yéesu

¹ Yéesu ákavyaalwe múujii wa Betelehéemu ári isi ya Yudeea, mpíindi ijo Heróode Mukúulu noo ajáa mutemi. Haaha vamanyi va nyényeeri fuma itumba vakuija na Yerusaleemu.

[☆] **1:23** Laanga Isáaya 7:14.

² Vuuryáa voosea, “Hai ari ura ^avyirwe ari kuva Mutemi wa Vayahúudi? Suusu twiyyona nyéneyeri yaachwe yatula fuma itumba, naasu tuújire noo mwiinamira.”

³ Mutemi Heróode ^akateere ayo masáare, yakaanda muturikirya, hamwi na vaantu voosi va Yerusaleému.

⁴ Akavaanirira vakúulu va veeneisi va Ijva na vakiindya va Miiro, maa akavuurya, “Masía ni hai ^ari vyaarirwa?”

⁵ Voovo vakamusea, “Vyaarirwa ari múujii wa Betelehéemu ^uri isi ya Yudéa. Jeyyo noo ^vyeene muláali na mutwe wa Ijva aandika,

⁶ ‘Ee Betelehéemu ^uri isi ya Yúda,
weewe si uri mudúúdi tuku,
kati ya míiji ^imányirwe ya Yudéa.

Sa kufuma kwaako fumira ari malongooli,
uhu valongoola ari vaantu vaani Viisiraéli.’☆”

⁷ Aho, Heróode akavaanirira vara vamanyi va nyéneyeri na kijiraawii, uko akavuurya mpiindi mpiindi ^viyyona ira nyéneyeri.

⁸ Hara, akavatuma vadome na Betelehéemu kunu yoovasea, “Tamanyi mukuurikirirye neeja masáare ya uwo mwaana, na ^muri moona, ndeteri mulomo chaangu sa naani nkamwiinamire.”

⁹ Vara vamanyi va nyéneyeri ^vakahumule mateerera mutemi Heróode, maa vakiinuka. Na laanga, vakiyyona kei nyéneyeri i’ira ^voona yootula itumba, ikava yoovalongorera novo vakiituuba furu ikiima mweeri ya haantu ^ajaa mwaana.

10 ^Vakiyone ira nyéneyeeri, vakavyeenda maatuku vii.

11 Vakiingira na nyuumbii, vakamoona mwaana ari na María iyo waavo, vakachwaama, maa vakamwiinamira. Hara, vakachungula máari jaavo ja kikomi ja mberii, vakamuheera vilungulungu vya saháabu, ubáani na manemáane.*

12 Mulungu akavakaan'ya tulwii, kari vahinduke na kwa Heróode tuku. Jeyyo, vakahinduka na meevo, na vajáa vatweera na njira yingi.

Kutija na Mísiri

13 Vamanyi va nyéneyeeri ^vakiinuke na meevo, murimu muja wa Ijva ukamufumira Yooséefu tulwii, maa ukamusea, “Inuka, musumule mwaana na iyo waavo, utije novo na Mísiri. Ikali uko furu niwawire, sa Heróode yoomusaakira mwaana sa amulae.”

14 Jeyyo, nuuchiku Yooséefu akiinuka, akamusumula mwaana na iyo waavo, akakwaata njira na Mísiri.

15 Akiikala Mísiri furu mutemi Heróode akawulala. Jeyyo, isáare ra Ijva ko tweera muláli na mutwe waachwe rikakiimana, “Namwaanirira mwaana waani fuma Mísiri.”☆

Vasinga va Kintu Kilume Vookulawa

16 Heróode ^akataange akóovirwe ni vara vamanyi va nyéneyeeri, maa akakalala maatuku vii. Aho, akavatuma vaantu vavulae vasinga voosi vu va kintu kilume ^vari na myaaka iviri

* **2:11 manemáane:** Ni mooda ^vahákaa maviri wa muuntu de ataahwe. Mooda hu ujáa ni wa iyoombe ikulu. ☆ **2:15** Laanga Hósea 11:1.

kuhinduka na nyuma aho múujii wa Betelehéemu, na maturii yoosi ^yariingirira uwo múuji. Abweeyya jeyyo, ja ^vyeene ajáa awyirwa jira mpiindi ni vara vamanyi va nyéneyeri. ¹⁷ Jeyyo, isáare ^raluswa ni Yeremía muláli na mutwe rikakiimana,

¹⁸ “Sawúti yatérekire fuma Ráama,
Kiriro na kurira no myaa kukulu,
Rahéli yoovaririra vaana vaachwe,
baa si yoosaaka tuuriwa mutima tuku,
sa voosi vakwíre.”☆

Kuhinduka Fuma Mísiri

¹⁹ Heróode ^akawulale, murimu muja wa Ijava ukamufumira Yooséefu tulwii uko Mísiri,

²⁰ Ukamusea, “Inuka, musumule mwaana na iyo waavo, uhinduke na isi ya Isiraéli, sa vara ^vasaakaa nkaasu ya mwaana vaakwya.”

²¹ Yooséefu akiinuka, akamusumula mwaana na iyo waavo, maa vakahinduka na isi ya Isiraéli.

²² Maa kaa, Yooséefu ^akateere Arikeláo mwaana wa Heróode noo avíre mutemi wa Yudéa haantu ha taáta waavo, Yooséefu akoofa doma na uko. Ne ^akakaaniwe kei tulwii, akiinuka, maa akadoma na isi ya Galiláaya.

²³ Kura, akiita kiikala múujii ^uséwaa Nasaréeti. Jeyyo isáare ^raluswa ni valáli na mutwe rikakiimana, “Kaanirirwa ari Munasaréeti.”

3

*Yooháni Mubatisáaji Yoomwiimirya Njira Yésu
(Maáriki 1:1-8; Lúka 3:1-18; Yooháni 1:19-28)*

☆ **2:18** Laanga Yeremía 31:15.

1 Sikú ^jiri foo ^jikalooke, Yooháani Mubatisáaji afumira isi ya ibaláángwii ra Yudéa, yoovariyula, yoosea,

2 “Valanduki fuma uvii waanyu, Utemi wa Kurumwii waséngerire.”

3 Uhu Yooháani noo ^aluu swa ni Isáaya muláli na mutwe, yoosea,

“Muuntu yookaanirira vikulukulu isi ya ibaláángwii,

‘Imyi neeja njira sa IJŮVA,

wololi njira ^ari tweera.’”☆

4 Yooháani iivikiráa ingo ^yachumwa kwa mabaáhira ya ngamía na iimutiráa lukova.☆ Kiintu ^arijáa ni nkumbi na huki wa isekii.

5 Vaantu fuma múujii wa Yerusaleemu, isi yoosi ya Yudéa na isi joosi ^jiri mbarimbari ya luuji lwa Yorodáani, vuujáa na kwa Yooháani.

6 Yeeye avabatisáa aho luujii lwa Yorodáani, kunu voluusa uvi waavo.

7 ^Akoone Mafarisáayo na Masadukáayo ^vari foo vookuja na kwaachwe noo batisiwa, ajáa avasea, “Nyuunyu mbyaala ya nyororooda! Ni ani ^avalúmire kutu mutije nkalari ya Mulungu ^yookuja?

8 Haaha vyaali ndiwa njija ^jiri koonekya kikomi mwaválandukire fuma uvii waanyu.

9 Reki kwiiririkana mitimii yaanyu, ‘Aburaháamu ni taáta wiitu!’ Ni kuvawyiira niise, Mulungu ifaanaa avalandule mawye aya yave vaana va Aburaháamu!

☆ 3:3 Laanga Isáaya 40:3. ☆ 3:4 Laanga 2 Vatemu 1:8.

¹⁰ Mulungu ahámwĩre viika chaarya chaachwe neeja miririi ya miti. Kooni muti si wootunga ndiwa ^jabooha, temwa uri, ufweitirwe na iviivii.

¹¹ Niini noovabatisa na maaji, koonekya mwavalandukire fuma uvii waanyu. Maa kaa, amwaari yookuja nyuma yaani ^ari na ngururu kulookya niini, niini nsiina wuuja baa wo tumama murimo wa mutumwa wo reherya nkova ja mirunkumo yaachwe tukũ. Yeeye vabatisa ari na Mutima Muja na kwa mooto.

¹² Yeeye akwáatiriire saama yaachwe yo keerera mikonwii yaachwe. Fyaahira ari neeja luha lwaachwe. Jiinga ari ngáano iivike kyoomii, maa kaa, mukúunku kũchimika ari na mooto si ^urímaa.”

*Yéesu Yoobatisiwa
(Maárikí 1:9-11; Lúka 3:21-22)*

¹³ Aho, Yéesu akatamanya fuma Galiláaya fũrũ luujii lwa Yorodáani sa akabatisiwe ni Yooháni.

¹⁴ Maa kaa, Yooháni ayeráa mukitira yoosea, “Niini noo wo kũja mbatisiwe ni weewe. Haaha weewe jooli wookuja na kuri niini?”

¹⁵ Maa kaa, Yéesu akamusea, “Aai, ruma haaha vive jei, sa jei noo ^vyeeene vyasaakwa tukiimikirirye uwoloki woosi.” Aho, Yooháni akaruma.

¹⁶ Yéesu ^akahumũle batisiwa vii, akafuma luujii. Koonka kurumu kukaatuka dwee, aho, akamoona Mutima Muja yookiima mweeri yaachwe ja nkunde na akamutũrira.

¹⁷ Aho, maa sawúti fuma kurumwii ikasea, “Uhu ni Mwaana waani ^namweenda, neeriwa mutima ni yeeye manumũnũ.”

4

*Yéesu Yooyerwa ni Irimu
(Maárikí 1:12-13; Lúka 4:1-13)*

¹ Aho, Mutima Múja ukamulongoola Yéesu fúru isi ya ibaláángwii sa ayerwe ni Ikúlu ra Mirimu Mivi.

² Yéesu ákiirekye kurya chiriri chobu kwa siku makumi yani (40), akoona njala.

³ Aho, Irimu rikúja na kuri Yéesu, maa rikamúsea, “Kooni uri Mwaana wa Mulungu, lairirya aya mawye yave mukáate.”

⁴ Yéesu akumúsea murimu muvi, “Masáare áYari Mpeho yalúsa jei, ‘Muuntu si ari kuva nkaasu kwa vyóorya vii tuku, maa kaa, ko tuuba kira isáare rifúmaa kwa Mulungu.’”

⁵ Aho, Ikúlu ra Mirimu Mivi rikamúsumula Yéesu fúru mújii múja wa Yerusaléemu. Rikamúvika Yéesu ncholwiinchoolwii ya munáara wa Kaaya Njija ya Ijva,

⁶ maa rikamúsea, “Kooni uri Mwaana wa Mulungu, ifweitere na isi. Sa vyaandikwa jei, ‘Mulungu tuma ari mirimu yaachwe miija ikulamurirye,

yooyo kukwaatirira iri mikonwii yaavo, sa kari ijeo raako ji riikunguvale iwyii tuku.’”

⁷ Yéesu akarisea, “Kei vyaandikwa, ‘Kari umuyéara Ijva Mulungu waako tuku.’”

⁸ Aho, Ikúlu ra Mirimu Mivi rikamúsumula Yéesu fúru ncholwii ya lulu lulihihihi. Rikamoonekya isi joosi ja weeru na nkongojima jaavo.

☆ 4:4 Laanga Nkumbukira ya Miiro 8:3. ☆ 4:6 Laanga Sabúuri 91:11-12. ☆ 4:7 Laanga Nkumbukira ya Miiro 6:16.

⁹ Rikamusea, “Kooni uchwáamire mbere yaani na wuunynamire, kukaheera ndiri ivi vyoosi.”

¹⁰ Aho, Yéesu akarisea, “Isunke kuri niini Irimu! Sa vyaandikwa jei,

‘Mwiinamire IJHVA Mulungu waako vii, na umutumamire yeemweene vii.’[☆]”

¹¹ Aho, Ikúulu ra Mirimu Mivi rikamureka Yéesu, mirimu miija ikuuja noo mutumamira.

*Yéesu Yookaanda Muriimo Waachwe
(Maáriki 1:14-15; Lúka 4:14-15)*

¹² Haaha Yéesu akateere Yooháani Mubatisáaji ayéekiirwe munyololwii, akiinaka aho, maa akadoma na Galiláaya.

¹³ Mpíindi ajáa Galiláaya, akiinaka fuma múuji wa Nasaréeti akita kiikala múujii wa Kaperenáumu uri mbarimbari ya iriva ra Galiláaya, kuri isi ya Sabulóoni na Nafutáli.

¹⁴ Jeyyo, noo vyeene akiimikirirya isáare araluswa ni Isáaya muláli na matwe,

¹⁵ “Isi ya Sabulóoni na isi ya Nafutáli, iri njirii yadoma na mayiyii, firiro ya luji lwa Yorodáni,

Galiláaya ya vaantu si vamumányire Mulungu,

¹⁶ vaantu vara víikalaa kilwiiryii,

vine kiweera kikuulu.

Na vaantu vara víikalaa isi ya kilwiirya na murimirimii wa inkwya,

itumba radáhire kwaavo.”[☆]

¹⁷ Kwaandira mpíindi ijo, Yéesu ajáa aanda variyula yoosea, “Valanduki fuma uvii waanyu, Utemi wa Kurumwii wasengerire!”

[☆] **4:10** Laanga Nkumbukira ya Miiró 6:13. [☆] **4:16** Laanga Isáaya 9:1-2.

*Yéesu Yoovaanirira Vapooji va Ncholo
(Maárikí 1:16-20; Lúka 5:1-11)*

¹⁸ Mpiindi Yéesu ^ayeendáa mbarimbari ya iriva ra Galiláaya, ajáa avoona vavúuvi vaviri. Umwi noo Simóoni ^aséwaa Peéterí, na wíngi noo mwaanaavo ^asewáa Anderéa. Voovo vawumiráa njwaavu na irivii.

¹⁹ Aho, Yéesu akavasea, “Ntuubi, na vabweeyya ndiri mave vavúuvi va vaantú.”

²⁰ Hahara, vakareka njwaavu jaavo, vakamutu-uba.

²¹ ^Akadome na mbere kiduudi, akoona vaantú víngi vaviri vala Yaakúupu na Yooháani mwaanaavo, vaana va muntú umwi ^aséwaa Sebedáayo. Voovo vajáa hamwi na taáta waavo mashúwii voolukan’ya njwaavu jaavo. Yéesu akavaanirira, ²² hahara, vakireka ira mashúwa na taáta waavo, maa vakamutuuba Yéesu.

*Yéesu Yookiindya no Horya Valwíri ^Vari Foo
(Lúka 6:17-19)*

²³ Yéesu ariingiriráa isi yoosi ya Galiláaya, kunú yookiindya no variyúla Masáare Maaja ya Utemi masinagógíi yaavo. Kei, avahoryáa vaantú ndwáala jaavo ^jísimiresimire.

²⁴ Masáare yaachwe yakeenera isi yoosi ya Síria. Vaantú vandomuretera valwíri voosi ^vísimiresimire. Kuri avo vajáa vamwaari ^vari na makuundi ^yahumba, vara ^vajáa na mirimú mivi, vara ^vajáa na kiinkwiisha na vara ^vajáa vaakwya iyandiyandi. Yéesu akavahorya avo voosi.

25 Mayiimbí ya mpuka nkũũũ ja vaantu vamutuubáa fuma isi ya Galiláaya, Dekapóoli,* Yerusaléemu, Yudéa na fuma nyambuko ya lúũji lwa Yorodáani.

5

Uvari yuli wa Yéesu Luulwii

*Vaantu Vatalariwa
(Lúka 6:20-23)*

¹ Yéesu ákoone jira mpuka ja vaantu, akaambuka na kiduundii, maa akiikala. Vapooji vaachwe vakamudomera,

² ne akaanda vakiindya yoosea:

³ “Vatalariwa vara ávari vakiva mitimii, sa Utemi wa Kurumwii ní waavo.

⁴ Vatalariwa vara ávari na makiva, sa Mulũũũũ vatuurya ari mitima.

⁵ Vatalariwa vara mitima yaavo áyahola, voovo heewa vari weerũ.✧

⁶ Vatalariwa vara ávakalũkwa na ávari na njala ya uwołoki, avo kiikutiwa vari ní Mulũũũũ.

⁷ Vatalariwa vara ávaláangaa na riiso ra wũũja, voovo laangwa vari na riiso ra wũũja.

⁸ Vatalariwa vara áveerya mitima, avo moona vari Mulũũũũ.

⁹ Vatalariwa vara ávalũman’yaa vavi viikalan’ye na wũũja, avo kaanirirwa vari vaana va Mulũũũũ.

* **4:25 Dekapóoli:** Ní isáare ra Kigiriki, noo kũsea *míji ikimi*. Na vaantu áviikaláa isi ya Dekapóoli sí vajáa Vayahúudi tũkũ. ✧ **5:5** Laanga Sabúuri 37:11.

10 Vatalariwa vara ^vatúrikiriwaa sa viikalaa mwi-
ikalo wa uwoloki,
sa Htemi wa Kurumwii ni waavo.

11 Mwatalariwa nyuunyu kooni mootukirwa,
mooturikiriwa na mookoovereriwa mavi
^yiisimiresimire sa niini.

12 Eryi mitima na vai siriri, sa kúnáálo yaanyu
ni nkúúlu kurumwii. Ni kwa njira yíyo vava-
turikiryá valáali na matwe va aho mbere.

Sangása na Kiweerũ

(Maáriki 9:50; Lúka 14:34-35)

13 Nyuunyu muri sangása ya weerũ. Maa kaa,
sangása kooni yasúukire, ni che iri vikirwa sa mw-
erere uhindikire kei? Iyo si yabooha kwa kiintũ
chochoosi tukũ, iyo ni yo fweita vii na weerwii
ilwaatiririwe ni vaantũ.

14 Nyuunyu ni kiweerũ cha weerũ. Múuji
^wajeengwa luulwii si wiívisaa tukũ.

15 Baa kei, vaantũ si vakórereryaa kimuri, maa
vakakikunikirira na nyiingũ ya kweenga tukũ, kiri
vyoova jeyyo, vakíviikaa kyaángwii, sa kimurikire
voosi ^vari nyuumbii.

16 Viivyo baa nyuunyu, kiweerũ chaanyu
choosaakwa kimurike, vaantũ voone nteendo
jaanyu njija, aho, vamubweeyirye nkongojima
Taáta waanyu. Yeeye ari kurumwii.

Hvariuli wa Miiro

17 Kari mwiisee nũja joo seyya Miiro au
hvariuli wa valáali na matwe tukũ. Si nũja
joo seyya tukũ, maa kaa, nũja joo vikiimikirirya.

18 Kimaari noovawyiira, mpaka kurumu na
weerũ jilooke, kusiina baa lutalo lumwi luduudi au

katóonti ka latalo lwa Miiro lari seyyiwa tuku, fuuru aya yoosi yakiimane.

¹⁹ Jeyyo, muntu yoyoosi ^ari wuna umwi wa ulairiri muduudi wa ndairiri iji, na avakiindye vaantu vingi vabweeye jeyyo, uwo kaanirirwa ari mudúúdi Utemii wa Kurumwii. Maa kaa, yoyoosi ^atámamaa na ^akíindyaa ndairiri iji, uwo kaanirirwa ari mukúulu Utemii wa Kurumwii.

²⁰ Sa jeyyo, ni kuvawyiira niise, uwoloki waanyu kooni si walóokeriirye wa Mafarisáayo na wa vakiindya va Miiro, kikomi si muri kungira Utemii wa Kurumwii vii kaa tuku.

Uvariyuli wa Nkalari

(Lúka 12:57-59)

²¹ Mwateera vambere vasewa jei, ‘Kari wuúlaa tuku,’[☆] na kei mwateera, ‘muntu yoyoosi ^ari kuúlaa heewa ari irya.’[☆]

²² Maa kaa, nini ni kuvawyiira niise, muntu yoyoosi ^ari mukalarira mwaanaavo heewa ari irya. Na muntu yoyoosi ^ari mutukira mwaanaavo kituki, uwo kiima ari mbere ya Balása Nkuulu ya Vayahúudi. Na muntu yoyoosi ^ari mutukira mwaanaavo amúsee ‘Mukoókoyo,’ tamanya ari na mootwii wa Jehénamu.

²³ Haaha kooni woodoma noo tola mpóryo yaako masabáahwii, maa ukumbukire wiitoola na mwaanaanyu,

²⁴ reka iyo mpóryo yaako haaho masabáahwii, hinduka ukiiteerwe na mwaanaanyu, maa de ji utoole iyo mpóryo yaako.

☆ 5:21 Laanga Ufumo 20:13.
Miiro 17:8-9.

☆ 5:21 Laanga Nkumbukira ya

25 Kooni muuntu yookutwaala na balásii, muloombe iivae na mpulo chaangu mpiindi ^mukaari njirii. Kooni si jeyyo, ura ^akusítakiirye kukutwaala ari na kwa mulamuli, na mulamuli ne kukwaatya ari kwa mulukaluka akwiingirye na manyololwii na ngururu.

26 Kimaari nookuwyiira, si uri fuma aho manyololwii tuku, mpaka urihe mpoocho yo marikirirya.

Ukiindya wa Kuyeenda na Muki wa Muuntu

27 Mwateera yasewa, 'Kari uyeendaa na muki wa muuntu tuku.'☆

28 Maa kaa, nini ni kuvawyiira niise, muuntu ^ari mulaanga muuntu muki, maa amumererye mati, uwo kuva ari ahumwire yeenda ne mutimii waachwe.

29 Kooni riiso raako ra kulume rakuhaandire utumame uvi, rinonkole, urifweite na kuli. Ni pwee kwaako kusova kiintu kimwi cha maviri waako, kulookya maviri waako woosi vuu kufweitirwa na mootwii wa Jehenamu.

30 Kei kooni iyaanja raako ra kulume rakuhaandire undoobweeyya uvi, rikere urifweite na kuli. Ni pwee kusova kiintu kimwi cha maviri waako, kulookya maviri waako woosi kufweitirwa na mootwii wa Jehenamu.

Kwiisiita na Muki

(Matáayo 19:9; Maáriki 10:11-12; Lúka 16:18)

31 Mwateera yasewa, 'Muuntu yoyoosi ^amusitire muki waachwe, amuheere taláka.'☆

☆ 5:27 Laanga Ufumo 20:14.
Miiri 24:1.

☆ 5:31 Laanga Nkumbukira ya

³² Maa kaa, niini ni kuvawyiira niise, muuntu yoyoosi ^ari musiita muki waachwe kooni si sa kuyeenda na mulume wa muuntu, kuva ari yoomubweeyya muki waachwe ave ja ayéendaa na mulume wa muuntu. Na muuntu ^ari muloola uwo muki ^asítirwe ni mulume, kuva ari yooyeenda na muki wa muuntu.

Kwiilaha

³³ Kei mwateera viintu vambere vawyiirwa, 'Kari uwúnaa kulaha kwaako tuku, maa kaa, kimikirirya kulaha kwaako mbere ya Ijéva.'☆

³⁴ Niini ni kuvawyiira niise, kikomi kari mwiiláhaa tuku, baa kwa kurumu tuku, sa kurumu noo ichuumbi ra kitemi ra Mulungu.

³⁵ Baa kari mwiiláhaa kwa weeru tuku, sa ni ibambari raachwe ro lwaatirya majeo yaachwe. Baa kei, kari mwiiláhaa kwa múuji wa Yerusaleemu tuku, sa noo múuji wa Mutemi Mukulu.

³⁶ Baa kei, kari mwiiláhaa kwa mitwe yaanyu tuku, sa si muri daha valandula lujwiri baa lumwi vii lwe lwiiru au lweeru tuku.

³⁷ Kooni muséire, 'Hii,' ive 'Hii' kikomi, na kooni muséire, 'Tuku,' ive 'Tuku' kikomi. Chochoosi ^kiri lookerera ayo, chafúmaa kwa Mavi.

Ukiindya wa Kuriha Isáare kwa Isáare

(Lúka 6:29-30)

³⁸ Mwateera kei vyasewa, 'Riiso kwa riiso na iyeo kwa iyeo.'☆

³⁹ Maa kaa, niini ni kuvawyiira niise, kari wiilóokereryaa na muuntu mavi tuku. Kooni muuntu

☆ **5:33** Laanga Valáawi 19:12; Uvalo 30:3; Nkumbukira ya Miiro 23:21. ☆ **5:38** Laanga Ufumo 21:24; Valáawi 24:20; Nkumbukira ya Miiro 19:21.

akuváire lusayya lwa kulame, mavarindurire na lwa kumooso.

⁴⁰ Kooni muntu akutwáarire na balásii sa asumule nkáancho yaako, mheere baa ikóoti raako.☆

⁴¹ Kooni muntu akufiindirirye wiitike muriwa waachwe lyeendo lwa isaa rimwi, weewe itike lyeendo lwa masaa yaviri.

⁴² Muntu yookuloomba kintu, mheere. Kooni muntu yookukopa kari umhéeraa moongo tuku.

Kuveenda Vavi
(Lúka 6:27-28, 32-36)

⁴³ Kei mwateera vyasewa, 'Mweende mwii-waako,'☆ na kei, 'Musule mvi waako.'

⁴⁴ Maa kaa, nini ni kuvawyira niise, veendi vavi vaanyu na mundoovaloombera vara vavatúrikirya,

⁴⁵ sa mwiifwaane na Taáta waanyu wa kurumwii. Sa yeeye avamúrikiraa mwaasu waachwe vavi na vaaja, baa kei avahéeraa mbula vawoloki na vara si vavi vawoloki.

⁴⁶ Ha kooni mooveenda vara vaveenda vii nyuunyu, ni kanáalo che mari turya? Eri, baa vasaankan'yi kóodi si vabwéeyya jeyyo tuku wu?

⁴⁷ Kooni moovaluumbya vaanaanyu vii, ni kintu che moobweyya kiisimire na viingi? Amwi baa vaantu si vamumányire Mulungu vabwéeyya jeyyo.

⁴⁸ Sa jeyyo, mve vawoloki ja Taáta waanyu wa kurumwii viintu ari mwoloki.

☆ **5:40** Laanga Ufumo 22:26-27; Nkumbukira ya Miiro 24:12-13.

☆ **5:43** Laanga Valáawi 19:18.

6

Kuvaambirirya Vakiva

¹ Mulaange neeja, kari mubwéeyya uwoloki waanyu mbere ja vaantu sa moonwe vii ni voovo tuku. Sa kooni mubwéeyiirye jeyyo, si mari turya kunáalo fuma kwa Taáta waanyu wa kurumwii tuku.

² Weewe mpiindi ^woomwaambirirya mukiva, kari wiilúsaa ja vakweembi viintu ^vabwéeyya masinagógii na njirii tuku. Voovo vabwéeyya jeyyo sa vabweeyiriwe nkongojima ni vaantu. Kimaari noovawyira, avo vahumula turya kunáalo yaavo.

³ Maa kaa, weewe mpiindi ^woomwaambirirya mukiva, bweeyya kwa kimbiso, kari baa mukono waako wa kumooso utaange kira mukono waako wa kulume wootumama tuku.

⁴ Toola nyambirirya yaako kwa kimbiso, ne Taáta waanyu ^oónaa yara ^yiivisa, kukutalarya ari.

Kumuloomba Mulungu

(Lúka 11:2-4)

⁵ Kei mpiindi ^moomuloomba Mulungu, kari mubwéeyya ja vakweembi tuku. Voovo veenda muloomba Mulungu kunu viimire masinagógii na haantu njira ^jalumanira, sa voonwe ni vaantu. Kimaari noovawyira, avo vahumula turya kunáalo yaavo.

⁶ Maa kaa, weewe kooni wooloomba, ingira na mberii, chuunga muryaango, maa de ulúsike na Taáta waanyu si ^oónekanaa. Uko, Taáta waanyu ^oónaa yara ^yiivisa, kukutalarya ari.

7 Mpiindi ^moomuloomba Muluungu, kari mulúusaa masáare ^yari foo ja vara si ^vamumányire Muluungu tuku. Voovo viiséaa Muluungu vateera ari sa masáare yaavo ^yari foo.

8 Kari mave ja voovo tuku. Nyuunyu Taáta waanyu amányire yara ^moosaaka baa viintu ^mukaari kumuloomba.

9 Haaha, ja jei noo ^vyeeene mwasaakwa mandomuloomba Muluungu,
‘Taáta wiitu wa kurumwii,
Irina raako ribweeyiriwe nkongojima.

10 Utemi waako wuuje.
^Cheene woosaaka kitumamwe aha weerwii,
ja ^vyeeene kitumamwaa uko kurumwii.

11 Utuheere chóorya chiitu,
cha kira siiku.

12 Utusee uvi wiitu wasírire,
ja ^vyeeene suusu tavaséaa vara ^vatuhonerya,
uvi waavo wasírire.

13 Kuturekera twiingire na mutehwii tuku,
maa kaa, utulamurirye na ura Mavi.’

[Sa Utemi, ngururu na nkongojima ni vyaako,
kwa siku ^jisiina uhero. Kikomi.]

14 Kooni moovasea viivaanyu uvi waavo wasírire mpiindi ^vahoniirye kwaanyu, baa Taáta waanyu wa kurumwii vasea ari uvi waanyu wasírire.

15 Maa kaa, kooni si moovasea viivaanyu uvi waavo wasírire, baa Taáta waanyu wa kurumwii si ari vasea nyuunyu uvi waanyu wasírire tuku.

Kwiirekya Kurya

16 Mpíindi ^mookiirekya kurya, kari mafótaa visho vyaanyu ja viintu vakweembi ^vabwéeyaa tuku. Voovo vafótaa visho vyaavo sa voonwe ni vaantu viirékiirye kurya. Kimaari noovawyiira, avo vahumula turya kunáalo yaavo.

17 Maa kaa, kooni weewe wiirékiirye kurya, ihake makuta mutwii na wooye kisho,

18 sa vaantu vadiire taanga kooni wiirékiirye kurya. Kwiirekya kwaako kurya kutaangwe vii ni Taáta waanyu si ^oónekanaa. Na Taáta waanyu ^oónaa yari kimbiswii, kukutalarya ari.

Usúngaati wa Kurumwii

(Lúka 12:33-34)

19 Kari mukúnguulaa máari ja kikomi ja mberii aha weerwii kuntu mbuuvu na kúutu ^jísambulaa tuku. Baa kei, viívi vabókaa vakiiva.

20 Kunguuli máari ja kikomi ja mberii mavíike kurumwii, kuntu mbuuvu si ^jísambulaa ingo na kúutu si ^isambulaa chuúma. Baa kei, viívi si vabókaa viive.

21 Sa kuntu máari jaako ja kikomi ja mberii ^jiri, noo kuntu mutima waako ^uri veera.

Kiweerú cha Maviri

(Lúka 11:34-36)

22 Riiso ni kimuri cha maviri. Kooni riiso raako riri nkaasu, maviri waako woosi wavíjaa na kiweerú.

23 Maa kaa, kooni riiso raako rasaambuka, maviri waako woosi wavéeraa kilwiiryii. Kooni kikomi kiweerú ^kiri isii yaako ni kilwiirya, ikyo kilwiirya chatuunika maatuku vii.

Mulungu na Máari

(Lúka 16:13; 12:22-31)

24 Kusiina matumami ^adáhaa tumamira vasúngaati vaviri tuku. Sa musuula ari umwi na amweende wiingi, au munyemya eende umwi na kumuchwa eende mati wiingi. Si muri daha kumatumamira Mulungu na máari tuku.

25 Noo ^chooreka noovawyiira, reki koofa sa kuva nkaasu kwaanyu, che muri kurya, che muri kunywa, au sa miviri yaanyu, che muri kiivikira tuku. Eri, nkaasu ni chóorya vii wuu? Na maviri si kulookya ingo tuku wuu?

26 Laangi ndee ja kurumwii. Joojo si jiháandaa tuku, si jichwijaa tuku, na jisiina madong'a tuku. Baa neembe ni jeyyo, Taáta waanyu wa kurumwii ajiriíshaa. Eri, nyuunyu si muri vakúulu miiswii yaachwe kulookya ndee tuku wuu?

27 Ni ani kari nyuunyu so manyika kwaachwe ifaanaa oongererye nkaasu yaachwe kwa saa baa imwi vii?

28 Sa che kwiitweetya sa ingo? Laangi, malava ya iwundii ^vyeeene yadeda. Yooyo si yatámamaa tuku, baa kei, si yachúmaa ingo tuku.

29 Kimaari kaa noovawyiira, baa mutemi Solomóoni na nkongojima yaachwe yoosi, si arwiikwa vyabooha ja rimwi ra malava ayo tuku.

30 Haaha kooni Mulungu ayarwiikaa masaambi ya iwundii aya ^yavijaa isiku na lomutóondo yakafweitirwa na iviivii, si ari varwiika nyuunyu kulookya ayo tuku wuu? Eri, sa che mumurúmaa kiduudi jei?

31 Sa jeyyo, reki kwiitweetya kunu moosea, 'Che turi kurya? Che turi kunywa? Che turi kiivikira?'

32 Sa vaantu si ^vamumányire Mulungu noo vitwéetyaa sa viintu ivi vyoosi. Kwaanyu Taáta

waanyu wa kurumwii amányire visaaka mwiise.

³³ Haaha, nyuunyu saakiri ta Utemi na uwoloki waachwe na ayo yoosi koongereriwa muri.

³⁴ Sa jeyyo, reki kwiitweetya sa lomutóondo, sa lomutóondo kwijuwikira iri yoong'eene. Uturikiri wa isiku wakiimana.

7

Kuvalamurira Viingi

(Maárikí 4:24; Lúka 6:37-38, 41-42)

¹ Kari muvalámuriraa viingi tuku, sa nyuunyu mudiire lamurirwa ni Muluungu.

² Sa ja ^vyeeene moovalamurira viingi, noo ^vyeeene baa nyuunyu muri lamurirwa. Kei kipimo ^mupimira viingi, noo baa nyuunyu ^muri piimirwa.

³ Sa che wooolaanga kajula ^kari riiswii ra mwaanaanyu, na uri si wookoona mpóngoola ^iri riiswii raako?

⁴ Jooli uri daha musea mwaanaanyu, 'Mwanawiitu, tula nikuseyye kajula riiswii raako,' na kunu weewe ^uri na mpóngoola riiswii raako?

⁵ Weewe mukweembi! Seyya ta mpóngoola riiswii raako, aho, maa de udae koonu neeja na useyye kajula ^kari riiswii ra mwaanaanyu.

⁶ Kari muhéeraa kúri viintu viija tuku, na kari mawámiraa nkaamba lúulu jaanyu tuku. Sa kooni mubwéeyiirye jeyyo, nkaamba jilwaata jiri na viiji vyaavo na kúri vavalandukira jiri jivang'enyeng'enyene.

Loomba, Saakira na Luumbya Muryaangwii

(Lúka 11:9-13)

⁷ Loombi, naanyu heewa m̄ri, saakiri, naanyu turya m̄ri, luumbyi m̄ryaangwii, naanyu yūrirwa m̄ri.

⁸ Sa kira ^alóombaa, ahéewaa, na Ɂra ^asáakiraa, atúryaa, na Ɂra ^alúumbyaa m̄ryaangwii, ayúrirwaa.

⁹ Ni ani k̄ri nyuunyu kooni mwaana waachwe amulóombire mukáate, ^ari m̄heera iweye?

¹⁰ Au kooni mwaana amulóombire soompa, ^ari m̄heera njoka?

¹¹ Kooni nyuunyu baa neembe m̄ri vavi, mamányire k̄vaheera vaana vaanyu viintu ^vyabooha, eri, Taáta waanyu wa kurumwii si ari bweeyya vyabooha kulookya ivyo ko vaheera viintu ^vyabooha vara ^vamulóombaa tuku wuu?

¹² Sa chochoosi ^moosaaka mutumamirwe ni vaantu, nyuunyu vatumamiri. Iyo noo Miiro na valáli na mutwe.

*M̄ryaango ^Wafinya na M̄ryaango ^Wawariha
(Lúka 13:24)*

¹³ Ingiri na m̄ryaango ^wafinya. Sa njira ni yawariha na m̄ryaango ni wawariha ^vyatamanya na imalwii, na ^vingiraa na uko ni ^vari foo.

¹⁴ Maa kaa, njira ^idómaa na nkaaswii yafafa, na m̄ryaango wo kiingirira na uko wafinya. Na vaantu ^vatáangaa njira iyo ni vake.

*M̄ti Watáangikanaa kwa Nd̄iwa Jaachwe
(Lúka 6:43-44)*

¹⁵ Mulaange neeja valáli na mutwe va uloongo. Voovo vūj̄aa na kwaanyu viivik̄ire m̄mberu ya muundi, maa kaa, isii yaavo ni mbūji nkari.

16 Avo, vataanga m̄ari kwa nteendo jaavo. Eri, vaantu vatúundaa sabíibu mihuungii wuu? Baku vatúundaa saambu matuunga mpichii wuu?
 17 Viivyo, muti muuja watúungaa ndiwa njija na muti muvi watúungaa ndiwa mbi.

18 Muti muuja si watúungaa ndiwa mbi tuku, na muti muvi si watúungaa ndiwa njija tuku.

19 Kira muti si ^atúungaa ndiwa njija, temwa uri na fweitirwa uri na iviivii.

20 Sa jeyyo, vataanga m̄ari kwa nteendo jaavo.

Vapooji va Kikomi va Yéesu

(Lúka 13:25-27)

21 Si kira muuntu ^aanyániriraa ‘Mukúlu, Mukúlu’ ^ari k̄ingira Utemii wa Kurumwii tuku, maa kaa, ni ura vii ^atúmamaa ^meene Taáta waani wa kurumwii asáakaa.

22 Siku ya ulamu ^vari foo k̄unsea vari, ‘Mukúlu, Mukúlu, si taluusáa uláli na matwe kwa irina raako tuku wuu? Kei, si kwa irina raako taseyyáa mirimu mivi na tabweeyyáa myuujíisa ^iri foo tuku wuu?’

23 Aho, níni vasea ndiri baa visa tuku, ‘Si navamányire nyuunyu baa kiduudi vii tuku. Isunki mbere yaani, nyuunyu ^muwúnáa miiro.’

Mujeengi ^Ari na Tooti na Mujeengi Muhoho

(Lúka 6:47-49)

24 Sa jeyyo, muuntu yoyoosi ^ayatéeraa masáare yaani no yakwaatya, iifwíne na muuntu ^ari na tooti, ^mweene ajeenga nyuumba yaachwe mwaalaliwyii.

25 Mbula ^ikavae, maboote yakamema maaji mpaka yakamoola, ihúmbuuto na maaji vikuuja, vikakundula nyuumba, nyuumba baa si yaawya

tukú sa viintu mwaariryo waachwe ujáa wa-
jeengwa mwaalaliwyii.

²⁶ Na muntu yoyoosi áyatéeraa masáare yaani
baa yakwaatya tukú, uwo iifwíne na mūhoho
mweene ajeenga nyuumba yaachwe isaárii.

²⁷ Mbula íkavae, maboote yakamema maaji
mpaka yakamoola, ihúmbuuto na maaji vikūja,
vikakundula nyuumba mpaka ikawya kacha.”

²⁸ Yéesu ákahumule kúusa masáare aya,
mpuka ya vaantu ikava yooowaalariwa ni
vvariyyuli waachwe.

²⁹ Yeeye akiindyáa ja muntu ári na wiimiriri,
na si ja vakiindyá vaavo va Miiró tukú.

8

*Yéesu Yoomūhorya Muntu ári na Ulóonda
(Maárikí 1:40-45; Lúka 5:12-16)*

¹ Yéesu ákakiime fuma luulwii, mpuka nkūlu
ya vaantu ikamutuuba.

² Muntu umwi ajáa na ulóonda akamwiinamira
yoosea, “Aai, kooni woosaaka, ifaanaa ukaanjirula
ndwáala yaani.”

³ Yéesu akawolola mukono waachwe,
akamusaasya, kúnya yoosea, “Noosaaka, ujirulwe!”
Hahara, ulóonda waachwe ukahola.

⁴ Aho, Yéesu akamusea, “Kari umuwyíraa
muntu yoyoosi isáare iri tukú, maa kaa, tamanya
ukiiyonekye kwa mweeneisi wa Ijáva, uutole na
mpóryo yo jirulwa, ja vyeene Músa alairirya, sa
vataange kimaari uhórire.”✧

✧ 8:4 Laanga Valáawi 14:1-32.

*Yéesu Yoomuhorya Mutumami wa Mulukaluka
si Ari Mnyahúudi*

(Lúka 7:1-10; Yooháani 4:43-54)

⁵ Mpiindi Yéesu ajáa íngíire múujii wa Kaperenáumu, mukúulu umwi wa valwi nkoondo akujja na kúri Yéesu, maa akiilomboola yoosea,

⁶ “Ee Aai, mutumami waani ni malwíri, akwíire iyandiyandi, atíite makuundi yahúumba maatuku víi.”

⁷ Yéesu akamúsea, “Doma niise noomuhorya.”

⁸ Maa kaa, ura mukúulu wa valwi nkoondo akamúsea Yéesu, “Ee Aai, níini sí navalwa níima neeja kúkateengya na nyuumbíi kwaani tuku. Lúusa isáare víi, na mutumami waani hola ari.

⁹ Sa baa níini ní muntu ^navíikwa isi ya wi-imiriri, baa kei natíite valwi nkoondo isi yaani. Kooni namúséire uhú ‘Doma,’ adómaa na wíingi ‘Úja,’ újja. Kooni namúséire mutumami waani ‘Bweeyya íki,’ abwéeyya.”

¹⁰ Yéesu ^akateere masáare ayo, akahwaalala, maa akíisea íra mpuka ^yamutuubáa, “Kímaari noovawyíira, sí ninoona kuruma ja úku kwa muntu yoyoosi wa Isiráéli tuku!

¹¹ Ní kuvawyíira níise, vaantu ^varí foo kúja varí fuma itúumba na úsweero, na kíikala varí ngovíi hamwí na Aburaháamu, Isaka na Yaakúupu kurya ngoví Útemíi wa Kurumwíi.

¹² Maa kaa, vaana va Útemí, fweitírwa varí na weerwíi haantu ^hari na kilwírya, úko kúva kúri na kíro no sha mayeo.”

¹³ Aho, Yéesu akamúsea ura mukúulu wa valwi nkoondo, “Tamanya na kaayíi, na víve kwaako,

ja kuruma kwaako.” Mpĩndi i’ira, mutumami waachwe akahola.

*Yéesu Yoohorya Valwĩri ĀVarĩ Foo
(Maárikĩ 1:32-34; Lúka 4:38-41)*

¹⁴ Yéesu akatamanya na kaayii kwa Peéterĩ, Ākafike, akamũshaana mukwĩ wa Peéterĩ ajáa nchiirĩ aváirwe nĩ ndwáala.

¹⁵ Aho, akamũsaasya mukono, na hahara akahola ĩra ndwáala yaachwe, akiinũka, maa akaanda vatumamĩra.

¹⁶ Mwaasũ noo kutumĩra, vaantũ Āvajáa na mirimũ mĩvĩ vakareetwa na kurĩ Yéesu, yeeye kwa isáare raachwe akiikibirya mirimũ mĩvĩ na akavahorya valwĩri voosi.

¹⁷ Abweeyya jeyyo, sa isáare ra Isáaya muláali na mutwe rikiĩmane,
“Yeeye mweeneevyo asũmũla teketeke yĩitũ,
na avereka ndwáala jĩitũ.”✠

*Koonĩ Mũntũ Yoosaaka Kumutuuba Yéesu Kĩkomi
(Lúka 9:57-62)*

¹⁸ Yéesu Āakoone mpuka ya vaantũ yoomũringĩrĩra, maa akalairĩrya vapooji vaachwe vafĩrĩre ne na nyambũko ya irĩva.

¹⁹ Aho, mukiindya wa Miĩro ya Mũlungũ akũũja na kurĩ Yéesu, maa akamũsea, “Mukiindya, kuku-tuuba ndĩrĩ na haantũ hohoosi Āurĩ doma.”

²⁰ Yéesu akamũsea, “Mũnjũ jatĩite viláalo mpáángĩ, na ndee jatĩite vivururu, maa kaa, Mwaana wa Mũntũ asiina baa ho laarya mutwe waachwe viĩ tukũ.”

✠ **8:17** Laanga Isáaya 53:4.

21 Aho, umwi wa vapooji vaachwe akamusea, “Aai mukúlu, reka ta nkataahe taáta.”

22 Maa kaa, Yéesu akamusea, “Ntuuba, reka vaantú ^vaakwya[☆] vataahe vaantú ^vaakwya vi-ivaavo.”

*Yéesu Yootuurya Ihúmbuuto Irivii
(Maáriki 4:35-41; Lúka 8:22-25)*

23 Aho, Yéesu akaambuka mashúwa hamwi na vapooji vaachwe.

24 Koonka, kukava na ihúmbuuto ^radalavadalaava irivii, mapúunta yakaanda wíikira mashúwa kende inyimire. Mpiindi iyo, Yéesu ajáa alíre anyéyyiire.

25 Vapooji vaachwe vakadoma noo mwiinukya voosea, “Mukúlu! Mukúlu! Tulamurirye, sira tiise!”

26 Yéesu akavasea, “Nyuunyu ^murúmaa kiduudi, sa che mookoofa?” Aho, akiinuka, akaridalavya ihúmbuuto na yara mapúunta. Ihúmbuuto rikakirinya sawu, na maaji yakatúla tú.

27 Vapooji vaachwe vakahwaalala, vakaanda ki-iyurya voosea, “Uhu ni muntu che? Baa ihúmbuuto na mapúunta vyoomateera?”

Yéesu Yoovahorya Vaantú Vaviri ^Vari na Mirimú Mivi

(Maáriki 5:1-20; Lúka 8:26-39)

28 Yéesu na vapooji vaachwe vakafirira iriva fúuru isi ya Vagerási. Uko akalumana na vaantú vaviri ^vari na mirimú mivi voofuma mbirírii. Avo vaantú vajáa vahumba maatuku vii, kusiina muntu ^akwáatiraa na iyo njira tuku.

☆ 8:22 Laanga Lúka 15:24, 32; Vaeféeso 2:1.

29 Vakatulá isóso voosea, “Ni che woosaaka kuri suusu weewe Mwaana wa Mũlungu? Wuújire noo tuturikirya baa mpiindi ^yasaawulwa si inafika wuu?”

30 Haaha, heehi na aho haantu, kujáa kwatiite ufya wa nkaamba ^jooriisha.

31 Mirimu mivi ikiilomboola kuri Yéesu, yoosea, “Kooni wootukibirya, turekere tukiingire ura ufya wa nkaamba.”

32 Aho, Yéesu akisea, “Domi!” Ira mirimu mivi ikafuma kwa vara vaantu, maa ikadoma noo kingira nkaamba. Ufya woosi wa nkaamba ukagiritira na kiwoongwii, maa jikaburukira na irivii, na joosi vuu jikakwya.

33 Variisi va jira nkaamba vakakurika itíjo, vakatwaala mulomo kwa vaantu ^vajáa múujii, vakita noo vawyiira masáare yoosi ^yajáa yafúmiire, baa na kira ^kijáa chafúmiire kwa vara vaantu ^vajáa na mirimu mivi.

34 Vaantu voosi va ura múuji vakadoma noo lumana na Yéesu, ^vakamoone, vakamuloomba alooke aho meevo.

9

Yéesu Yoomuhorya Mũntu ^Aakwya Iyandiyandi (Maárikí 2:1-12; Lúka 5:17-26)

1 Yéesu akiingira mashúwii, akafirira iriva ra Galiláaya, maa akahinduka na múujii meevo.

2 Vaantu vamwi, vakamuretera mũntu ^aakwya iyandiyandi, aláariwe ndirii yaachwe. Yéesu ^akoone kuruma kwaavo, akamusea ura ^aakwya iyandiyandi, “Mwaana waani, iheere matima! Uvi waako wasírire.”

³ Vamwi va vakiindya va Miiro ^veene vajáa aho, vakiiwyíira jei, “Uhu mumaka yoomuhíntikira Mulungu!”

⁴ Yéesu akataanga miiririkano yaavo, maa akavuurya, “Sa che mookiiririkana mavi mitimii yaanyu?”

⁵ Ni kirikwi noo chaangu kulookya myeewe, ☆ kumusea, ‘Uvi waako wasírire,’ au kumusea, ‘Inuka, yeenda?’

⁶ Haaha noosaaka mutaange Mwaana wa Muuntu atite wiimiriri aha weerwii wo sea vaantu uvi waavo wasírire.” Aho, akamusea ura muuntu ^aakwa iyandiyandi, “Inuka, toola ndiri yaako, tamanya na kaayii.”

⁷ Ura muuntu akiinuka, maa akatamanya na kaayii kwaachwe.

⁸ Ira mpuka ya vaantu ^ijáa aho ^vakoone ayo, vakakwaatwa ni woowa kunu voomudumba Mulungu ^avahéeraa vaantu wiimiriri ja uwo.

*Yéesu Uja jo Kaanirira Vavi
(Maáriki 2:13-17; Lúka 5:27-32)*

⁹ Mpíindi Yéesu ^alookáa fuma uko, ajáa oona muuntu umwi íkyíire kivaandii cho rihira kóodi. Uhu muuntu irina raachwe noo Matáayo asewáa. Yéesu akamusea, “Ntuuba.” Ne akiinuka akamutu-uba Yéesu.

¹⁰ Mpíindi Yéesu ^arijáa kaayii kwa Matáayo, vasaankan’yi kóodi na vaduwalo ^vari foo vakúja. Avo vakiikala kurya chóorya hamwi na Yéesu na vapooji vaachwe.

☆ 9:5 Laanga Matáayo 19:24.

11 Mafarisáayo ^vakoone jeyyo, maa vakavasea vapooji vaachwe, “Sa che mukiindya waanyu yoorya na masaankan’yi kóodi na maduwalo?”

12 Yéesu ^akateere jeyyo, maa akasea, “Vaantũ ^vari nkaasũ si vasáakaa mwaanga tukũ, maa kaa, valwĩri noo vasáakaa mwaanga.

13 Haaha tamanyi mukiikiindye aya masáare ^cheene yalũsa, ‘Noosaaka riiso ra wũja, na si mpóryo jaanyu tukũ.’* Si nũja joo kaanĩra vaantũ ^viiyónaa ni vawoloki tukũ, nũja joo kaanĩra vavi.”

*Yéesu Yookuuriwa Kwiirekya Kurya
(Maáriki 2:18-22; Lúka 5:33-39)*

14 Haaha, vapooji va Yooháani vajáa vadoma na kũri Yéesu, maa vakamuurya, “Sa che suusu na Mafarisáayo twiirékya kurya, maa kaa, vapooji vaako si viirékya kurya?”

15 Yéesu akavasea, “Vaantũ ^valáarikirwe na ngovii jooli vari rira no myaa mpĩndi ^vari hamwi na mweenengovi? Mpĩndi kũja jiri, siku ijo mweenengovi samulwa ari fuma kwaavo, na aho noo vari kwiirekya kurya.

16 Kusiina mũntũ ^adáhiraa kiráka kifya isaámwii tukũ. Kooni abwéeyiirye jeyyo, ikyo kiráka kifya moola kiri iro isaámu na iyo ingo tatuka iri kulookya lwa ncholo.

17 Kei, kusiina mũntũ ^avíkíraa diváai ifya viríibii vya kali tukũ. Kooni abwéeyiirye jeyyo, iyo diváai pũsula iri ivyo viríiba,* viríiba saambuka viri na diváai kũtika iri. Diváai ifya ni viríibii vifya

☆ 9:13 Laanga Hósea 6:6. * 9:17 *viríiba*: Ni saama ^javíkíraa diváai. Jaténgeneshiwaa na ndiri.

^ivíkirwaa, na vyoosi diváai na viríiba chaala viri nkaasu.”

Yéesu Yoomuhorya Muntu Muki na Yoomufufula Muhínja

(Maáriki 5:21-43; Lúka 8:40-56)

¹⁸ Mpiindi Yéesu ^ajáa akaari yoolusika ayo masáare, muntu umwi mukulu wa sinagóogi akujja. Akachwaama mbere ya Yéesu, maa akamusea, “Muhínja waani awúliire haaha vii. Baa neembe ni jeyyo, nookuloomba wuje na kwaani sa ji umusaasye na mukono waako na kava ari mooyo kei.”

¹⁹ Yéesu akiinuka na uwo muntu, akadoman’ya baa na vapooji vaachwe.

²⁰ Muntu muki umwi ajáa na ndwála yo fuma sakami kwa myaaka ikimi na iviri. Akamutuuba Yéesu kwa nyuma, maa akasaasya mukáwo wa nkáancho yaachwe.✠

²¹ Abweeyya jei, sa iiseáa kimoyomooyo, “Kooni nasásiirye ingo ya Yéesu vii, hola ndiri.”

²² Yéesu akiilorera, akamoona ura muntu muki, maa akamusea, “Muhínja waani, iheere mutima! Kuruma kwaako kwakuhóriirye.” Hahara, ura muntu muki akahola!

²³ Yéesu ^akafike kaayii kwa ura mukúlu wa sinagóogi, akashaana vavai ntoroonya na vaantu ^vari foo viijingire aho, voorira no myaa kwa isóso.

²⁴ Aho, Yéesu akavasea, “Isunki aha, muhínja si akwíire tukú, ni alíre vii.” Avo vaantu vakamusekerera.

✠ **9:20** Laanga Hvalo 15:37-41; Nkumbukira ya Miiro 22:12.

25 Vaantu ^vakafumiwe voosi na weerwii, Yésu akiingira na nyuumbii, akamukwaata mukono ura muhiinja, hahara, akiinuka.

26 Masáare aya, yakeenera ira isi yoosi.

Yésu Yoovahorya Vahoku Vaviri

27 Yésu ^akiinuke fuma aho, vahoku vaviri vakamutuuba kunu vootula isóso voosea, “Tulaange na riiso ra wuuja, ee Sha Daúdi!”☆

28 ^Akafike kaayii, vara vahoku vakuuja na kuuntu ^ajáa. Aho, Yésu akavasea, “Ruma mwiise daha ndiri kuvahorya wuu?” Avo vahoku vakamusea, “Hi Mukúlu.”

29 Aho, Yésu akasaasya miiso yaavo kunu yoosea, “Vive ja kuruma kwaanyu.”

30 Miiso yaavo yakatunukuka. Yésu akavakaan’ya na ngururu yoosea, “Kari mumuwyíraa muuntu yoyoosi iri isáare tuku.”

31 Maa kaa, voovo ^vakiinuke aho, vakaarya ayo masáare ira isi yoosi.

Yésu Yoomuhorya Kimumu

32 Mpiindi avo vaantu vaviri ^valookáa aho, vaantu viingi vakamureeta kimumu umwi ^ari na mirimu mivi.

33 Yésu ^akiikibirye ira mirimu mivi, ura muuntu akaanda lusika kei. Mpuka ya vaantu voosi ^vajáa aho, ikahwaalala kunu voosea, “Isáare ja iri si rinoonekana isi yoosi ya Isiraéli vii tuku!”

34 Maa kaa, Mafarisáayo vakava voosea, “Yookibirya mirimu mivi kwa ngururu ja Irimu.”

Vatumami ni Vake

☆ 9:27 Laanga Sabúuri 89:3-37; Isáaya 29:18-19; 35:5-6; Yeremía 23:5-6; Esekiéli 34:23-24.

³⁵ Yéesu ariingiriráa miji yoosi na maturi yoosi, kunu yoovariyula masinagógii yaavo Masáare Maaja ya Utemi, na avahoryaa vaantu ndwáala ^jiisimiresimire.

³⁶ Yéesu ^akoone mayimbi ya vaantu, akavoon-era mbavariri, sa vaturikiraa baa nyambirirya tuku, vajaa ni ja muundi ^jisiina murísi.

³⁷ Aho, maa Yéesu akavasea vapooji vaachwe, “Viintu vyo chwa ni foo viri, maa kaa, vachwi ni vake.

³⁸ Sa jeyyo, muloombi Mweenevyoosi wo chwa, atame vachwi na iwundii raachwe ro chwa.”

10

Vapooji Ikimi na Vaviri

(Maárikí 3:13-19; Lúka 6:12-16)

¹ Yéesu akavaanirira vapooji vaachwe ikimi na vaviri. Akavaheera wiimiriri wo kibirya mirimu mivi no vahorya vaantu ndwáala ^jiisimiresimire.

² Aya noo marina ya vatumwi ikimi na vaviri, wa ncholo Simóoni, ^mweene akemerwaa Peéterí, na Anderéa mwaanaavo, Yaakúupu na Yooháani vaana va Sebedáayo,

³ Filípi, Batolomáayo, Matáayo musaankan'yi kóodi, Tomáasi, Yaakúupu sha Alufáayo, Tedéi,

⁴ Simóoni Mukanáani, na Yúda Isikarióoti ^amavarinduka Yéesu.

Yéesu Yoovatuma Vapooji Vaachwe Ikimi na Vaviri

(Maárikí 6:6-13; Lúka 9:1-6)

⁵ Avo vapooji ikimi na vaviri Yéesu avatuma, akavalairirya yoosea, “Kari mudómaa na kwa

vaantu si ^vari Vayahúudi tuku, na kari mwiingiraa múujii wowoosi wa Vasamaría tuku.

6 Maa kaa, tamanyi na kwa Viisiraéli, ava vataahika ja muundi.

7 Na mpiindi ^mooyeenda uko, mundoovariyula moosea, 'Utemi wa Kurumwii, waséngerire.'

8 Mundoohorya valwiri, mudoofufula vaantu ^vaakwya, mudoojirula vaantu ^vari na ulóonda na mudoookibirya mirimu mivi. Mwaheewa bweete, tooli bweete.

9 Kari musumulaa mpia yoyoosi mifukwii yaanyu tuku.

10 Baa kei, kari musumulaa mifuko yo kijnjira tuku, nkáancho iviri tuku, viráatu baa nkome tuku. Sa mutumami ima neeja kuheewa mariho yaachwe.

11 Múuji au ituri roroosi ^muri kijingira, saakiri muumo muuntu ^avalwa ima neeja. Ikali aho furu siku ^muri looka.

12 Na nyumba ^ng'eene muri kijingira, valuumbyi vaantu ^vari aho.

13 Kooni veenekaaya vavalwa viima neeja kwa iyo lambi, mwiikalo muja waanyu wiikale novo. Maa kaa, kooni veenekaaya si vavalwa viima neeja kwa iyo lambi, mwiikalo waanyu muja uhinduke na kari nyuuny.

14 Kooni muuntu si avatéengiirye au kooni si atéire masáare yaanyu, ^muri fuma aho nyuumbii, au aho múujii, ikonkomi maruri ^yari majewii yaanyu koonekya vii waavo.

15 Kimaari noovawyira, siku ya ulamu, kuva viri pwee kwa vaantu va Sodóoma na Gomóra

kulookya vaantu va miji iyo.✧

Uturikiri ^Wookwa

(Maárikí 13:9-13; Lúka 21:12-17)

¹⁶ Laangi, ni vatuma niise ja muundi kati na kati ya mbuji. Sa jeyyo, mave na tooti ja njoka na mave ^mwahola ja nkúnde.

¹⁷ Laangi neeja vaantu, sa kuvatwaala veende na balási na vawa mweende mijelédimasinagóogii yaavo.

¹⁸ Twaalwa mweende na mbere ja magávana na vatemi sa niini, aho de madahe variyula Masáare Maaja kwa vaantu si ^vari Vayahúudi na vatemi vaavo.

¹⁹ Maa kaa, mpiindi ^vari vatwaala na balási, kari mwiitweetyaa ni che ^muri lusa na ^vyeene muri lusa tuku, sa mpiindi yiyo longoolwa muri cho lusa.

²⁰ Masáare mwiindoolusa si yari fuma kwaanyu tuku, maa kaa, fuma yeende kwa Mutima wa Taáta waanyu. Yeeye noo ^indoolusika ko tweera nyu-nyu.

²¹ Muntu mavarinduka ari mwaanaavo sa ulawe, taáta mavarinduka ari mwaana waachwe sa ulawe. Vaana novo vavarinduka vari, vala iyo na taáta waavo sa ulawe.

²² Sulwa muri ni vaantu voosi sa irina raani. Maa kaa, yoyoosi ^ari yimirirya furu uhero, uwo noo ^ari lamuririwa.

²³ ^Muri turikiriwa múuji umwi, tiiji na múujii wiingi. Kimaari noovawyiira, si muri mala kutweerera mijii yoosi ya Isiraéli tuku, Mwaana wa Muntu si anahinduka.

✧ 10:15 Laanga Ncholo 19:24-29.

24 Mupooji si ari mweeri ya mukiindya waachwe tuku, baa mutámwa si mweeri ya mweenekaaya waachwe tuku.

25 Maa kaa, vyatoosha mupooji kuva ja murcháani na mutámwa kuva ja mweenekaaya waachwe. Kooni voomwaanirira mweenekaaya Belisebúuri, eri, vaantu va iyo kaaya si vari kaanirirwa marina ^yaviha kulookya iro tuku wuu?

Mulungu vii noo wo Koofa

(Lúka 12:2-7)

26 Sa jeyyo, kari mavoofe avo vaantu tuku. Sa kiintu chochoosi ^chakanikirirwa, kunukulwa kiri, na baa kusiina ^chaviswa, ^kiri díra taangwa tuku.

27 Vyoosi ^noovawyira kilwiiryii, viluusi kiweerwii namuusi kweeru chwe. Vyoosi ^moohweherwa kutwii, viluusi italii.

28 Koofi vaantu ^vulaa maviri tuku, na kunu si vadáhaa kuulaa nkaasu tuku. Moofi ura ^adáhaa mala maviri na nkaasu kwa mooto wa Jehénamu.

29 Eri, seese iviri si jiváwaa iyoombe igwáare rimwi tuku wuu? Baa neembe ni jeyyo, baa imwi vii si iri kukwya tuku, mpaka Taáta waanyu alamule.

30 Haaha kuri nyuunyu baa njwiiri jiri mitwii yaanyu javalwa joosi.

31 Sa jeyyo, koofi tuku, nyuunyu kwa Mulungu muri va iyoombe ikulu kulookya seese ^jiri foo!

Kumvariya Yésu Mbere ja Vaantu

(Lúka 12:8-9)

32 Muuntu yoyoosi ^ari kuunduma, noo kusea, kuundusikira niini mbere ja vaantu, niini muruma ndiri mbere ja Taáta waani. Yeeye íkalaa kurumwii.

³³ Maa kaa, ^ari sea si aamányire tuku mbere ja vaantu, niini naani sea ndiri si namumányire tuku mbere ja Taáta waani. Yeeye iikalaa kurumwii.

*Yésu Areeta Vaantu Kwiikera Ndutu
(Lúka 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Kari mwiisee nuja noo reeta mwiikalo muja aha weerwii tuku. Tuku, si nuja noo reeta mwiikalo muja tuku, nuja noo reeta nkoondo.

³⁵ Sa nuja noo choonkererya,
'musinga na taáta waavo,
muhinja na íyo waavo,
na íyo mukwi na muki wa mwaana.

³⁶ Na vavi va mututu,
kava vari vaantu va kaayii kwaachwe.'☆

³⁷ Mututu yoyoosi ^ari mweenda taáta waavo na íyo waavo kulookya niini, au ^ari mweenda mwaana waachwe wa kiintu kiki au wa kiintu kilume kulookya niini, uwo si iima neeja kava kwaani tuku.

³⁸ Na mututu yoyoosi kooni si yoovereka musaláaba waachwe noo kuuntuuba niini, uwo si iima neeja kava kwaani tuku.

³⁹ Sa kooni mututu yooturya nkaasu yaachwe, kiitaaha ari, maa kaa, mututu yoyoosi ^yookiitaaha nkaasu yaachwe sa niini, uwo kiiturya ari.

*Vaantu ^Vari Hokera Kunáalo
(Maárikí 9:41)*

⁴⁰ Ura ^ari vateengya nyuunyu, ni niini yookunteengya. Na ura ^yookunteengya niini, ni muteengya iise Mulungu, na yeeye aantuma niini.

☆ **10:36** Laanga Míka 7:6.

⁴¹ Ura ^ari mûteengya mûláali na mûtwe sa ni mûláali na mûtwe, hokera ari kunáálo ya mûláali na mûtwe. Na ura ^ari mûhokera mûwoloki sa ni mûwoloki, hokera ari kunáálo ya mûwoloki.

⁴² Na mûuntû yoyoosi ^ari mûheera umwi wa ava vadúúdi baa nduvo ya maaji vii, sa yeeye ni mûpooji waani, kimaari noovawuyîra, si ari sova kunáálo yaachwe tukû.”

11

Yéesu na Yooháani Mûbatisáaji (Lúka 7:18-35)

¹ Yéesu ^akahumûle kûvalairirya vapooji vaachwe ikimi na vaviri, maa akatamanya na míjii ya Galiláaya noo kookiindya no vavariyurira isáare ra Mûlûngû.

² Uko mûnyololwii, Yooháani Mûbatisáaji aka-teera masáare ^meene Kirisitû atumamáa, akavatumâ vapooji vaachwe vamuurye,

³ “Eri, weewe noo ura ^aluswa ni valáali na mûtwe yookûja, bakû tûwoojere wiingi?”

⁴ Yéesu akavasea, “Tamanyi na kwa Yooháani mukamûwyîre yoosi ^mwîne na ^mutéîre.

⁵ Vahoku vookoona, vivete vooyeenda, ^vari na ulóonda voojirulwa, vimatu vooteera, vaantû ^vaakwya voofufulwa na vakiva voovariyurirwa Masáare Maaja.*

⁶ Atalariwa ura si ^ahítwahitwaa sa niini.”

* **11:5** Mirimo ^myeene yoolûsa aha, noo ira ^yaluswa ni Isáaya Mûláali na mûtwe. Mirimo iyo noo Masía ari tumama mpîindi ^ari kûja. Laanga Isáaya 26:19; 29:18-19; 35:5-6; 61:1.

⁷ Vara vapooji va Yooháani ^vakalooke, maa Yéesu akaanda kiiwyíra ira mpuka ya vaantu masáare ya Yooháani yoosea, “Ni che mwiitáa koo laanga kura isi ya ibaláángwii? Isaanga rooringi-waringiwa ni mpeho wuu?

⁸ Kooni si jeyyo, ni che mwiitáa laanga? Muuntu iirwíikire ingo ja iyoombe ikuuu wuu? Aka tuku, vaantu viirwíikaa ingo ja iyoombe ikuuu na ^vari na kira kiintu ^chabooha ni nyuumbii ja kitemi viikalaa.

⁹ Haaha ni che mwiitáa koo laanga? Ni maláali na mutwe mwiitáa koo laanga wuu? Kikomi, noovawyiira ni kulookya maláali na mutwe, mwiitáa koo laanga.

¹⁰ Uhu noo masáare yaachwe ^yaandikwa Masáarii ^Yari Mpeho,

‘Laanga, mutuma ndiri mutumwi waani akulongorire,

yeeye kutengenesherya ari njira yaako.’☆

¹¹ Kimaari noovawyiira, kwa vaantu voosi kusi-ina ^ari makuulu kulookya Yooháani Mubatisáaji tuku. Maa kaa, ura ^ari muduudiduudi Utemii wa Maluungu, noo makuulu kulookya Yooháani.

¹² Kwaandira siku ja Yooháani Mubatisáaji fuuru isiku, Utemi wa Kurumwii wookimiriwa na ngururu, na vara ^vari na ngururu noo vookunyahira.

¹³ Valáali na mutwe voosi na Miiro yalusa uláali na mutwe fuuru mpiindi ja Yooháani.

¹⁴ Haaha kooni mooruma uláali na mutwe uwo, yeeye noo Elía ura ^aluswa kuja ari.☆

☆ **11:10** Laanga Maláaki 3:1. ☆ **11:14** Laanga Maláaki 4:5.

15 ^Ari na matu, ni ateere!

16 Na che ndiri kifwaanirirya mbyaala ihi? Mbyaala ihi yiifwíne na vasinga vííkyíire isóokwii de vandoovaanirira viivaavo voosea,

17 ‘Tavaváíire firímbi,
nyuunyu baa bwíita tuku!

Taviímbíire nyíímbo ja usungu,
nyuunyu baa rira tuku!’

18 Sa Yooháani Mubatisáaji uja, si arijáa baa kei si anywijáa tuku, novo vakasea, ‘Atiite murimu mavi.’

19 Maa kaa, Mwaana wa Muuntu uja yoorya no nywa, novo vakasea, ‘Mulaangi uhu, mwaafu na mareevi, mare ya vasaankan’yi kóodi na vavi.’ Baa neembe ni jeyyo, tooti ya Mulungu yonekiirye kikomi ni ya uwoloki kwa mirimo yaachwe.”

Marema kwa Míji ^Iri Siita Valanduka

(Lúka 10:13-15)

20 Aho, Yéesu akaanda kiiwyíira marema míji íra ^ajáa abweeyya myuujíisa ^iri foo, maa kaa, vaantu va iyo míji si vamavalandukira Mulungu tuku.

21 Akasea, “Mpolai múuji wa Korasíini! Mpolai ituri ra Besáida! Sa ngaari myuujíisa yatámamirwe kwaanyu yatámamwa míji ya Tíiro na Sidóoni, ngaari viivikira magunía na viihaka mavu koonekya vamavalandukire Mulungu.

22 Kimaari noovawyíira, siku ya ulamu, kuva iri pwee kwa vaantu va míji ya Tíiro na Sidóoni kulookya nyuunyu.✧

23 Weewe múuji wa Kaperenáumu, eri, kiinulwa uri furu kurumwii wuu? Aka tuku! Kiimiriwa uri

✧ 11:22 Laanga Amóosi 1:9-10; Yoéli 3:4.

furu Ntarii. Sa ngaari myuujíisa yatámamirwe kwaako ngaari yatámamwa Sodóoma, ngaari múuji wa Sodóoma✠ umwaari furu isiku.

²⁴ Kimaari kaa noovawyira, siku ya ulamu kuva viri pwee kwa múuji wa Sodóoma, kulookya weewe!”

*Yésu Yoova na Cheeru
(Lúka 10:21-22)*

²⁵ Mpindi ira Yésu akasea, “Nookudumba ee Taáta Mweenevyoosi wa kurumu na isi, sa masáare aya uvavisa vaantu ^vari na tooti na miryungu, maa kaa, ukavakunakurira vadúúdi.

²⁶ Kikomi Taáta, ivyo noo vyakweerya mutima.

²⁷ Taáta waani aankwáatiirye viintu vyoosi. Kusiina ^amamányire Mwaana tuku, maa kaa, Taáta vii. Kei, kusiina ^amamányire Taáta tuku, maa kaa, Mwaana vii na muntu yoyoosi Mwaana ^ari saaka kumoonekya.

Kwa Yésu Kwatiite Kulumuluka

²⁸ Yeendi na kuri niini, nyuunyu voosi ^moohumwa ni miriwa, niini kavahumulukya ndiri.

²⁹ Ichuungiri iyóoki raani, mwiikiindye fuma kwaani, sa niini nahola na nakiimya mutima waani na isi. Kwaani nyuunyu kuva mari na mwiikalo muija nkaaswii yaanyu.

³⁰ Iyóoki raani ni ferefere riri, na muriwa waani waanguha.”

✠ 11:23 Laanga Ncholo 19:1-29.

12

*Yéesu ni Mweeneevyo wa Sabáato
(Maáriki 2:23-28; Lúka 6:1-5)*

¹ Mpiindi iyo, Yéesu ajáa akwaatira na mawundii ya ngáano siku ya Sabáato. Vapooji vaachwe vakiiteera njala, vakaanda hũnga maangala ya ngáano, maa de vandoorya.

² Mafarisáayo ^vakoone jeyyo, maa vakamusea Yéesu, “Laanga, vapooji vaako voowuna Miiro ko tumama murimo wo chwa siku ya Sabáato.”*

³ Yéesu akavasea, “Si munasoma ^cheene atumama mutemi Daúdi mpiindi ^ajáa aávirwe ni njala na vaantu vaachwe tuku wuu?☆

⁴ Daúdi ĩngira na nyuumbii ya Mulũngu, ye-ye na vaantu vaachwe vakarya mikáate ^ivĩkwaa mbere ya Mulũngu. Mikáate iyo, veeneisi va Ijũva vii noo vajáa varekerwa vandoorya. Vaantu viingi Miiro ijáa yakaan’ya kurya.

⁵ Baa kei si munasoma kitáabwii cha Miiro, veeneisi va Ijũva ^vatumamaa Kaayii Njija ya Ijũva kira siku ya Sabáato, viibwéeyya siku ya Sabáato ive na njeo tuku wuu?☆ Baa neembe ni jeyyo, Mulũngu si avaválaa vabwéeyyiirye uvi tuku.

* **12:2 voowuna Miiro ... siku ya Sabáato:** Kwa Miiro ya Vayahúdi kuwuna maangala yaviri yatatu iwundii kwa mũntu si vijáa vyakaaniwa tuku. Laanga Nkumbukira ya Miiro 23:25. Mafarisáayo si vamuuryáa Yéesu sa che vapooji vaachwe vookiiva tuku, kiintu ^vamuseáa ni sa che vapooji vaachwe vootumama murimo wo chwa siku ya Sabáato. Na Miiro ya Músa yasea kusiina mũntu kutumama siku ya Sabáato tuku. Laanga Ufumo 20:8-11. ☆ **12:3** Laanga 1 Samwéli 21:1-6. ☆ **12:5** Laanga Uvalo 28:9-10.

⁶ Maa kaa, ni kuvawyiira niise, aha amwaari mukúulu kulookya Kaaya Njija.

⁷ Ngaari mutáangaa Masáare ^Yari Mpeho aya yalúusa, 'Noosaaka riiso ra wúúja, na si mpóryo jaanyu tuku,'☆ ngaari si mwalúusaa irya kwa vaantu ^vasiina úvi tuku.

⁸ Sa Mwaana wa Múuntu ni Mweeneevyo wa Sabáato."

*Yéesu Yoomuhorya Múuntu Siku ya Sabáato
(Maáriki 3:1-6; Lúka 6:6-11)*

⁹ Yéesu akiinuka aho, akatamany na sinagógogii yaavo.

¹⁰ Aho, kujáa kwatiite múuntu úmwi ^ajáa na mukono ^waakwya iyandiyandi. Aho, kujáa kwatiite Mafarisáayo ^vasaakiráa njira yo musi-taakya Yéesu. Avo vakamuurya voosea, "Eri, Miiro yaruma kumuhorya múuntu siku ya Sabáato wúú?"

¹¹ Ne akavasea, "Kwatiite úmwi waanyu, kooni muundi yaachwe imwi yawyírúre iduundwii siku ya Sabáato, ^ari reka kwiikwaata no kwúseyya na weerwii wúú?"

¹² Maa kaa, múuntu ni wa iyoombe ikúulu kulookya muundi. Sa jeyyo Miiro yaruma kutamama úja siku ya Sabáato."

¹³ Aho, maa akamúsea úra múuntu, "Wolola mukono waako!" Úra múuntu akawolola mukono waachwe, nowo ukava nkaasu ja úra wúngi.

¹⁴ Maa kaa, Mafarisáayo vakafuma na weer-wii, vakaanda kiiheera miryúungu ^vyeeene vari múulaa Yéesu.

Múumami ^Asaawulwa ni Múlungu

☆ 12:7 Laanga Hósea 6:6.

15 Yéesu ^akataange Mafarisáayo ni muriira viise iyeo sa vamuhulae, akiinuka aho haantu. Vaantu ^vari foo vakamutuuba ne akavahorya valwiri voosi.

16 Akavakaan'ya vareke kwaarya masáare yaachwe kwa vaantu.

17 Yéesu alúsa jeyyo, sa yakiimane masáare ya muláli na mutwe Isáaya ^vyene asea:

18 “Laanga, uh ni Mutamami waani ^namusaawula,
Muhja waani ^namweenda, neeriwa mutima ni yeeye.

Vika ndiri Mutima waani mweeri yaachwe,
yeeye vawyira ari vaantu va isi joosi uwoloki wa Mulungu.

19 Si iindookiruta ndihi tuku, baa tula isóso tuku,
kusiina ^ari teera sawúti yaachwe njirii tuku.

20 Yeeye si ari mala tuku kuruma ^kuri teketeke ja
kwa isaanga ^rapuchwa,
si ari rimya tuku kwiilaangya kuduudi ^kuri ja
utáampi wo nyeryanyerya,
furu abweeye uwoloki usiinde.

21 Weeru yoosi kiilaangya iri irina raachwe.”☆

Yéesu na Belisebúuri

(Maáriki 3:20-30; Lúka 11:14-23)

22 Aho, vakamureeta muntu ^ajaa na murimu mavi na kuri Yéesu. Uwo muntu ni muhoku na kimumu ajaa. Yéesu akamuhorya, maa akaanda lusika no koona.

23 Mpuka yoosi ya vaantu ikahwaalala, maa vakasea, “Uhu ifaanaa akava noo Sha Daúdi wu?”

☆ 12:21 Laanga Isáaya 42:1-4.

24 Maa kaa, Mafarisáayo ^vakateere ayo masáare Yéesu ^atámamire, vakasea, “Uhu muuntu si yookibirya mirimu mivi tuku, maa kaa, kwa ngururu ja Belisebúuri vii, noo kusea Irimu.”

25 Maa kaa, Yéesu kunu yootaanga miiririkano yaavo, akavasea, “Utemi wowoosi kooni wiigávire kwiilwa woowo kwa woowo, utemi uwo si uri lunga tuku. Kei kooni lukolo au múuji wiigávire kwiilwa, uwo si uri lunga tuku.

26 Haaha kooni Irimu rookibirya Irimu, kuva riri riigávire. Ha de jooli utemi waachwe uri lunga?

27 Haaha kooni nookibirya mirimu mivi kwa laviro lwa Belisebúuri, ha vaantu vaanyu ni kwa laviro lwa ani vakibiryaa mirimu mivi? Sa jeyyo, avo noo ^vari valamurira nyuuny.

28 Maa kaa, kooni nookibirya mirimu mivi kwa laviro lwa Mutima wa Mulungu, taangi Utemi wa Mulungu wafikire haaha kari nyuuny.

29 Kei ni jei, kusiina muuntu ^ari daha kungira nyuumbii ya muuntu ^ari na ngururu, na anyahire máari jaachwe tuku, ni mpaka ta amuchuunge uwo muuntu ^ari na ngururu, de adahe nyahira máari jaachwe ^ari nojo.

30 Muuntu yoyoosi ura si ^ari ivarwii raani, uwo ni muvi waani. Kei, ura si ^ajingaa hamwi na niini, apálaa.

31 Sa jeyyo, ni kuvawyiira niise, uvi wa vaantu na uhiintiki waavo woosi, Mulungu sea ari wasíre. Maa kaa, uhiintiki kwa Mutima wa Mulungu, uvi wa muuntu uwo, si uri sewa wasíre tuku siku joosi.

32 Yoyoosi ^ari mukikana Mwaana wa Muuntu, uvi waachwe sewa uri wasíre. Maa kaa, ura ^ari mukikana Mutima Muija, si ari sewa uvi waachwe

wasírire tuku, kwaandira kuri weeru ihi fuuru kuri weeru yookuuja.

*Muti Watángikanaa kwa Ndiwa Jaachwe
(Lúka 6:43-45)*

³³ Bohereryi muti, na ndiwa jaachwe booha jiri, ubweeyi muti uviihe na ndiwa jaachwe viiha jiri. Muti watángikanaa kwa ndiwa jaachwe.

³⁴ Nyuunyu mbyaala ya nyororooda! Jooli muri daha lusa viintu viija na nyuunyu ni vavi? Sa muuntu alúusa yara ^yamema mutimii waachwe.

³⁵ Muuntu muja, afúmyaa máari ja kikomi ja mberii njija mutimii waachwe. Maa kaa, muuntu muvi, afúmyaa máari jaachwe ja kikomi ja mberii mbi mutimii waachwe.

³⁶ Ni kuvawyiira niise, siku ya ulamu, vaantu lo kuuriwa vari vavariyule kira isáare ra kikoókoyo ^valúusa.

³⁷ Sa kwa masáare yaako, Muluungu kuvala ari weewe uri muwoloki, na kwa masáare yaako lusa ari irya uri muvi.”

*Mafarisáayo Voosaaka Valairwe Isháara
(Maárikí 8:11-12; Lúka 11:29-32)*

³⁸ Aho, vamwi va vakiindya va Miir na Mafarisáayo vakamusea Yéesu, “Mukiindya, toosaaka kooná ishára fuma kuri weewe.”

³⁹ Yéesu akavasea, “Mbyaala mbi na ya vaantu vayeenda na vaki va vaantu, si moosaaka kumutaanga Muluungu tuku, noo ^chooreka mooloomba ishára! Si muri heewa ishára yoyoosi tuku, maa kaa, ira ishára ya Yóona muláli na mutwe vii.

⁴⁰ Sa ja viintu Yóona [^]iikala indii ya soompa kwa siku itatu chobu chiriri, ☆ viivyo Mwaana wa Muuntu kiikala ari mbiríríi kwa siku itatu chobu chiriri.

⁴¹ Siku ya ulamu, vaantu va Nináawi kima vari na vaantu va ihi mbyaala, novo lusa vari irya kwa vavi. Sa Vanináawi [^]vakateere ^uvari yuli wa Yóona vavalanduka fuma uvii waavo, na aha amwaari mukúlu kulookya Yóona! ☆

⁴² Siku ya ulamu, mutemi muki wa isi ya saame kima ari aluse irya kwa vaantu va ihi mbyaala ni vavi. Yeeye avaa njira fuma isi ya kuli, akuija joo teerera tooti ja Solomóoni. ☆ Haaha, aha amwaari mukúlu kulookya Solomóoni.

*Lusímo lwa Muuntu [^]ari na Murimu Mavi
(Lúka 11:24-26)*

⁴³ Murimu mavi kooni ufúmire kwa muuntu, wadómaa na isi ya ibaláángwii kuntu [^]kusiina maaji, uko wasáakiraa haantu ho humelukira, baa turya tuk.

⁴⁴ Aho wiiséaa, 'Hinduka ndiri na nyuumbii yaani kuntu [^]nafuma.' [^]Uri hinduka, washánaa ira nyuumba yafyáahirwe na yaháambirwe vya-booha.

⁴⁵ Aho, uwo murimu mavi wadómaa noo sumula viivaachwe mufungati, vavi kulookya woowo. Yoosi yamwíngiraa uwo muuntu noo kiikala aho. Aho, uwo muuntu asáambukirwaa kulookya vya ncholo.

Ivi, noo [^]vyeene viri kuva kwa vaantu va ihi mbyaala mbi.”

☆ **12:40** Laanga Yóona 1:17. ☆ **12:41** Laanga Yóona 3. ☆ **12:42** Laanga 1 Vatemu 10:1-13.

Vanduu va Yéesu na Íyo Waavo
(Maárika 3:31-35; Lúka 8:19-21)

⁴⁶ Mpiindi Yéesu ^ajáa akaari yooluusika na ira mpuka ya vaantu, íyo waavo na nduu ya Yéesu vakuuja, maa vakiima weerwii voosaaka valuusika ne.

⁴⁷ Aho, muuntu umwi akamusea Yéesu, “Íyo waanyu na vaanaanyu vamwaari aha weerwii, vookwaamukula.”

⁴⁸ Aho, Yéesu akamusea ura muuntu, “Íyo wiitu na vanduu viitu ni vala ani?”

⁴⁹ Yéesu akiinurirya mukono waachwe na haantu ^vajáa vapooji vaachwe, maa akasea, “Laanga! Ava noo vala íyo, maruumbu na nduu yaani.

⁵⁰ Sa muuntu yoyoosi ^atúmamaa masáare ya Taáta waani wa kurumwii ^asáakaa, uwo noo mwaaniitu, iruumbu raani na íyo wiitu.”

13

Lusímo lwa Múhaandi Mbeyu
(Maárika 4:1-9; Lúka 8:4-8)

¹ Siku i'ira, Yéesu ajáa afuma ira nyumba akatamanyu noo kiikala mbarimbari ya iriva.

² Mpuka nkulu ja vaantu jikiijiinga kumuriingirira, furu ikasaakwa aambuke na mashúwii, akiikala aho na vaantu vakiima mbarimbari ya iriva.

³ Ne akavakiindya masáare ^yari foo kwa símo yoosea, “Teereri! Múhaandi umwi ajáa adoma noo haanda mbeyu.

⁴ Mpiindi ^amyaaháa, mbeyu jimwi jikawyura njirii, ndee jikuuja jikajirya.

⁵ Jimwi jikawyyira mwaalaliwyii, kuuntu ^kujáa kusiina salu jo keenererya. Sa viintu salu si jijáa jiri foo, jikamera chaangu.

⁶ Mwaasu ^ukavarike, jikashaawuka, maa jikuma sa viintu jijáa jisiina miriri.

⁷ Jimwi jikawyyira haantu ^hajáa na miíwa. Miíwa ^ikamere, ikajivaa.

⁸ Maa kaa, jimwi jikawyyira salwii ^jiri na seve, jikamera, jikakula, jikavyaala maatuku vii, jimwi jikavyaala mara makumi ikimi (100), jimwi mara makumi musasatu (60) na jimwi mara makumi yatatu (30).

⁹ ^Ari na matu, ni ateere!”

*Yéesu Yoovariyula Símo Jaachwe
(Maáriki 4:10-12; Lúka 8:9-10)*

¹⁰ Mpindi ^jikalooke, vapooji vaachwe vajáa vamudomera, maa vakamuurya, voosea, “Sa che wooluusika na vaantu kwa símo?”

¹¹ Ne akavasea, “Nyuunyu mwaheewa nkalo yo taanga viintu vya Utemi wa Kurumwii, ^vyeene vijáa fuumbo. Maa kaa, voovo si vaheewa iyo nkalo tuku.

¹² Ura ^ari na kiintu, koongereriwa ari kulookya, na kava ari novyo koyokoyo, na ura ^asiina kiintu, vuulwa ari baa kira kidúúdi ^ari nocho.

¹³ Noo ^chooreka nooluusika novo kwa símo.

‘Baa neembe voolaanga si vookoona tuku,

baa neembe vooteera si vooteera tuku baa si vootaanga tuku.’

¹⁴ Jeyyo, kwaavo isáare ra muláali na mutwe Isáaya rakiimana roosea,

‘Teerera muri neeja, maa kaa, si muri kwaatya tuku,

kooná, kooná m̃r̃i, maa kaa, si m̃r̃i taanga t̃k̃u.

15 Sa mitima ya vaant̃u ava yafafa,
matu yaavo yadunga,
miiso yaavo vak̃nik̃ir̃ira,
sa vandoosiindwa kooná,
matu yaavo yadĩre k̃undooteera,
na mitima yaavo idĩre k̃undootaanga,
sa vadĩre k̃uunvalandukira nĩni niivalamurirye.*

16 Maa kaa, nyuunyu mwatalariwa sa miiso yaanyu kooná yiise na matu yaanyu teera yiise.

17 Kimaari noovawyĩra, valáali na mutwe na vaant̃u vawoloki ^vari foo, vajáa vat̃ite mpĩma yo kooná aya mookooná nyuunyu, maa kaa, si vayooná t̃k̃u. Baa kei vajáa vat̃ite mpĩma yo teera aya mooteera nyuunyu, maa kaa, si vaya-teera t̃k̃u.

*Yéesu Yoovariỹla Lusímo lwa M̃haandi
(Maárik̃i 4:13-20; Lúka 8:11-15)*

18 Haaha teeri ^cheene lusímo lwa m̃haandi mbeỹu lwal̃usa.

19 Vaant̃u vara ^varitéeraa isáare ra Ut̃emi baa ritaanga t̃k̃u, ni ja mbeỹu jira ^jawyĩra njir̃i, aho ̃ra M̃vi ũj̃aa akariseyya mitim̃i yaavo.

20 Mbeỹu jira ^jawyĩra mwaalaliwyĩi, ni vaant̃u vara ^varitéeraa isáare ra Ut̃emi, maa vakarihokera na cheer̃u.

21 Maa kaa, sa viint̃u risiina miriri, riikalaa kwa mpĩindi nduudi vii. Uturikiri au ujuuwiki ^̃ri k̃uuj̃a sa rira isáare, varékaa k̃ura kuruma kwaavo.

* 13:15 Laanga Isáaya 6:9-10.

22 Mbeyu jira ^jawyira miíwii, ni ja vaantu vara ^varitéeraa isáare, maa kaa, uhangaiki wa weeru, na ukwaata wo kunguula máari vyarifényenkereryaa ridiire reeta kunáálo.

23 Mbeyu jira ^jawyira sevii, noo vara vaantu ^varitéeraa iro isáare, vakaritaanga. Aho, ravíjaa na nkoonyo, jimwi jikavyaala mara makumi ikimi (100), jimwi mara makumi musasatu (60) na jimwi mara makumi yatatu (30).”

Lusímo lwa Kisangaaji

24 Yéesu ajáa avawyiira vaantu lusímo lwiingi yoosea, “Utemi wa Kurumwii wiifwíne na lusímo ulu. Siku imwi, muuntu umwi ajáa ahaanda mbeyu njija iwundii kwaachwe.

25 Maa kaa, vaantu ^vakalaale nuuchiku, muvi akuuja, akahaanda kisangaaji katikati ya ngáano, maa akalooka.

26 Ngáano ^ikamere na ^ikave na maangala, kisangaaji nocho kikamera na kikakula.

27 Vatumami va ura mweeneiwunda vakamudomera, maa vakamusea, ‘Mukulu, si wahaanda mbeyu njija iwundii kwaako tuku wuu? Haaha iki kisangaaji hai chafúmire?’

28 Yeeye akavasea, ‘Ni muvi noo abweyya jei.’ Aho, vatumami vaachwe vakamusea, ‘Saaka wiise tukakikuuule wuu?’

29 Maa kaa, mweeneiwunda akavasea, ‘Tuku, mpiindi ^moojiinga kisangaaji ifaanaa mukuurire na ngáano.

30 Reki vyoosi vikulan’ye, furu mpiindi yo chwa. Mpiindi yo chwa kuvasea ndiri vachwi, “Ta kusi kisangaaji mujiinge mabuundabuunda

sa kichimikwe. Aho, maa de mujiinge ngáano na mwiireete na kyoomii.” ’ ’ ”

Lusímo lwa Mpeke ya Haradáali
(Maárikí 4:30-32; Lúka 13:18-19)

³¹ Yéesu ajáa avawyiira lusímo lwiingi, yoovasea, “Utemi wa Kurumwii wiifwíne na mpeke ndu-udi ya haradáali ^ng’eene muuntu atóolaa, maa akitoohaanda iwundii raachwe.

³² Iyo mbeyu ya haradáali ni nduudi kulookya mbeyu joosi, maa kaa, ^iri mera, yakúlaa ikava miti mukulu kulookya miti yoosi ya mbowa, baa ndee juújaa jikajeenga vivururu matáampii yaachwe.”

Lusímo lwa Usasi
(Lúka 13:20-21)

³³ Yéesu ajáa avavaira kei lusímo lwiingi, yoovasea, “Utemi wa Kurumwii wiifwíne na usasi muuntu muki ^atoola, akasaangya na muchu wa ngáano viháári vitatu vya saimu, maa muchu woosi ukuka.”

Símo ja Yéesu ni che Jalusa
(Maárikí 4:33-34)

³⁴ Yéesu alusikáa na mpuka masáare aya yoosi kwa símo, si alusikáa novo kintu chochoosi bila símo tuku.

³⁵ Jeyyo, isáare rira ^raluswa ni maláali na matwe wa Ijwa rikiimane ja viintu ^rasea, “Kiinula ndiri malomo waani kwa símo, lusa ndiri masáare ^yaviswa keende kumbwa kwa weeru.” ☆

Uvariuli wa Lusímo lwa Kisangaaji

³⁶ Aho, Yéesu akiiteengula ira mpuka ya vaantu, maa yeeye akiingira na nyuumbii. Vapooji vaachwe vakamudomera, maa vakamusea, “Tuwyyire lusimo lwa kisangaaji ni che lwalusa?”

³⁷ Yéesu akavasea, “Mahaandi wa mbeyu njija ni Mwaana wa Muntu.

³⁸ Iwunda ni weeru, mbeyu njija ni vaana va Utemi. Kisangaaji ni vaana va ura Mui.

³⁹ Mui ura ^ahaanda kisangaaji ni Ikuulu ra Mirimu Mui. Kuchwa ni siku ya uhero wa weeru, na vachwi ni mirimu mija.

⁴⁰ Ja ^vyeene kisangaaji kijingwaa, maa kikachimikwa, noo ^vyeene viri kuva siku ya uhero wa weeru.

⁴¹ Mwaana wa Muntu tuma ari mirimu yaachwe mija, noyo jiinga iri fuma Utemii waachwe vaantu voosi ^vahaandaa viivaavo vatamame nteendo mbi, na vara voosi ^vawuna miiro.

⁴² Iyo mirimu mija, vafweitira iri na mootwii wa ng’aanjo, na uko rira vari no sha mayeo.

⁴³ Aho, vawoloki lavalava vari ja mwaasu Utemii wa Taata waavo. ^Ari na matu, ni ateere!

Lusimo lwa Máari ^Yaviswa

⁴⁴ Utemi wa Kurumwii wiifwine na máari ya kikomi ya mberii ^yaviswa iwundii. Muntu umwi ^akiyone, maa akiivisa kei. Kuu ari na cheeru akatamanya noo vaa iyoombe viintu vyoosi ^ari novyo, maa akawula rira iwunda.

Lusimo lwa Lúulu

⁴⁵ Kei, Utemi wa Kurumwii wiifwine na muchurúusi ^asákiraa lúulu ^iri foo ya kikomi.

46 ^Akii̱pate imwi̱ ya iyoombe ikuu̱lu, aki̱ita koovaa iyoombe viintu̱ vyoosi ^ari̱ novyo, maa aki̱iwula ira lúulu.

Lusímo lwa Lwaavu

47 Kei, U̱temi wa Kurumwii wiifwí̱ne na lwaavu ^lwatéirwe irivii, lukakwaata soompa ja kira ivala.

48 Lwaavu ^lukameme soompa, vavú̱uvi vakaluru̱ta na mbarimbari̱ ya iriva. Aho, vakiikala, vakasaawula soompa jira ^jaboo̱ha, vakajivikira ntoongii, maa kaa, jira ^javii̱ha vakajifweita.

49 Noo ^vyeene viri̱ ku̱va siku̱ ya u̱hero. Mirimu̱ mii̱ja ku̱ja iri, na saawula iri̱ vavi̱ na vawoloki viikale kira vaantu̱ ivarwii̱ raavo.

50 Avo vaantu̱ vavi̱, fweitirwa vari̱ mootwii̱ wa ng'aanjo, u̱ko rira vari̱ no sha mayeo."

51 Aho, Yé̱esu akavuurya, "Eri, taanga mwiise masá̱are ayo yoosi wuu̱?" Novo vakamu̱sea, "Hi̱i."

52 Ne akavasea, "Kira muki̱indya wa Mi̱iro ya Muluu̱ngu u̱ra ^aki̱indiwa viintu̱ vya U̱temi wa Kurumwii, iifwí̱ne na mweenenyuumba ^atóolaa má̱ari jaachwe ja kíkomi ja mberii̱, ifya na ja kali."

*Vanasaré̱eti Voomusi̱ita Yé̱esu
(Ma̱á̱riki 6:1-6; Lú̱ka 4:16-30)*

53 Yé̱esu ^akahumu̱le lu̱usa símo̱ iji, akalooka fuma aho.

54 ^Akafike mú̱ujii wa Nasaré̱eti ku̱antu̱ ^akurira, akaanda vaki̱indya vaantu̱ sinagóogii̱ yaavo. Voovo vakahwaalala ku̱nu̱ vookii̱yurya, "U̱hu̱ hai afú̱miirye tooti na myuují̱isa ihi̱?"

55 U̱hu̱ si mwaana wa mu̱sóngoli mabambari̱ tuku̱ wuu̱? Í̱yo waavo si Marí̱ia tuku̱ wuu̱? Vaanaavo si vala Yaakú̱upu, Yoosé̱efu, Simó̱oni na Yú̱uda tuku̱ wuu̱?

⁵⁶ Marumbu yaachwe si turi novo aha tuku wuu? Haaha ni hai uhu ^afumiirye viintu ivi vyoosi?”

⁵⁷ Aho, vakamukalarira. Maa kaa, Yeesu akavasea, “Muláli na mutwe wa Ijova arúmwa kira haantu, maa kaa, si múujii na kaayii kwaachwe tuku.”

⁵⁸ Sa jeyyo, Yeesu si abweeyya myuujíisa ^iri foo tuku, sa viintu vaantu si vamuruma.

14

Inkwyá ya Yooháani Mubatisáaji (Maáríki 6:14-29; Lúka 9:7-9)

¹ Mpiindi ijo, mutemi Heróode Antípaasi ajáa ateera masáare ^meene Yeesu atumamáa.

² Aho, maa akavasea vatumami vaachwe, “Uhu ni Yooháani Mubatisáaji ^afufukire fuma inkwyii. Iki noo ^chooreka luviro lo bweeyya myuujíisa luri ne.”

³ Heróode alúusa jeyyo, sa uko nyuma, ajáa amukwaata Yooháani Mubatisáaji, akamuvika manyololwii sa Herodía. Uhu Herodía ni muki wa Filípi mwaanaavo na Heróode ajáa.

⁴ Sa Yooháani Mubatisáaji amuseáa, “Miiri yakaan’ya weewe kumusumula muki wa mwaanaanyu.”☆

⁵ Heróode asaakiraa njira yo mulaa Yooháani, maa kaa, avoofaa vaantu, sa vaantu vajáa vamányire Yooháani ni muláli na mutwe wa Ijova.

⁶ ^Ikafike siku ya ngovi yo vyaalwa Heróode, muhínja wa Herodía akavina mbere ya vaantu ^vajáa valáarikirwe furu Heróode akavyeenda.

☆ 14:4 Laanga Valáawi 18:16; 20:21.

⁷ Sa jeyyo Heróode akiichuunga kumuheera uwo muhínja kíntu chochoosi ^ari loomba ko laha.

⁸ Kunu yooheembwa ni íyo waavo, uwo muhínja akamuloomba Heróode yoosea, “Mpeera aha jei, mutwe wa Yooháani Mubatisáaji ikaafii.”

⁹ Aho, mutemi akavisula, maa kaa, sa kulaha ^kweene ajáa abwéyyiirye mbere ya vayeni, akalairirya muhínja aheewe kira ^alóombire.

¹⁰ Jeyyo, akalairirya Yooháani Mubatisáaji adumulwe mutwe uko manyololwii.

¹¹ Mutwe wa Yooháani ukareetwa ikaafii, maa akamuheera ura muhínja, ne muhínja akamutwaarira íyo waavo.

¹² Vapooji va Yooháani vakiita sumula maviri wa Yooháani, maa vakiita kutaaha. Maa re, vakiita muwyira Yéesu isimwi roosi ^rifámire.

*Yéesu Yooriisha Vaantu Valume Mayana Yasaano
(Maáriki 6:30-44; Lúka 9:10-17; Yooháani 6:1-14)*

¹³ Yéesu ^akateere ayo masáare, akiinuka fuma uko na mashúwa, maa akatamanya na kijiraawii. Maa kaa, vaantu ^vakateere jeyyo, vakamutuuba na mawulu fuma maturii meevo.

¹⁴ ^Akakiime fuma mashúwii, akashaana mayimbi ya vaantu, akavoonera mbavariri na akavahorya valwiri vaavo.

¹⁵ Nakyulwa vapooji vaachwe vakiita kuri Yéesu, maa vakamusea, “Aha haantu ni kuli na kaaya ja vaantu, na mwaasu wahumwiire kuswa, rekera vaantu viidomere na maturii vakawule chóorya.”

¹⁶ Maa kaa, Yéesu akavasea, “Kisiina ^choovabweyya vadome tuku, vaheeri nyuunyu chóorya.”

17 Maa kaa, voovo vakamusea, “Aha tatiite mikáate isaano na soompa iviri vii.”

18 Yéesu akavasea, “Reeti na aha.”

19 Yéesu akalairirya ira mpuka ya vaantu vi-ikale masaambii. Aho, akatoola ira mikáate isaano na jira soompa iviri. Akiinurirya miiso yaachwe na kurumwii, yoomudumba Mulungu. Akabendulabendula ira mikáate, maa akavaheera vapooji vaachwe novo vakavaheera vaantu.

20 Vaantu voosi vakarya, vakiikuta. Vapooji vakatoorera mabéendu ya mikáate, vakamemya vikápu ikimi na viviri.

21 Vaantu valume* voosi ^vaarya siku iyo ni mayana yasaano (5,000), vaantu vaki na vasinga si vavalwa tuku.

Yéesu Yooyeendera Mweeri ya Maaji

(Maárikí 6:45-52; Yooháni 6:15-21)

22 Hahara vii, Yéesu akavadoomererya vapooji vaachwe vaambuke mashúwa, valongoole na nyambuko ya iriva ra Galiláaya. Yeeye akachaala yookiiteengula na ira mpuka.

23 Ne ^akiiteengule na vaantu, maa akaambuka na luulwii yeemweene noo muloomba Mulungu. Iwulo ^rikiingire, akava yeemweene uko luulwii.

24 Mpindi ijo, ira mashúwa ijáa yafikire katikati ya iriva. Uko mashúwa ikava yoohitirwa ni mapúunta kunu na kunu, sa ihúmbuuto rawuváa fuma mbere yaavo.

25 Namuyiingu, Yéesu akavadomera vapooji vaachwe kunu yooyeendera mweeri ya maaji.

* **14:21 Vaantu valume:** Vayahúudi vavaláa vaantu valume vii, maa kaa, kwajáa kwatiite vaantu vaki na vasinga ^veene vaarya iyo mikáate na soompa.

26 Vapooji ^vakamoone yooyeenda mweeri ya iriva, vakakwaatwa ni woowa munumunu, maa vakaanda kwaana ntáákwi, “Ni murimu!”

27 Maa kaa, hahara Yéesu akavasea, “Fafyi mitima, ni niini, koofi tuku.”

28 Aho, Peéteri akamusea Yéesu, “Mukulu, kooni ni weewe, sea nuje na kwaako kunu nooyeendera mweeri ya maaji.”

29 Yéesu akamusea, “Yeenda.” Peéteri akaki-ima fuma mashúwii, akayeenda mweeri ya maaji yoodoma na kuri Yéesu.

30 Maa kaa, Peéteri ^akoone rira ihumbuuto, akoofa, maa akaanda burukira luujii, aho akaana ntáákwi yoosea, “Mukulu ndamurirya!”

31 Yéesu akawolola mukono waachwe chaangu, akamukwaata, maa akamusea, “Weewe kuruma kwaako kuduudi, sa che wiikoveriire?”

32 Aho, Peéteri na Yéesu vakaambuka na mashúwii, maa ihumbuuto rikaherya.

33 Vapooji vara ^vajáa mashúwii, vakamwi-inamira voosea, “Kikomi, weewe uri Mwaana wa Mulungu.”

*Yéesu Yoovahorya Valwiri uko Genesaréeti
(Maárikí 6:53-56)*

34 Yéesu na vapooji vaachwe ^vakafirire iriva ra Galiláaya, maa vakafika isi ya Genesaréeti.

35 Vaantu va ira isi ^vakamutaange Yéesu, maa vakatuma mulomo doma na isi joosi ^jiri mukaaya. Aho, vakamuretera valwiri voosi.

36 Novo vakamuloomba, Yéesu avarekere valwiri vasaasye baa mukáwo vii wa nkáancho

yaachwe.☆ Na voosi ^vamusaasya, vahola ndwáala jaavo.

15

Miiryo Tuuba ni ya Ijva si ya Vaantu Tuk
(Maárikí 7:1-13)

¹ Aho, Mafarisáayo na vakiindya va Miiryo fuma Yerusaleému vakúja na kari Yéesu, maa vakamúsea,

² “Sa che vapooji vaako si vatúbúbaa nkúungu ja vala baaba? Voovo si voóyyaa mikono kuseyya njeo tuk, de varye chóorya.”

³ Yéesu akavasea, “Sa che nyuunyu ko tuuba nkúungu jaanyu mwawúnáa ndairiri ja Múlungu?”

⁴ Sa Múlungu asea, ‘Uvanyemye vala íyo na taáta waanyu,’☆ na ‘ura ^ari mutukira íyo au taáta waavo, ulawe.’☆

⁵ Maa kaa, nyuunyu mündoovavariyurira vaantu, vandoovasea vala íyo na taáta waavo, ‘Hai, si ndiri daha kúvaambirirya tuk, sa iki ^natiite chavíre kilungulungu ^nakera na ivarwii sa Múlungu.’

⁶ Jeyyo, si asaakwa amunyemye íyo na taáta waavo tuk. Jeyyo noo ^vyeene muchwíjaa mati isáare ra Múlungu sa nkúungu jaanyu.

⁷ Nyuunyu vakweembi, máláli na mutwe wa Ijva Isáaya, alúsa kimaari Masáarii ^Yari Mpeho mpiindi ^alaaláa na mutwe yoosea,

⁸ ‘Vaantu ava vaanyémýaa na milomo vii, maa kaa, mitima yaavo iri kuli na niini.

☆ **14:36** Laanga Uvalo 15:37-41; Nkambukira ya Miiryo 22:12.

☆ **15:4** Laanga Ufumo 20:12; Nkambukira ya Miiryo 5:16. ☆ **15:4** Laanga Ufumo 21:17; Valáawi 20:9.

9 Kuunyinamira kwaavo ni ja kisiina,
sa ni vavariyulaa ndairiri ya vaantu vii. ☆”

Viintu ^Vibwéeyya Muntu Ave na Njeo
(Maárikí 7:14-23)

10 Hara, Yésu akiyanirira mpuka ya vaantu, maa akiisea, “Voosi nteereri neeja, mutaange iki!

11 Kusiina kiintu ^kimwiingiraa muntu mulomwii kidáhaa mubweeyya ave na njeo tuku. Kiri vyoova jeyyo, ^kimufúmaa mulomwii noo kimubwéeyya muntu ave na njeo.”

12 Aho, vapooji va Yésu vakadoma na kwaachwe, maa vakamusea, “Taanga wiise Mafarisáayo vakáliire munumunu sa rira isáare ^ulúusire?”

13 Yésu akavasea, “Kira muhaando si ^wahaandwa ni Taáta wa kurumwii, kaulwa uri.

14 Vareki, ni valongooli vahoku. Kooni muhoku amulóngwiire muhoku mwiiwaachwe, voosi burukira vari na iduundwii.”

15 Aho, maa Peéterí akamusea Yésu, “Hooni twyire lusímo ulu uvari yuli waachwe ni urikwi.”

16 Maa Yésu akasea, “Baa nyuunyu mukaari si mootaanga tuku wuu?

17 Si mootaanga kiintu ^kimwiingiraa muntu na mulomwii ni kimwiingiraa na indii vii, maa kikafuma kikatwaalwa na chóowii vii tuku wuu?

18 Maa kaa, kira ^kimufúmaa muntu mulomwii, ni mutimii chafúmaa na noo kimubwéeyya ave na njeo.

19 Sa kufuma mutimii wa muntu, kwafúmaa miiririkano mivi, wulaishi, kuyeenda na muki

wa muntu, kuhanguta, wiivi, kulongowererya, na kutukira.

²⁰ Ivi noo ^vibwéeyaa muntu ave na njeo, maa kaa, kurya bila kooyya mikono, si kubwéeyaa muntu ave na njeo tuka.”

*Kuruma kwa Maáma si ^Ari M̄yahúudi
(Maáriki 7:24-30)*

²¹ Hara, maa Yéesu akakwaata njira, akadoma furu isi ja Tíiro na Sidóoni.

²² Aho, muntu muki umwi wa Kikanáani wa isi ira, akujja na k̄ri Yéesu, akiiririrya yoosea, “Ee Mweenevyoosi, Sha Daúdi, naanga na riiso ra wuja, muhíinja waani atite murimu m̄vi na wamutúrikirya maatuka vii.”

²³ Maa kaa, Yéesu si amuuyirya tuka. Aho, vapooji vakadoma na k̄ri Yéesu, vakamuloomba voomusea Yéesu, “M̄see uhu muntu muki alooke, sa yootutubirira na isóso k̄nu nyuma siku joosi.”

²⁴ Yéesu akamusea ura muntu muki, “Natamwa sa muundi ^jarimira ja Isiraéli vii.”

²⁵ Maa kaa, uwo muntu muki akamuseeserera Yéesu, akachwaama mbere yaachwe, maa akamusea, “Mweenevyoosi nyambirirya.”

²⁶ Yéesu akamusea, “Si vyabooha kutoola chóorya cha vasinga na ujiheere kúri tuka.”

²⁷ Ura muntu muki akamusea, “Ni kimáári Mweenevyoosi, maa kaa, baa kúri jawóojeraa mang’enyeng’enye ya chóorya cha vasinga ^yawylire iruungwii ra méesa ja veenenyumba vaavo.”

²⁸ Aho, Yéesu akamusea ura muntu muki, “Maáma, kuruma kwaako ni kakúula. Na vive

kwaako ja kuruma kwaako.” Na mpindi i’ira ura muhíinja waachwe akahola.

Yéesu Yoohorya Vaantu ^Vari Foo

²⁹ Yéesu akiinuka fuma isi ya Tíiro, akakwaata njira, maa akadoma furu mbarimbari ya iriva ra Galiláaya. Aho, akaambuka na luulwii, maa akiikala.

³⁰ Mpuka nkulu ya vaantu ikujja na kari Yéesu. Iyo mpuka yareetáa vivete, vahoku, vimumu, vaantu ^vari na mawulu na mikono si ^iri nkaasu na valwiri viingi ^vari foo, maa vakavalaarya mawulwii ya Yéesu, ne akavahorya.

³¹ Avo vaantu vakahwaalala maatuku vii, ^vakoone vimumu voolusika, vivete na vaantu ^vari na mawulu si ^yari nkaasu, vooyeenda na vahoku vookoona. Aho, mpuka nkulu ya vaantu si ^vari Viisiraéli, ikaanda madumba Muluungu wa Isiraéli.

Yéesu Yoovariisha Vaantu Mayana Yani (Maárikí 8:1-10)

³² Aho, Yéesu akavaanirira vapooji vaachwe akavasea, “Arumi, noovoonera mbavariri ava vaantu, viikyire na niini kwa siku itatu na vasiina chóorya tuku. Niini si noosaaka kuvateengula vata-manye viintu ^vari na njala tuku, sa vadiire yirika njirii.”

³³ Vapooji vaachwe vakamusea, “Hai turi fumya chóorya cho viikutya vaantu voosi ava aha nyikii?”

³⁴ Yéesu akavuurya, “Mikáate ingai mwatiite?” Novo vakasea, “Tatiite mikáate mufungati na fisoompa fiduudi fingai vii.”

³⁵ Aho, Yéesu akalairirya vaantu viikale isi.

³⁶ Akatoola ira mikáate mufungati na fira fisoompa, akamudumba Mulungu, akabendulabendula, akava yoovaheera vapooji vaachwe. Novo vakatuuba vaheera vaantu.

³⁷ Vaantu voosi vakarya, vakiikuta. ^Vakahumule, vakatoorera mabéendu ya mikáate ^ichihire, vakamemya vikápu mufungati.

³⁸ Vaantu ^vaarya ni vaantu valume* mayana yani (4,000) kureka vaantu vaki na vasinga.

³⁹ Yéesu ^akiiteengule na vaantu, akaambuka mashúwa, maa akadoma na Magádaanii.

16

Mafarisáayo na Masadukáayo Voosaaka Valairwe Isháara
(Maáriki 8:11-13; Lúka 12:54-56)

¹ Mafarisáayo na Masadukáayo vakujja na kuri Yéesu, maa vakaanda muyera, voomuloomba avalaire ishára fuma kurumwii.

² Yéesu akavasea, “Kooni kyulwa chingire mwaséaa, ‘Lomutóondo kweera kuri vyabooha sa kurumu kwiiyériire.’

³ Na namutóondo mwaséaa, ‘Isiku mbula vaa iri, sa kurumu kwasárire na kwiikúbutiire.’ Nyu-unyu mwamányire taanga viintu vya kurumu kwa ^vyeene ko konekana, maa kaa, kutaanga ishára ja mpiindi iji si mwamányire tuku.

⁴ Mbyaala mbi ya vaantu ^vayéendaa na vaki va vaantu, si moosaaka kumutaanga Mulungu tuku, noo ^chooreka mooloomba ishára! Si mari

* **15:38 vaantu valume:** Vayahúudi vavaláa vaantu valume vii, maa kaa, kwajaa kwatiite vaantu vaki na vasinga ^veene vaarya iyo mikáate na soompa.

heewa isháara tuku, maa kaa, ira isháara ya Yóona muláali na mutwe vii.” Aho, Yéesu akavareka, maa akalooka na vapooji waachwe.

*Usasi wa Mafarisáayo na Masadukáayo
(Maáriki 8:14-21)*

⁵ Vapooji vaachwe vakafirira iriva, vakava varímiirye sumula mikáate.

⁶ Aho, Yéesu akavasea, “Mulaange neeja munehe usasi wa Mafarisáayo na wa Masadukáayo.”

⁷ Vapooji vakaanda kwiiruta ndihi voovo kwa voovo voosea, “Alúusire jei sa viintu si taréetire mikáate.”

⁸ Yéesu akataanga, kwiiruta kwaavo ndihi, maa akavasea, “Nyuunyu kuruma kwaanyu kuduudi, sa che mookiiruta ndihi nyuunyu kwa nyuunyu, sa viintu musiina mikáate?”

⁹ Mukaari si munataanga vii tuku wuu? Si mookumbukira ira mikáate isaano ^yariwa ni vaantu mayana yasaano (5,000), na ni makápu yangai mwatoorera ya mabéendu ya mikáate tuku wuu?

¹⁰ Na ira mikáate mufungati ^yariwa ni vaantu mayana yani (4,000), ni makápu yangai mwatoorera ya mabéendu ya mikáate?

¹¹ Sa che si mootaanga si nalúusire masáare ya mikáate tuku? Laangi neeja, nehi usasi wa Mafarisáayo na Masadukáayo!”

¹² Aho, vapooji vakataanga Yéesu si aseáa valaange neeja usasi wa mikáatii tuku, maa kaa, valaange neeja ukiindya wa Mafarisáayo na wa Masadukáayo.

Peéterí Yoomuruma Yéesu ní Mwaana wa Mulungu

(Maárikí 8:27-30; Lúka 9:18-21)

¹³ Aho, Yéesu akadoma na isi ya Kaisaríá Filípi. ^Akafike uko, Yéesu akavuurya vapooji vaachwe yoosea, “Vaantu vaséaa Mwaana wa Muuntu ni ani?”

¹⁴ Vakasea, “Vamwi vaséaa uri Yooháani Mubatisáaji, viingi Elía na viingi Yeremía au umwi wa valáli na mutwe.”

¹⁵ Aho, akavuurya, “Ha nyuunyu mwaséaa ndiri ani?”

¹⁶ Simóoni Peéterí akamusea, “Weewe ni Masía, Mwaana wa Mulungu ^ari nkaasu.”

¹⁷ Aho, Yéesu akamusea, “Watalariwa weewe Simóoni mwaana wa Yóona, sa isáare iri si utúunukurirwe ni muuntu tuku, maa kaa, ni Taáta waani wa kurumwii.

¹⁸ Ni kuwyíra niise, weewe noo Peéterí, na mweeri ya mwaalaliwye* uhú, kiimya ndiri mpuka ya vaantu vaanduma, baa ngururu ja Ntaríi si jiri daha kwiisiinda tuku.

¹⁹ Kuheera ndiri fungúwo ja Utemi wa Kurumwii. Isáare roroosi ^uri chuunga aha weerwii kwa irina raani, kuva riri rachúungirwe kurumwii ni Mulungu. Na isáare roroosi ^uri chungula aha weerwii kwa irina raani, kuva riri rachúngwirwe kurumwii ni Mulungu.”☆

²⁰ Aho, Yéesu akavakaan’ya vapooji vaachwe kari vamuwyíraa muuntu yoyoosi yeeye ni Masía tuku.

* **16:18 mwaalaliwye:** Laanga **Peéterí** Utamanulii wa Masáare na Kilaangi. ☆ **16:19** Laanga Matáayo 18:18.

*Yéesu Yooluusikira Uturikiri na Inkwya
(Maárikí 8:31-9:1; Lúka 9:22-27)*

²¹ Kwaandira mpiindi iyo, Yéesu ajáa aanda vawyiira vapooji vaachwe yoosea ni mpaka adome na Yerusaléemu, na uko ni mpaka apate uturikiri mukuuu. Ajáa avasea, turikiriwa ari ni vawosi, vakúulu va veeneisi va Ijüva na vakiindya va Miiro na ni mpaka uulawe. Siku ya katatu ni mpaka afufuwe.

²² Aho, Peéterí akamuumula Yéesu na ivarwii, maa akaanda mubaamirirya yoosea, “Mukulu, ayo si yari kupata siku baa imwi vii tuku!”

²³ Yéesu akamvalandukira Peéterí akamusea, “Trimu! Isunke mbere yaani, wookuunhitahita, si wookiiririkana masáare ya Mulungu tuku, wookiiririkana ya vaantu.”

²⁴ Aho, Yéesu akavasea vapooji vaachwe, “Kooni muuntu yoyoosi yoosaaka aantuube ni mpaka iisite yeemweene, avaale musaláaba waachwe kira siiku, aantuube.

²⁵ Sa kooni muuntu yoyoosi yoosaaka lamurirya nkaasu yaachwe, kiitaaha ari, maa kaa, muuntu yoyoosi ^yookiitaaha nkaasu yaachwe sa niini, uwo lamurirya ari.

²⁶ Kwatiite kunáalo che muuntu kuturya weeru yoosi no kiitaaha nkaasu yaachwe? Baku ni kiintu che muuntu ari toola sa nkaasu yaachwe?

²⁷ Sa Mwaana wa Muuntu kuja ari na nkongojima ya Taáta na mirimu miija, aho kumuriha ari kira muuntu kwa kira ^atamama.

²⁸ Kimaari noovawyiira, vamwaari viingi viimire aha, si vari kukwya tuku mpaka vamoone Mwaana wa Muuntu yookuja Utemii waachwe.”

17

*Yéesu Yoovalanduka Buuwo
(Maáriki 9:2-13; Lúka 9:28-36)*

¹ Sikũ musasatũ ñikalooke, Yéesu akamusumula Peéterĩ, Yaakúupu na mwaanaavo Yooháani, maa akaambuka novo na luulwii ncholwii kijiraawii.

² Mpĩĩndĩ vajáa ũko, akavalanduka buuwo mbere yaavo. Kisho chaachwe kikalava ja mwaasũ na ingo jaachwe jikava njerũ chwee, ja kiweerũ cha mwaasũ.

³ Koonka, Músa na Elía vakavafumira, maa vakalũsika ne.

⁴ Aho, Peéterĩ akamusea Yéesu, “Aai Mukúlu, vya-booha tũveere haaha aha. Ndekera njeenge vi-vaanda vitatũ, kimwi chaako, kimwi cha Músa na kimwi cha Elía.”

⁵ Viintũ Peéterĩ ãjáa akaari yoolũsika, ichu ãroolava rikavawĩkĩra. Sawúti ikafuma aho ich-wii yoosea, “Ŭhũ nĩ Mwaana waani ãnamweenda, ãneériwaa matima nĩ yeeye, mũteereri yeeye.”

⁶ Vara vapooji ãvakateere jeyyo, vakalaala isi na inda nĩ woowa.

⁷ Maa kaa, Yéesu akũũja, akavasaasya, maa akavasea, “Inuki. Koofi tukũ.”

⁸ Avo vapooji ãvakiinule miiso, vakamoona Yéesu yeemweene, si vamoona mũuntũ wiingi tukũ.

⁹ Mpĩĩndĩ ãvagiritáa fuma luulwii, Yéesu akavalairirya yoosea, “Kari mumuwyĩraa mũuntũ yoyoosi masáare aya tukũ, fũũrũ sikũ Mwaana wa Mũuntũ ãari fufuka fuma inkwyii.”

¹⁰ Vapooji vajáa vamuurya, “Sa che vakiindya va Miĩro vaséaa nĩ mpaka Elía ũũje ta?”

11 Yéesu ajáa avasea, “Ni kimáári Elía ni mpaka uje ta aviike neeja masáare yoosi.

12 Maa kaa, ni kuvawyiira niise, Elía ahumula kuja, novo si vamutaanga tuku, na vamubweeyirya uvi ja ^vyeene vasaaka. Viivyo Mwaana wa Muuntu tamanya iise noo turikiriwa mikonwii yaavo.”

13 Aho, vapooji vakataanga ni lusuikira aari masáare ya Yooháani Mubatisáaji.

Yéesu Yoomuhorya Mutavana Ari na Murimu Mui

(Maárikí 9:14-29; Lúka 9:37-43)

14 Yéesu na vapooji vaachwe ^vakagirite fuma luulwii, vakafika kuuntu ^kujáa na ira mpuka ya vaantu. Muuntu umwi akamudomera Yéesu, akachwaama mbere yaachwe yoosea,

15 “Mukulu, mulaange mwaana waani na riiso ra wuja. Yeeye atite kiinkwiisha ^chamutúrikiryaa maatuku vii. ^Kari foo chamuváyyaa mootwii na mpindi jingi luujii.

16 Namurétire na kwa vapooji vaako vamuhorye, maa kaa, vasíindirwe.”

17 Aho, Yéesu akavasea, “Aka! Ihi mbyaala si irúmaa na yakikana. Niikale na nyuunyu mpaka naadi? Na nivayimirirye mpaka naadi? Hooni mareeti na aha.”

18 Aho, Yéesu akuyamirirya ura murimu mui, maa ukafuma na hahara mutavana akahola.

19 Mpindi ^kujáa kusiina vaantu, vapooji vakadoma na kari Yéesu, maa vakamuurya kunu vari vooveene voosea, “Sa che suusu tasíindirwe kuseyya ura murimu mui?”

20 Yéesu akavasea, “Sa viintu kuruma kwaanyu ni kudúúdi. Kimaari noovawyira, kooni kuruma kwaanyu kuri kudúúdi ja mpeke nduudi ya haradáli, sea mari lulu ulu, ‘Tsunke aha udome na kura na kwiisunka luri.’ Kuri nyuuny kusiina kiintu ^kiri vasiinda tuku.

21 [Maa kaa, murimu mavi ja ulu si mari daha kuukibirya bila yoomuloomba Mulungu, no kirekya kurya tuku.]”

Yéesu Yoolusikira kei Inkwa na Ufufuko Waachwe

(Maariki 9:30-32; Luka 9:43-45)

22 Mpiindi Yéesu ^ajaa na vapooji vaachwe ako Galilaya, ajaa avasea, “Mwana wa Muntu valandukwa iise avikwe mikonwii ya vaantu,

23 kumulaa vari, maa kaa, siku ya katatu fufulwa ari.” Vapooji vaachwe ^vakateere jeyyo, vakavisula maatuku vii.

Kuriha Kóodi ya Kaaya Njija

24 Yéesu na vapooji vaachwe ^vakafike múuji wa Kaperenáumu, vasaankan’yi kóodi ya Kaaya Njija ya Ijva ☆ vakuuja na kuri Peéteri, maa vakamuurya, “Eri, mukiindya waanyu si arihaa kóodi ya Kaaya Njija?”

25 Peéteri akavasea, “Hii, arihaa.” Peéteri ^akahinduke na kaayii, baa si analusa chochoosi, Yéesu akava wa ncholo kulusikira isáare ra kóodi. Akamuurya Peéteri, “Simóoni,* weewe jooli wookoona? Vatemu va ihi weeru vasáankan’yaa

☆ **17:24** Laanga Ufumo 30:13-16; 2 Masáare ya Mpiindi 24:9-14; Nehemía 10:32.

* **17:25** Ni irina riingi Peéteri. Laanga **Peéteri** Utamanulii wa Masáare na Kilaangi.

kóodi fuma kwa vaana vaavo, bakú fuma kwa vaantu viingi?”

²⁶ Peéteru akamúsea, “Fuma kwa vaantu viingi.” Yéesu akamúsea, “Kooni ni jeyyo, vaana varekerwa vadiire kuriha kóodi.

²⁷ Maa kaa, sa tundiire kuvakalarya, doma na irivii ukawumire ndowáno. Soompa ya ncholo ^uri kwaata, asamya mulomo waachwe, shaana uri mpía mulomwii waachwe. Toola iyo mpía, doma kwaavo, ukarihe kóodi yaani na yaako.”

18

*Ani ni Mukúulu Utemii wa Kurumwii
(Maárikí 9:33-37; Lúka 9:46-48)*

¹ Mpiindi jira, vapooji vajáa vuuja na kuri Yéesu, maa vakamuurya, “Eri, ni ani noo mukúulu kulookya voosi Utemii wa Kurumwii?”

² Aho, Yéesu akamwaanirira musinga muduudi, akamwiimya katikati yaavo,

³ maa akavasea vapooji vaachwe, “Kimaari noovawyyira, kooni si muválandukire mave ja vasinga vaduudi, kikomi si muri kungira vii tuku Utemii wa Kurumwii.

⁴ Sa jeyyo, muuntu yoyoosi ^ari kiikiimya na isi ja uhú musinga, noo mukúulu kulookya voosi Utemii wa Kurumwii.

⁵ Yoyoosi ^ari muateengya musinga muduudi ja uhú kwa irina raani, va ari yookumateengya niini.

*Kuvahaanda Viingi Vabweeyye Uvi
(Maárikí 9:42-48; Lúka 17:1-2)*

⁶ Maa kaa, kooni muuntu ari muhaanda umwi wa ava vadúúdi ^vaanduma atumame uvi, ni

pwee kwaachwe achuungirwe lwaala nkiingwii yaachwe, aburukiriwe kati na kati ya mayiya.

⁷ Ni mpolai kuri weeru sa yara masáare ^yaháandaa vaantu vabweeyye uvi. Kuyerwa ni mpaka kuje vii, maa kaa, ni mpolai kwa ura muantu, ura ^yooreeta uko kuyerwa.

⁸ Kooni iyaanja au ijeo raako rakuháandire ubweeyye uvi, dumula urifweite na kuli. Ni pwee yaako wiingire nkaaswii, uri iduúmu au ikoónchi kulookya kungira mootwii si ^urímaa wa siku ^jisiina uhero uri na mayaanja yaviri na majeo yaviri.

⁹ Na kooni riiso raako rakuháandire ubweeyye uvi, rinonkole urifweite na kuli. Ni pwee yaako wiingire na nkaaswii, ^uri ipoócho kulookya kufweitirwa na mootwii wa Jehénamu ^uri na miiso yoosi.

*Lusímo lwa Muundi ^Yataahika
(Lúka 15:3-7)*

¹⁰ Mulaange neeja, kari musínanalaa umwi wa ava vadúúdi tuku, sa ni kuvawyíira niise, mirimu yaavo miija, siku joosi yoónaa kisho cha Taáta waani wa kurumwii. [

¹¹ Sa Mwaana wa Muantu uja jo saakira no lamurirya kira ^charimira.]

¹² Jooli mookoona? Kooni umwi waanyu ari na muundi makumi ikimi (100), na muundi imwi yarimíre, che ari bweeyya? Si ari reka jira muundi makumi keenda na keenda (99) luulwii, adome akasaake ira imwi ^yataahikire tuku wuu?

¹³ ^Ari kípata, kimaari noovawyíira, kuva ari na cheeru maatuku vii sa iyo muundi imwi kulookya

viintu ^avyeénda sa jira muundi makumi keenda na keenda si ^jarímire.

¹⁴ Viivyo, Taáta waanyu wa kurumwii si asáakaa baa umwi wa ava vadúúdi arimire tuku.

Munduu Waako Kooni Ahóniirye

¹⁵ Kooni mwaanaanyu ahóniirye kwaako, doma ukamwiyire uvi waachwe, uve weewe na yeeye vii. Kooni akutéire, umupátire munduu waako kei.

¹⁶ Maa kaa, kooni si akutéire, tamanya na muuntu wiingi umwi au vaviri, sa ‘Kira kiloongi lamulwa kiri kwa vooni vaviri au vatatu.’☆

¹⁷ Kooni asítire vateera avo, wyira mpuka yaako ya vaantu ^vaanduma. Kooni asítire kuvateerera vaantu ^vaanduma, mabweeyye kwaako ja muuntu si ^amumányire Mulungu au ja musaankan’yi kóodi.

¹⁸ Kimaari noovawyira, isáare roroosi ^mari chuunga aha weerwii, kuva riri rachúungirwe kurumwii ni Mulungu. Na isáare roroosi ^mari richungula aha weerwii, kuva riri rachúngwirwe kurumwii ni Mulungu.☆

¹⁹ Kei kimaari noovawyira, kooni vaantu vaviri viirumire aha weerwii kwa isáare roroosi ^vari loomba, Taáta waani wa kurumwii vaheera ari.

²⁰ Sa hohoosi hara ^vari kiijiinga vaantu vaviri au vatatu kwa irina raani, niini kuva ndiri hamwi novo.”

Kusea Yasíire

²¹ Aho, Peéteru akujja na kari Yésu, maa aka-muurya, “Mukálú, mwaaniitu aahonerye kangai

☆ **18:16** Laanga Nkumbukira ya Miiro 19:15. ☆ **18:18** Laanga Matáayo 16:19.

na ntuube mūsea yasírire? Eri, baa fūuru mufungati wūu?”

²² Yéesu akamūsea, “Si nookūsea mara mufungati vii tukū, maa kaa, mufungati mara makumi mufungati (7x70).”*

Lusímo lwa Mutumami si ^Aséaa Yasírire

²³ “Sa jeyyo, Utemi wa Kurumwii wiifwīne na lusímo ulū. Mutemi umwi asaakāa sumula mpía jaachwe ^ng’eene adaayyāa fuma kwa vatúmwa vaachwe.

²⁴ ^Akaande uwo murimo, akareterwa muuntu umwi ^ajāa na noongwa ya taláanta† mayana ikimi rimwi (10,000).

²⁵ Uwo mutúmwa akava asiina cho riha tukū. Sa jeyyo, mweenenyumba waachwe akalamula avawe iyoombe yeeye, muki waachwe, vaana vaachwe, na viintu vyaachwe vyoosi sa iyo noongwa irihwe.

²⁶ Aho, ura mutúmwa akachwaama mbere yaachwe, akamūsea, ‘Ee Mukálu, yimirirya, kariha ndiri noongwa yaako yoosi.’

²⁷ Mutemi akamoonera mbavariri, akasea ira noongwa yasírire, maa akamurekera alooke.

²⁸ Maa kaa, ura mutúmwa ^akafike weerwii, akalumana na mutúmwa mwiiwaachwe ^mweene ajāa na noongwa yaachwe ya mpía ja dināari igana rimwi (100). Aho, akamukwaata, maa akamukurukan’ya nkiingwii kunu yoomūsea, ‘Riha noongwa yaani!’

* **18:22 mufungati mara makumi mufungati (7x70):** Ihi ni mpíri ya Kieburaní, noo kusea yasírire baa kúvala tukū. † **18:24 taláanta:** Ni isáare ra Kigiríki noo kusea mpía. Taláanta imwi ya chúuma cha mpía ni ja masáala wa muuntu wa myaaka ikimi na masasatu (16) ijāa.

29 Ura mutámwa mwiiwaachwe akachwaama, akiilomboola yoosea, ‘Nookuloomba yimirirya, riha ndiri noongwa yaako yoosi vuu.’

30 Ura mutámwa akasiita gigiri. Aho, akatamanyo noo muvika manyololwii mpaka arihe noongwa yoosi.

31 Vatámwa viivaachwe ^vakoone ^cheene uwo mutámwa amubwéyyiriye mwiiwaachwe, vakakalala maatuku vii, maa vakiita muwyiira mweenenyumba waavo ^cheene kifúmiire.

32 Mutemi akamwaanirira ura mutámwa, maa akamusea, ‘Weewe uri mutámwa mavi. Niini naséire noongwa yaako yasíire sa wuanóombire.

33 Eri, si vyaasaakwa baa weewe umalaange mwiiwaako na riiso ra wuuja ja ^vyeene niini nakulángire na riiso ra wuuja tuku wuu?’

34 Aho, mutemi na nkalaria akamatwaala ura mutámwa na manyololwii, uko aturikiriwe mpaka arihe noongwa yoosi vuu.

35 Viivyo baa Taáta waani wa kurumwii ari vabweyyirya kira umwi waanyu kooni si amuséire mwiiwaachwe yasíire na mutima waachwe woosi.”

19

Kusiita Muki (Maárikí 10:1-12)

1 Yéesu ^akamarikirye kulusika masáare aya, akalooka fuma Galiláaya, akatamanyo fúuru isi ya Yudéa nyambuko ya luuji lwa Yorodáni.

2 Mpuka nkulu ya vaantu ikamutuuba, uko akavahorya.

3 Vamwi va Mafarisáayo vakuuja noo muyera. Vakamuurya voosea, “Eri, Miuro yaruma muuntu kumureka muki waachwe sa kiintu chochoosi wuu?”

4 Akuuyirya akavasea, “Si munasoma tuku wuu? Masáare ^Yari Mpeho yalusa, aho ncholo, Muumba ‘ajáa avumba muuntu mulume na muuntu muki.’☆

5 ne akasea, ‘Sa jeyyo, muuntu mulume avarékaa vala íyo na taáta waavo, akava kiintu kimwi na muki waachwe, novo vaviri kuva vari maviri umwi.’☆

6 Sa jeyyo, si vari kuva vaviri tuku, ni maviri umwi. Jeyyo, ^cheene akiluman’ya Mulungu, muuntu si ari nanukula tuku.”

7 Aho, vakamusea, “Sa che de Músa aturumira kumwaandikira muki taláka no mureka?”☆

8 Yéesu akavasea, “Músa avarekera mündooreka vadala vaanyu, sa ufafu wa mitima yaanyu. Maa kaa, keende aho ncholo si vijáa jeyyo tuku.

9 Ni kuvawyiira niise, muuntu yoyoosi ^ari musita muki waachwe kooni si sa kyeenda na mulume wa muuntu, maa aloole muki viingi, uwo kuva ari yooyeenda na muki wa muuntu.”

10 Aho, vapooji vaachwe vakamusea, “Kooni noo ^viri jeyyo kwa muki na mulume, ni vyaangu kudiira kuloolal!”

11 Yeeye akavasea, “Si voosi vari daha ruma ukiindya hu tuku, maa kaa, vara ^vaámbiririwaa ni Mulungu.

12 Vaantu viingi vavyaalwa matowáashi, viingi vabweeyiwa matowáashi ni vaantu, na viingi

☆ 19:4 Laanga Ncholo 1:27. ☆ 19:5 Laanga Ncholo 2:24. ☆ 19:7 Laanga Nkumbukira ya Miuro 24:1.

valamula kuva matowáashi sa Utemi wa Kurumwii. Ura ^ari daha hokera ukiindya uhu ni uuhokere.”

Yéesu Yoovatalarya Vasinga

(Maáriki 10:13-16; Lúka 18:15-17)

¹³ Aho, vasinga vaduudi vakareetwa na kuri Yéesu sa avavikire mikono yaachwe na avaloombere. Maa kaa, vapooji vaachwe vakavaamirirya vara vaantu ^vavareetáa.

¹⁴ Yéesu akavasea, “Vareki vasinga vaduudi vuuje na kuri niini, kari mavakitire tuku! Sa Utemi wa Kurumwii ni sa vaantu ^vari ja ava vasinga.”

¹⁵ Aho, Yéesu akavatalarya avo vasinga, maa akiinuka aho haantu.

Kuheewa Nkaasu ya Sikú ^jisiina Uhero

(Maáriki 10:17-31; Lúka 18:18-30)

¹⁶ Haaha, muuntu umwi akujja na kuri Yéesu, maa akamuurya, “Mukiindya, ni kintu che kija ndiri bweyya sa mpokere nkaasu ya sikú ^jisiina uhero?”

¹⁷ Yéesu akamusea, “Sa che wookuunjurya kintu kija? Kwatite umwi vii noo muja. Kooni woosaaka upate nkaasu ya sikú ^jisiina uhero, kwaatya ndairiri jaachwe.”

¹⁸ Uwo muuntu akamuurya, “Ulairiri urikwi?” Yéesu akamusea, “Kari wuúlaa tuku, kari uyéendaa na muki wa muuntu tuku, kari wiívaa tuku, kari ulóngowereryaa muuntu tuku,

¹⁹ uvanyemye vala íyo na taáta waanyu, na mweende mwiiwaako ja ^vyeene wiyyenda mwee-neevyo.”✠

✠ 19:19 Laanga Ufumo 20:12-16; Nkumbukira ya Miiro 5:16-20; Valáawi 19:18.

20 Ƴwo mutavana akamusea, “Ayo yoosi nayak-waaty, che kei chookeheka kari niini?”

21 Yésu akamusea, “Kooni woosaaka uve usiina ^chakeheka kwaako, tamanya ukavae iyoombe máari ^uri nojo na mpía ^uri turya uvaheere vakiva. Jeyyo, turya uri máari ya kikomi ya mberii kurumwii. Aho, yeenda wuuntuube.”

22 Ƴwo mutavana ^akateere jeyyo, akiirya mutima, maa akalooka, sa ni musungaati maatuku vii ajaa.

23 Aho, Yésu akavasea vapooji vaachwe, “Kimaari noovawyiira, kuva viri vyafafa maatuku vii kwa vasungaati kwiingira Utemii wa Kurumwii.

24 Kei ni kuvawyiira niise, ni vyaangu ngamía kutweera na ihengerii ra sinkeni kulookya musungaati kwiingira na Utemii wa Mulungu.”

25 Vapooji ^vakateere ayo, vakatulavalatulaala, maa vakamusea, “Ni ani de ^ari daha lamuririwa?”

26 Yésu akavaturirya miiso, maa akavasea, “Kwa vaantu si vidáhiika tukú, maa kaa, kwa Mulungu viintu vyoosi vyadáhiika.”

27 Aho, Peéteru akamusea, “Laanga! Suusu tareka kira kiintu tukakutuuba. Che turi turya?”

28 Yésu akavasea, “Kimaari noovawyiira, mpiindi viintu vyoosi ^viri bweeyiwa ufyá, Mwaana wa Muntú kiikala ari ichuumbii ra kitemi ra nkongojima. Na nyuunyu vara ^muuntuubaa, kiikala mari machuumbii ikimi na yaviri moojilamurira nkolo ikimi na iviri ja Isiraeeli.✧

29 Na kira muntú ^areka nyumba, au vaanaavo, au marumbú, au taáta, au íyo, au

✧ 19:28 Laanga Danyéli 7:9-14.

vaana, au mawunda sa niini, hokera ari mara igana rimwi (100) kulookererya, na hokera ari nkaasu ya siku ^jisiina ahero.

³⁰ Maa kaa, vara va ncholo veera vari mukirii, na vara va mukirii kuva vari va ncholo.

20

Lusímo lwa Vatamami Iwundii ra Misabíibu

¹ Utemi wa Kurumwii, wiifwíne na muntu ^ajáa na iwunda ra misabíibu. Uwo ajáa afuma namutóondo noo saaka vibarúwa sa iwundii kwaachwe.

² Akiiramira novo kuvariha mpía ya dinári imwi kwa siku, maa akavatwaala na iwundii raachwe ra misabíibu.

³ Mpiindi jo yurira ng'oombe, akafuma, akashaana vingi víimire isóokwii baa murimo tuku.

⁴ Akavasea, 'Baa nyuunyu tamanyi na iwundii raani ra misabíibu makatamame, na niini variha ndiri kira ^cheene Miiro yaruma.'

⁵ Jeyyo vakatamanya. Uwo mweeneiwunda akafuma kei mpiindi ja mpoloonge, na mpiindi ja cháamuusi, akabweeyya vivira.

⁶ Baa mpiindi jo fyula ng'oombe akafuma kei. Aho isóokwii, akashaana vaantu vingi víimire, maa akavuurya, 'Sa che mwiimire aha chobu baa murimo tuku?'

⁷ Novo vakamusea, 'Sa kusiina muntu ^atuhíre murimo tuku.' Yeeye akavasea, 'Baa nyuunyu tamanyi makatamame iwundii raani ra misabíibu.'

⁸ ^Ikafike niwulo, mweeneiwunda ra misabíibu akamusea mutamami ^imírira vatamami vaachwe, 'Vaaniire vatamami voosi avarihe

musáala waavo. Waandire na ura ^akíimikiriirye
furu ura wa ncholo.'

⁹ Vara vatumami ^vajáa vaheewa murimo
mpindi jo fyula ng'oombe, kira muntu akarihwa
mpia ya dinári imwi.

¹⁰ Vara va ncholo ^vakuuje, vakiisea rihwa vari
^jiri foo kulookya vara viingi. Maa kaa, kira
muuntu akarihwa mpia ya dinaari imwi.

¹¹ Vakahokera mpia jaavo, maa vakaanda mung'uurira mweeneiwunda,

¹² voosea, 'Vaantu ava uvahĩre m̩rimo mp̩indi jo fyula ng'oombe vat̩mamire kwa isaa rimwi vii. Ha de jooli uvarĩhire hamwi na suusu ^tayĩmiriirye uruto wa m̩rimo na ivááva ra mwaasu chobu?'

¹³ Aho, ura mweeneiwanda akamusea umwi waavo, ‘Kijeengi, si nakukwátire matu tuku! Eri, si twaari twiirámire mariho ya mpía ya dináari imwi tuku wuu?’

¹⁴ Samula kira ^kikutéire, wiitamanyirye. Niini nalámwiire kumuheera uhú akímikiriirye hamwi na weewe.

¹⁵ Eri, Miiro si yaruma niini kutumia máari jaani ja ^vyeene noosaaka tuku wuu? Eri, wookoona usungu sa viintu niini naboohya inda wuu?"

¹⁶Yeesu akamusea, “Jeyyo, vara va mukirii, kuva vari va ncholo, na vara va ncholo, kuva vari mukirii.”

*Yésu Yooluusa Inkwya na Ufufuko Waachwe
lwaKatatu*

(Maárikí 10:32-34; Lúka 18:31-34)

17 Mpiindi Yéesu ^aambukáa na Yerusaléemu, ajáa avasumula vapooji vaachwe ikimi na vaviri na ivarwii. Aho, akavasea,

18 “Ni kaambuka tiise na Yerusaléemu, na Mwaana wa Muntu viikwa ari mikonwii ya vakúlu va veeneisi va Ijva na vakiindya va Miiró. Voovo lúusa vari irya akwye.

19 Kamukwaatya vari mikonwii ya vaantu si ^vari Vayahúudi sa vamuvae mijeléedi na vaming’in’ye musalábii furu akwye. Maa kaa, siku ya katatu fufuka ari!”

*Kuloomba kwa Íyo Waala Yaakúupu na Yooháani
(Maárikí 10:35-45)*

20 Aho, íyo waala vaana va Sebedáayo akadoma na kuri Yéesu hamwi na vaana vaachwe, akamwiinamira, maa akamuloomba amubweeyirye kintu kimwi.

21 Yéesu akamuurya, “Che woosaaka?” Ne akasea, “Nooloomba vaana vaani ava vaviri umwi iikale mukono waako wa kumooso, na wiingi mukono waako wa kulume Utemii waako.”

22 Yéesu akamusea, “Si wootaanga ^cheene wooloomba tuku. Eri, daha muri kunyweera nduvo ^ng’eene ndiri nyweera niini wuu?” Vakasea, “Daha turi.”

23 Yéesu akavasea, “Nduvo yaani kiinyweera muri, maa kaa, kwiikala mukono waani wa kulume na wa kumooso si viri vyaani kuvaheera tuku. Nkalo ijo ni sa vara ^viimiriwa neja ni Taáta waani.”

24 Vapooji vara wiingi ikimi ^vakateere jeyyo, maa vakavakalarira vara vanduu vaviri.

25 Maa kaa, Yéesu akavaanirira voosi, maa akavasea, “Mwamányire vakúúlu va vaantu si ^vari Vayahúudi, vavímiriraa vaantu vaavo na ngururu, na vakúúlu vaavo valáiraa vatúite wiimiriri mweeri yaavo.”

26 Kiri nyuunyu si noosaaka vive jeyyo tuku. Kiri vyoova jeyyo, muuntu ^yoosaaka ave mukúúlu kwaanyu, ni mpaka ave mutumami waanyu. ☆

27 Kei, muuntu yoyoosi ^yoosaaka kuva wa ncholo kwaanyu, ni mpaka ave mutumwa waanyu.

28 Viivyo Mwaana wa Muuntu si uja jo tumamirwa tuku, maa kaa, uja sa ji avatumamire vaantu, kei atoole nkaasu yaachwe kuva ununuuli sa vaantu ^vari foo.

Yéesu Yoohorya Vahoku Vaviri

(Maárikí 10:46-52; Lúka 18:35-43)

29 Mpíindi Yéesu na vapooji vaachwe ^viinukáa fuma Yérúko, mpuka nkúlu ya vaantu íjáa yavatu-uba.

30 Mbarimbari ya njira, vajáa víkyíire vahoku vaviri. ^Vakateere Yéesu yoolooka, vakatula isóso voosea, “Yéesu Mweenevyoosi, Sha Daúdi, tulaange na riiso ra wúja!”

31 Mpuka ya vaantu ikavadalavya vareke tula isóso, maa kaa, voovo vakadoomererya tula isóso voosea, “Ee Sha Daúdi, Mweenevyoosi, tulaange na riiso ra wúja aai!”

32 Yéesu akiima, maa akavaanirira yoosea, “Che moosaaka nivabweeyirye?”

33 Novo vakasea, “Mweenevyoosi, toosaaka toone.”

☆ 20:26 Laanga Yooháni 13:12-17.

34 Yéesu akavoonera mbavariri, akavasaasya miiso yaavo. Hahara miiso yaavo yakatũũkũka, novo vakamutuuba.

21

Yéesu Yooteengiwa Yerusaléemu na Siriri
(Maárika 11:1-11; Lúka 19:28-40; Yooháani 12:12-19)

¹ Yéesu na vapooji vaachwe ^vakasengerere fika Yerusaléemu, vakafika iturii ra Besifáage, Luulwii lwa Miseitúuni. Aho, Yéesu akavatũma vapooji vaachwe vaviri,

² akavasea, “Tamanyi na iturii ^riri aho mbere, na ^muri fika vii shaana muri ndákwi ^yachúungirwe na mwaana waachwe. Jichunguli mũundetere.

³ Kooni mũntũ avuúriirye chochoosi mũsei, ‘Mweenevyoosi yoojisaaka,’ na ũwo mũntũ varekera ari chaangũ.”

⁴ Masáare aya yafũmira sa masáare ^yalũswa ni muláali na mũtwe yakiimane,

⁵ “Vawyiire vaantũ va múuji wa Sayúuni,
laangi Mũtemi waanyu yookũja!

Ahola na iivérekiirye ndákwi,

^ng’eene iri hamwi na mwaana.”☆

⁶ Vara vapooji vaviri vakabweeyya ja ^vyeene vajáa valáiririwe ni Yéesu.

⁷ Vakiireeta ira ndákwi na mwaana waachwe, vakaala ingo jaavo myoongwii ya ijo ndákwi, maa Yéesu akaambuka.

☆ 21:5 Laanga Sakaría 9:9.

⁸ Mpuka nkũũũ ira ^yamutuubáa vakaala ingo njirii na viingi vakatema matáampi ya miti, maa vakaala njirii.

⁹ Vaantu vara ^vajáa vamulóngoriire na vara ^vamutuubáa, vatuláa isóso voosea, “Adũũmbwe Sha Daúdi, atalariwa yeeye ^yookũũja kwa irina ra Ijũva! Kũdũũmbwe kurumu mweerimweeri.”✠

¹⁰ Yéesu ^akiingire Yerusaléemu, múuji woosi ukajimbuka maatũkũ vii. Aho, vakaanda kiinyurya, “Uũũ ni ani?”

¹¹ Mpuka ya vaantu ira ^ijáa na Yéesu vakavasea, “Uũũ ni Yéesu muláali na mutwe kufuma Nasaréeti múuji wa Galiláaya.”

Yéesu Kaayii Njija ya Ijũva

(Maáriki 11:15-19; Lúka 19:45-48; Yooháani 2:13-22)

¹² Yéesu akiingira waámii ya Kaaya Njija ya Ijũva, akaanda vakibirya vaantu voosi ^vaváa iyoombe no wũla viintũ sa vamutoorere Ijũva. Akakundũla méesa ja vaantu ^vawũlanáa mpía na akakundũla machuumbi ya vaantu ^vaváa iyoombe njiva.

¹³ Aho, akavasea, “Masáarii ^Yari Mpeho vyaandikwa, ‘Nyuumba yaani kaanirirwa iri nyuumba yo muloomba Mũũũũũ.’✠ Maa kaa, nyuunyu mwĩvándwĩire ikava ‘mpaanga ya viĩvi.’✠”

¹⁴ Vahoku na vivete vajáa vũũja na Kaayii Njija na yeeye akavahorya.

¹⁵ Maa kaa, vakúũũ va veeneisi va Ijũva na vakiindya va Miiro ^vakoone viintũ ^vihwáalarya

✠ **21:9** Laanga Sabúuri 118:25-26. ✠ **21:13** Laanga Isáaya 56:7.

✠ **21:13** Laanga Yeremía 7:11.

^vyeeene Yéesu abweeeyáa, kei na viintu vasinga
^vimbáa waámii ya Kaaya Njija voosea,
“Adumbwe Mwaana wa Daúdi,” vakakalala.

¹⁶ Aho, vakamusea, “Eri, si wooteera ^cheene
ava voolusa tuku wuu?” Yéesu akavasea, “Hii. Si
manasoma Masáare ^Yari Mpeho ^cheene yalusa
tuku wuu? Yalusa,

‘Kwa milomo ya vaana vaduudi na nkuumbu,
wiikiimanirya dumbi.’☆”

¹⁷ Aho, akavareka maa akalooka na weerwii ya
múuji furu iturii ra Besanía kuntu ^alaala uchiku
wo.

Musaambu Wookuma
(Maárikí 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Namutóondo vii mpiindi Yéesu ^ahindikáa na
múujii, akaavwa ni njala.

¹⁹ Aho, akoona musaambu mbarimbari ya njira,
akutamanyirya, maa kaa, si ashaana kiintu tuku,
akashaana masaambi vii. Aho akusea, “Si
ukatuungire ndiwa kei vii kaa tuku!” Haaho,
musaambu ukanyaamala.

²⁰ Vapooji vaachwe ^vakoone jei, vakahwaalala
maatuku vii voosea, “Jooli vivire musaambu
unyaamale chaangu jei?”

²¹ Yéesu akavasea, “Kimaari noovawyira, kooni
mavire na kuruma baa kuva na kivundu tuku kura
mitimii yaanyu, si mari daha tumama iki ^kivire
vii kuri uhu musaambu tuku. Maa kaa, daha mari
kulusea ulu lulu, ‘Kuurika ukafweitirwe mayiyii,’
novyo kuva viri jeyyo.

22 Chochoosi ^muri loomba mpindi ^moomuloomba Mulungu, kooni mooruma, kipata muri.”

*Yésu Yoofoorimwa Luviro Lwaachwe
(Maárikí 11:27-33; Lúka 20:1-8)*

23 Yésu ^akafike Yerusaléemu, akiingira na waámii ya Kaaya Njija, maa akaanda kiindya. Aho, vakúlu va veeneisi va Ijva na vawosi va Vayahúudi vakujja na kuntu ^akiindyaa, maa vakamuurya, “Ni kwa wiimiriri urikwi wootumama aya masáare? Na ni ani akuheera wiimiriri uh?” 24 Yésu akavasea, “Naani kuvuurya ndiri kintu kimwi. Kooni muúyiirye, naani vawuyira ndiri ni kwa wiimiriri urikwi nootumama aya masáare.

25 Ubatíiso wa Yooháani ni hai ^wafuma? Ni kurumwii baku kwa vaantu?” Vakalusikan’ya voovo kwa voovo voosea, “Kooni taséire, ‘Wafuma kurumwii,’ sea ari, ‘Haaha amwi si mumuruma?’

26 Maa kaa, kooni taséire, ‘Wafuma kwa vaantu,’ tookoofa mpuka ya vaantu, sa voosi vamuruma Yooháani ni maláali na matwe wa Mulungu.”

27 Sa jeyyo vakamusea Yésu, “Iyau, si tamányire tuku.” Ne akavasea, “Baa niini si ndiri vawuyira ni kwa wiimiriri urikwi nootumama aya tuku.”

Lusímo lwa Vaana Vaviri

28 “Jooli mookoona? Muntu umwi ajáa atiite vaana vaviri. Akamudomera ndaambere, maa akamusea, ‘Mwaana waani, tamanya ukatumame iwundii ra sabíibu isiku.’

29 Mwaana waachwe akamutatula yoosea, ‘Si ndiri doma tuku!’ Mpindi ^jikalooke, akavalandula miryungu yaachwe akatamanya.

30 Aho, ura moosi akamudomera mwaana waachwe wiingi akamuwyira vivira. Uwo akamurumira yoosea, ‘Taáta tamanya ndiri,’ maa kaa, si atamanya vii kaa tuka.

31 Ni arikwí kati ya ava vaviri atumama kira cheene taáta waavo asaakáa?” Novo vakamusea, “Ni ura wa ncholo.” Yéesu akavasea, “Kimaari noovawyira, vasaankan’yi kóodi na vahengeeti voovalongorera kiingira na Utemii wa Mulungu.

32 Yooháani ujá na kwaanyu kavoonekya njira ya uwoloki, nyuunyu si mumuruma tuka, maa kaa, vasaankan’yi kóodi na vahengeeti vamuruma. Baa neembe moona ayo, mpíindi jikalooke si mwavalanduka na mumurume tuka.

Yéesu Yoovafwaanirirya Vakúúlu va Vayahúudi na

Varimi Vavi

(Maáriki 12:1-12; Lúka 20:9-19)

33 Teereri lusimo lwiingi. Kwajáa kwatiite muntu umwi ajáa na iwunda. Aho iwundii raachwe, ajáa ahaanda misabíibu, akariingirirya lukaande, akasiimba iduundu ro funchira sabíibu so tengenesera divái na akajeenga kivaanda kilíhi cho rindirira. Aho, akavakojya varimi iro iwunda, maa yeeye akakera njira.

34 Mpíindi jo chwa jikafike, akavatuma vatumami vaachwe vakasumule haantu haachwe ha ndíwa fuma kwa avo varimi.

35 Vara vaantu vakojiwa vakavakwaata vara vatumami, umwi vakamuvaa, wiingi vakamulaa na wiingi vakamuvaa na mawye.

36 Aho, mweeneiwunda akatuma vatumami viingi vari foo kulookya vara va ncholo, novo vakavabweeyirya vii vivira.

37 Lo kiimikirirya akamutuma mwaana waachwe na kwaavo kunu yookiisea, 'Kumanyemya vari mwaana waani.'

38 Maa kaa, vara vakojiwa iwunda vakamoone mwaana waachwe vakiiwyira, 'Uhu noo mupaari wa iri iwunda. Hendi tumulae, maa upaari waachwe uve wiiswi!'

39 Jeyyo, vakamukwaata, vakamufweitira na weerwii ya iwunda ra misabibu, maa vakamulaa.

40 Haaha ari kuuja mweeneiwunda ra misabibu, ni jooli ari vabweeyya avo vaantu avakojya?"

41 Vakamusea, "Na nkalari vamala ari avo vavi! Aho, vakojya ari iwunda ra misabibu vaantu vingi veene viindoomariha ndiwa mpiindi jo chwa."

42 Yésu akavasea, "Eri, si munasoma Masáare Yari Mpeho cheene yalusa tuku wuu?"

Iwye rasiitwa ni vajeengi,
ravire iwye ikulu ra kichurii.

Ijova atumamire isáare iri,
noro rabooha na ni iyenii maatuku vii miiswii
yiitu. ☆

43 Sa jeyyo, ni kuvawyira niise, Utemi wa Mulungu seyyiwa uri kwaanyu, na heewa vari vaantu va isi jingi veene vari daha kuvyaala ndiwa jaachwe.

44 Kira muuntu awijaa mweeri ya iwye iri, ng'enyekang'enyeka ari, na ura riri muwyira chinika ari kamwi." ☆

☆ 21:42 Laanga Sabúuri 118:22-23.
8:14-15; Danyéli 2:31-45.

☆ 21:44 Laanga Isáaya

⁴⁵ Vakúúlu va veeneisi va Ijwa na Mafarisáayo ^vakateere símo ja Yéesu, maa vakataanga ni voovo joovaluusa.

⁴⁶ Vakasaaka njira yo mukwaata, maa kaa, vakoofa ira mpuka ya vaantu sa vamoona ja muláali na mutwe wa Ijwa.

22

Lusímo lwa Ngovi ya Ilóola (Lúka 14:15-24)

¹ Yéesu akaluuusika na Mafarisáayo kei kwa símo, akavasea,

² “Utemi wa Kurumwii wiifwíne na mutemi umwi ^ajáa iinya neeja ngovi ya ilóola ya mwaana waachwe.

³ Akavatuma vatumami vaachwe, vakavaanirire vara vaantu ^ajáa avaláarikire vuuje na ngovii, novo vakasiita kuja.

⁴ Akatuma vatumami viingi kei, akavasea, ‘Vasei vara ^valáarikirwe, ngovi yahúmwíre sa nyu-nyu, nahúmwíre baa siinja nkabaako jaani ja ng’oombe na njiiku ^janona. Teengi na ngovii.’

⁵ Vara ^valáarikirwe baa si vavikwaatya tuku, vakiilookera, umwi na iwundii kwaachwe, wiingi na mirimwii yaachwe.

⁶ Viingi vakavakwaata vara vatumami, vakavabweeyirya vyavíha na vakavuuula.

⁷ Ura mutemi akakalala maatuku vii, akatuma mpuka ya valwi nkoondo vaachwe ikavamala vara vuulai, na múuji waavo vakuumala na mooto.

⁸ Aho, akavasea vatumami vaachwe, ‘Ngovi ya ilóola yahúmwíre kiimiwa neeja, maa kaa, vara ^navalaarika si vavalwa víima neeja vuuje tuku.

⁹ Haaha tamanyi na kũũntũ njira ʼjalũmana, mũmũlaarike kira mũũntũ ʼmũri moona uje na ngovii.’

¹⁰ Aho, vara vatũmami vakafuma vakadoma na kũũntũ njira ʼjalũmanira, vakavateengya vaantũ voosi ʼvavashaana, vavi na vaaja. Baanka ya ngovi ikamema vayeni.

¹¹ Maa kaa, mũtemi ʼakĩngire sa avoone vayeni va ngovi, akamoona mũũntũ mũmwi asiina ingo ya ngovi ya ilóola.

¹² Mũtemi akamuurya, ‘Kijeengi, jooli wĩngĩre na kũũ baa ingo ya ngovi tũkũ?’ Ura mũũntũ ajáa asiina cho lũusa tũkũ.

¹³ Aho, mũtemi akavasea vatũmami vaachwe, ‘Muchuungi mikono na mawũũ na mũmũfweite na weerwii kũri na kilwiirya, uko kũva kũri na kũriro no sha mayeo.’

¹⁴ Sa vara ʼvaanĩrwa ni foo vari, maa kaa, vara ʼvasaawũlwa ni vake.”

*Kũriha Kóodi kwa Kaisáari
(Maáriki 12:13-17; Lũka 20:20-26)*

¹⁵ Aho, Mafarisáayo vakatamanya, maa vakiita noo kiimya neeja mũryũũngũ wo mũkwaata kwa masáare yaachwe mweeneevyo.

¹⁶ Vakavatũma vapooji vaavo hamwi na vaantũ va mũtemi Heróode voosea, “Mukiindya, takumányire weewe ni mũũntũ ʼulũusaa kimáari, na wakĩindyaa njira ya Mũlũũngũ kwa kimáari baa si uláangaa ukúũlũ wa mũũntũ tũkũ. Weewe si uláangaa buuwo tũkũ.

¹⁷ Hooni tũwĩre, jooli wookoona? Ndairiri jaruma mũũntũ arihe kóodi kwa Kaisáari, bakũ tũkũ?”

18 Maa kaa, Yéesu kunu yootaanga miryungu yaavo mivi, akavasea, “Nyuunyu vakweembi, amwi mooyera kuntea?”

19 Hooni nyonekyi mpía yo rihira kóodi.” Maa vakamuretera mpía ya dinári.

20 Ne akavuurya, “Buuwo ihi na irina iri ni vya ani?”

21 Vakamusea, “Ni vya Kaisári.” Aho, Yéesu akavasea, “Haaha, vya Kaisári muheeri Kaisári, na vya Mulungu muheeri Mulungu.”

22 ^Vakateere jeyyo, vakahwaalala maatuku vii. Aho, vakamureka, vakiilookera.

Kuloola na Ufufuko

(Maárikí 12:18-27; Lúka 20:27-40)

23 Siku yiyo, Masadukáayo, noo kusea vara ^vaséaa kusiina kufufuka tuku, vakuuja na kuri Yéesu. Aho, vakamusea,

24 “Mukiindya, Músa asea, ‘Kooni muuntu akwíire baa kuva na vaana tuku, mwaanaavo yoosaakwa amupaale uwo mulala sa amuvyaarire vaana mwaanaavo ura ^aakwya.’☆

25 Haaha miitu kujáa kwatiite vaana valume mufungati va muuntu umwi. Ura wa ndambere akaloola muki, uhu akakwya, na sa viintu ajáa asiina mwaana, akamurekera mwaanaavo ura mulala.

26 Kiintu kiikyo kikafumira kwa mwaanaavo wa kaviri, na wa katatu, na furu wa mufungati.

27 Maa reeru, ura muuntu muki ne akawulala.

☆ 22:24 Laanga Nkumbukira ya Miiró 25:5-6.

28 Haaha, siku ira ya ufufúuko ura muuntu muki ni muki wa ani ari kuva? Sa voosi mufungati vamuloola.”

29 Yéesu akavasea, “Mwahóniirye sa si mumányire Masáare ^Yari Mpeho na ngururu ja Muluungu tuku.

30 Mpiindi ja ufufúuko, vaantu si vakalóorire noo loolwa tuku, voovo kuva vari ja mirimu miiya ya kurumwii.

31 Maa kaa, kwa ufufúuko wa vaantu ^vaakwa si munasoma kira Muluungu ^avawyiira, yoosea,

32 ‘Niini ni Muluungu wa Aburaháamu, Muluungu wa Isaka, Muluungu wa Yaakúupu tuku wuu?’☆ Ye-eye si Muluungu wa vaantu ^vaakwa tuku, yeeye ni Muluungu wa ^vari nkaasu.”*

33 Mpuka ya vaantu ^vakateere jei, vakah-waalariwa ni ukiindya waachwe.

*Flairiri Mukuuu Kuloonya Yoosi
(Maáriki 12:28-34; Lúka 10:25-28)*

34 Mafarisáayo ^vakateere Yéesu avatúunikire milomo Masadukáayo, maa vakiijiinga hamwi.

35 Umwi waavo ^mweene ajáa mukiindya wa Miiro akamuurya Yéesu ko muyera,

36 “Mukiindya, urikwi noo ulairiri mukuuu kuri Miiro ya Muluungu?”

☆ 22:32 Laanga Ufumo 3:6.

* 22:32 si Muluungu wa vaantu ^vaakwa tuku, yeeye ni Muluungu wa ^vari nkaasu: Mpiindi Muluungu ^alusáa jei, ava vaantu vajáa vaakwa kali vii. Haaha kiintu Muluungu ^alusáa aha, ava vaantu ni nkaasu vari kimutima hamwi na yeeye.

37 Yéesu akamusea, “ ‘Mweende Iyova Mulungu waako na mutima waako woosi, na nkaasu yaako yoosi, na muryungu waako woosi.’ ☆

38 Uhu noo ulairiri wa ncholo na mukulukulu.

39 Ulairiri wa kaviri wiifwine na uwo, ‘Mweende mwiiwaako ja ^vyeeene wiiyenda mweeneevyo.’ ☆

40 Miiro na valáli na mutwe voosi, mwaariryo waavo ni ndairiri iji iviri.”

*Masía ni Mweenevyoosi na Mwaana wa Daúdi
(Maárikí 12:35-37; Lúka 20:41-44)*

41 Mafarisáayo ^vakiijiinge hamwi, Yéesu ajáa avuurya,

42 “Jooli moomwiirikana Masía? Yeeye ni mwaana wa ani?” Vakamusea, “Mwaana wa Daúdi.”

43 Ne akavasea, “Jooli de Daúdi kati ^alusikáa ko longoolwa ni Mutima Múja amwaanirira, ‘Mweenevyoosi’? Yeeye ase,

44 ‘Iyova amusea Mweenevyoosi waani,
“Ikala mukono waani wa kulume,
furu nivaviike vavi vaako,
vave isi ya majeo yaako.” ’ ☆

45 Haaha kooni Daúdi yoomwaanirira, ‘Mweenevyoosi’ waachwe, ha de jooli Masía ari kuva mwaana wa Daúdi?”

46 Kusiina muntú ^adaha kumuuyirya isáare tuku. Na kwaandira siku iyo, kusiina ^ayera kumuurya kei tuku.

☆ 22:37 Laanga Nkumbukira ya Miiro 6:5.

☆ 22:39 Laanga

Valáawi 19:18. ☆ 22:44 Laanga Sabúuri 110:1.

23

*Vaantũ Vavalaange Neeja Vakiindya va Miiro
(Maárikí 12:38-40; Lúka 11:37-52; 20:45-47)*

¹ Aho, Yéesu akiisea íra mpuka ya vaantũ hamwĩ na vapooji vaachwe,

² “Vakiindya va Miiro na Mafarisáayo vatiite wiimiriri wo vakiindya vaantũ Miiro ya Músa.

³ Jeyyo, mwasaakwa m̐vatuube k̐ra k̐intũ ^voovawyyĩra. Maa kaa, kari m̐vatuube ^cheene voobweeyya tukũ, sa si vatúb̐aa k̐ra ^vaváryulaa tukũ.

⁴ Voovo vachúungaa miriwa mikũulũ na vavavérek̐yaa vaantũ, maa kaa, voovo veeneevyo si vasáakaa kw̐iyinũla baa na imaamba vii tukũ kw̐iseesya.

⁵ Viintũ vyoosi vabwéeyyaa sa vaantũ voone. Vaténgeneshaa nkova jawariha ^vaandika Miiro,✠ maa de vandookiivik̐ra vipáamii na mikonwii. Kei, valíihyaa ndihi ja mikáwo ja ingo jaavo kulookya ja v̐ingi. ⁶ Veenda kwiikala haantũ ha nyemi ngovii na machuumbii ya mbere masinagóogii.

⁷ Veenda luumbiwa masóokwii na veenda vaantũ vavanĩre, ‘Ee Mukiindya.’

⁸ Maa kaa, nyuunyu kari mwaánĩrĩrwaa mukiindya tukũ, sa mwatiite Mukiindya umwĩ vii na nyuunyu voosi ni vandũũ.

⁹ Na nyuunyu kari m̐mwaánĩrĩraa m̐untũ yoyoo si taata aha weerwii tukũ, sa mwatiite Taata umwĩ, yeeye ni kurumwii ari.

✠ 23:5 Laanga Ufumo 13:1-16; Nkambukira ya Miiro 6:4-9; 11:13-21.

10 Kari mwaánirirwaa mukiindya tuku, sa mwatiite mukiindya umwi, ne noo Masía.

11 Mukúúlu kari nyuunyu kava ari matamami waanyu.

12 Ura ^iyyámbukyaa, kiimiwa ari, na ura ^iikímyaa, kaambukiwa ari.

*Yéesu Yoodalavya Ukwembi wa Mafarisáayo
(Maárikí 12:40; Lúka 11:39-42, 44, 52; 20:47)*

13 Maa kaa, ni mpolai kari nyuunyu vakiindya va Miiro na nyuunyu Mafarisáayo, nyuunyu vakweembi! Nyuunyu mootuuba vachungira vaantu weerwii ya Utemi wa Kurumwii. Nyuunyu vee-neevyo si mwíngiraa tuku, na vara ^voosaaka kwiingira mavakítiraa.

[
14 Ni mpolai kari nyuunyu vakiindya va Mi-iro na nyuunyu Mafarisáayo vakweembi. Nyuunyu mwanyáhiraa nyumba ja valala, na kwa ukweembi mwamulóombaa Mulungu vilíhi. Sa jeyyo, heewa muri irya ^ralookya.]

15 Ni mpolai kari nyuunyu vakiindya va Miiro na Mafarisáayo, vakweembi! Nyuunyu mwakérra njira kari isi na mayiyii moosaakira muuntu umwi atuube díini yaanyu, na ^ari vatuuba mwamubwéeyaa ave wa Jehénamu mara kaviri kulookya nyuunyu!

16 Mpolai nyuunyu valongooli vahoku. Nyuunyu mwaséaa kooni muuntu iiláhire kwa Kaaya Njija ya Ijáva si kintu tuku. Maa kaa, kei mwaséaa kooni muuntu iiláhire kwa saháabu ya Kaaya Njija uwo iikúndikire kwa kwiilaha kwaachwe.

17 Nyuunyu vahoku vakookoyo, ni kirikwi noo kíkúúlu, saháabu baku Kaaya Njija ira ^ítálaryaa saháabu ive njija mbere ya Muluungu?

18 Kei mwaséaa, 'Kooni muntu iiláhire kwa masabáahu si kiintu tuku, maa kaa, kooni muntu iiláhire kwa mpóryo ^iri mweeri yaachwe, uwo iikúndikire kwa kwiilaha kwaachwe.'

19 Nyuunyu vahoku, ni kirikwi noo kíkúúlu, ira mpóryo baku masabáahu ira ^yookiibweeyya mpóryo ive njija mbere ya Muluungu?

20 Haaha muntu yoyoosi ^iiláhaa kwa masabáahu, uwo iiláhaa kwa masabáahu na viintu vyoosi ^viri mweeri yaachwe.

21 Muntu yoyoosi ^iiláhaa kwa Kaaya Njija, iiláhaa kwa iyo Kaaya na kwa ura ^iikalaa isii yaachwe.

22 Na ura ^iiláhaa kwa kurumu, iiláhaa kwa ichu-umbi ra Muluungu na kwa yeeye ^iikalaa mweeri ya iro ichuumbi.

23 Ni mpolai kari nyuunyu vakiindya va Miiro na Mafarisáayo, vakweembi! Nyuunyu mwatóolaa rimwi ra malundu ikimi ya faai, biinsári na jira na kuu mooreka masáare ya kikomikoomi ya Mi-iro ya Muluungu baa ja uwoloki, kulaanga na riiso ra wuuja na kuruma. Ivyo noo viintu ^vyasaakwa mutumame, na baa kei, kari mareke aya yingi tuku.

24 Nyuunyu valongooli vahoku. Mwasúujaa vidúúdu, kuu moomerya ngamia!

25 Ni mpolai kari nyuunyu vakiindya va Miiro na Mafarisáayo, vakweembi! Nyuunyu mandoosuunta ndu na saháni kwa weerwii, maa kaa, isii jamema kunyahira máari na uláku.

26 Weewe Mufarisáayo m̃hoku, suunta ta isii ya nd̃vo, maa de weerwii ya nd̃vo k̃s̃untike.

27 Mpolai k̃ri nyuunyu vakiindya va Miiro na Mafarisáayo, vakweembi! Nyuunyu m̃ri ja mbiríra ^jahakwa chokáa, jira ^jóónekanaa ja-booha weerwii, k̃ñu jamema makúfa ya vaant̃u ^vaakwya na waavu wa mavala ^yiisimiresimire.

28 Ni viivyo, kiweerwii moónekanaa ja vaant̃u vawoloki, maa kaa, isii mwamema ukweembi na kuwuna miiro.

29 Ni mpolai k̃ri nyuunyu vakiindya va Miiro na Mafarisáayo, vakweembi! Nyuunyu m̃ndoojeengerera mbiríra ja valáali na matwe va Ij̃va no bohererya mbiríra ja vaant̃u vaaja.

30 Na mwaséaa, 'Ngaari t̃j̃áa twiikala mp̃indi ya vala baaba wiit̃u, ngaari si tat̃maman'ya m̃rimo wo kiita sakami ya valáali na matwe va Ij̃va tuk̃u.'

31 Kwa njira iyo moónekya nyuunyu m̃ri vaana va vara ^vaṽuláa valáali na matwe va Ij̃va.

32 Haaha marikiriryi m̃rimo m̃vi ^mweene vala baaba waanyu vaanda.

33 Nyuunyu ni njoka, nyuunyu ni mbyaala ya nyororooda! Jooli m̃ri neha k̃heewa irya ro twaalwa na Jehénamu?

34 Iki noo ^chooreka navat̃miraa valáali na matwe, vaant̃u ^vari na tooti na vakiindya. Vamwi ṽulaa m̃ri noo vaning'in'ya m̃saláabii f̃ur̃u vakwye, viingi vavaa m̃ri mijeléedi masinagóogii yaanyu na viingi vatuuba m̃ri fuma múuji uh̃u f̃ur̃u wiingi.

35 Jeyyo, sakami ya vawoloki yoosi ^yiitwa aha weerwii ive mweeri yaanyu, keende sakami ya Abéli m̃woloki, f̃ur̃u sakami ya Sakaríá

mwaana wa Barakía, ura ^mwamwulaa kati na kati ya masabáahu na Haantu Haaja.☆

³⁶ Kimaari noovawyyira, aya yoosi kuuja yari mweeri ya mbyaala ihi!

Yéesu Yookaavwa Mutima sa Múuji wa Yerusaléemu

(Lúka 13:31-35)

³⁷ Aka Yerusaléemu, aka Yerusaléemu, weewe ^wuwulaa valáli na mutwe na ^uvávaa na mawye vara ^vatúmwaa kwaako. Ni kangai nasáakaa vasaankan'ya vaana vaako ja nkuku viintu ^ikúnikirira nchúru jaachwe mbavii jaachwe, maa kaa, weewe wasiita?

³⁸ Laanga nyuumba yaako yarékirwe ntuhu na nkiva.

³⁹ Sa noovawyyira, si mukaanyíne kei tuku fúru mpíndi ira ^mukaséire, 'Atalariwa yeeye, ^yookuuja kwa irina ra Ijéva.'☆

24

Kuvawa kwa Kaaya Njija ya Ijéva

(Maáriki 13:1-2; Lúka 21:5-6)

¹ Yéesu ajáa afuma Kaayii Njija ya Ijéva, na mpíndi ^iilokeráa, vapooji vaachwe vajáa vamúdomera, vakamoonekya majuumba ya Kaaya Njija.

² Aho, Yéesu akavasea, "Hii, majuumba aya yoosi, mwayíne. Kimaari noovawyyira, kusiina iwye baa rimwi ^riri chaala mweeri ya iwye ríngi tuku. Mawye yoosi vuu girimulwa yari!"

☆ 23:35 Laanga Ncholo 4:8; 2 Masáare ya Mpíndi 24:20-22.

☆ 23:39 Laanga Sabúuri 118:26.

*Uturikiri ^Wookuuja**(Maárikí 13:3-13; Lúka 21:7-19)*

³ Mpíindi Yéesu ^ajáa iíkyíire Luulwii lwa Miseitúuni, vapooji vaachwe vajáa vamúdomera na kijiraawii vakamuurya, “Túwyyíire ní naadi aya masáare yoosi ^yari fúmíra? Ní isháara che ^jiri koonekya kuuja kwaako na kúherererya kwa mpíindi?”

⁴ Yéesu akavasea, “Laangi neeja kari múuntú avakoovere tuku.

⁵ Vaantú ^vari foo kuuja vari kwa irina raani, kira umwi yoosea ‘Níini noo Masía,’ novo vakoovera vari ^vari foo.

⁶ Teera muri nkoondo na fwefwe ja nkoondo, laangi, kari moófaa tuku, sa aya yoosi ní mpaka yafúmire, maa kaa, ura úhero úkaari.

⁷ Isi kiinula iri nkoondo na isi yíngi, na utemi umwi kiinula uri nkoondo na utemi wíngi. Kúva kúri na njala ya imalo na vitiíntima haantú haantú.

⁸ Ivi vyoosi noo ja ncholo vii ya usungu wa makata ^vyeeene waánda.

⁹ Aho, vakwaatya vari mikonwii ya vaantú sa muturikiriwe na múulawe. Isi joosi vasúula jiri sa irina raani.

¹⁰ Mpíindi ijo, vaantú ^vari foo valanduka vari kuruma kwaavo, novo kiivarinduka veende na kiisúula vari.

¹¹ Valáli na mutwe va úloongo ^vari foo fúmíra vari na koovera vari vaantú ^vari foo.

¹² Sa viintú kuwuna miiro kúri koongereriwa, kweenda kwa vaantú ^vari foo hola kúri.

¹³ Maa kaa, ura ^ari yimirirya fúuru úhero noo ^ari lamuririwa.

14 Masáare Maaja ya Ʋtemi variyulwa yari kari weeru yoosi, sa isi joosi vataange kimáári cha Masáare Maaja. Aho, de kura kukiimikirirya kuuje.

*Ʋsaambu ˆWaviihaviiha
(Maáriki 13:14-23; Lúka 21:20-24)*

15 Haaha muri koona ˆunyanyi ˆurétaa usaambu ˆwaviihaviihaˆ wiimire Haantu Haaja,☆ usaambu ˆura ˆwaluuswa ni Danyéeli muláli na mutwe wa Ijwa, ˆura ˆyoosoma ataange,

16 vara ˆvari isi ya Yudéa vatijire njuulwii.

17 Yoyoosi ˆari ikekeerii kari akiime na isi ji atoole chochoosi nyuumbii tuku.

18 Ʋra ˆari iwundii, kari ahinduke na kaayii ji atoole nkáancho yaachwe tuku.

19 Ni mpolai kwa vara ˆvari kuva varuto na ˆviindookoonkya siku ijo.

20 Loombi sa kutiija kwaanyu kudire kuva mpiindi ja mpeho au siku ya Sabáato.

21 Sa siku ijo kuva kari na uturikiri mukulu ˆmweene si unafumira keende kwaanda kwa weeru mpaka isiku, na baa si luu ukafumire kei tuku.

22 Ngaari siku ijo si jiri kehiwa, ngaari kusiina muuntu baa umwi ˆahona tuku. Maa kaa, sa vara vaantu ˆavasaawula, ajikeehya siku ijo.

23 Mpiindi ijo, kooni muuntu yoyoosi avaséire, ˆLa! Masía nu aha,ˆ au ˆLa! Nuura hara,ˆ kari murúmaa tuku.

24 Sa fumira vari vala masía va uloongo, na valáli na mutwe va uloongo, voovo bweyya veende ishára nkulu na viintu ˆvihwáalarya sa

☆ 24:15 Laanga Danyéeli 9:27; 11:31; 12:11.

vavakoovere baa vara ^vasaawulwa kooni viri dahika.

²⁵ Laangi navawyíriire, kati ^yakaari fumira.

²⁶ Sa jeyyo, kooni muuntu avawyíriire, 'La! Nura kura isi ya ibaláángwii,' kari mudómaa tuku, au 'La! Nura kura mberii,' kari murúmaa tuku.

²⁷ Sa ja ^vyeeene lulávo lwafúmaa itumba lukoonekana furu usweero, jeyyo noo ^vyeeene viri kava kuuja kwa Mwaana wa Muuntu.

²⁸ Haantu kari na maka ^ikwíire, noo kuntu nkuumba jilámaníraa.

Kuuja kwa Mwaana wa Muuntu

(Maárikí 13:24-27; Lúka 21:25-28)

²⁹ Uturikiri wa siku ijo ^uri looka vii,
'Mwaasu kunikirirwa uri,
na mweeri si uri fala tuku,
nyéyeeri nojo kuwya jiri fuma kurumwii,
na ngururu ja kurumu singisika jiri.'☆

³⁰ Aho, ishára ya Mwaana wa Muuntu koonekana iri kurumwii,☆ na isi joosi ja weeru rira jiri no myaaha. Novo moona vari Mwaana wa Muuntu yookuuja machwii na ngururu na nkongojima nkulu.

³¹ Yeeye tuma ari mirimu yaachwe miija kwa sawúti nkulu ya ntununu, noyo jiinga iri vara ^vasaawulwa fuma mavaru yani ya weeru, fuma utulo waasi furu utulo wa kurumu.

Lusímo lwa Musaambu

(Maárikí 13:28-31; Lúka 21:29-33)

☆ **24:29** Laanga Isáaya 13:10; 34:4; Yoéli 2:10. ☆ **24:30** Laanga Danyéli 7:13-14.

³² Ikiindyi fuma kwa m̄saambu. Matáampi yaachwe kooni yav̄ire na nchúundo na yaándire turika, mwatáangaa mp̄indi ja irutira jaséngeriire.

³³ Jeyyo baa nyuunyu, ^m̄uri koona viintu ivi vyoosi, taangi aséngeriire, jira mp̄indi jafíkire aha m̄ryaangwii.

³⁴ Kimaari noovawyiira, mbyaala ihi si iri looka tuku kende masáare aya yoosi si yanafumira.

³⁵ Kurumu na weeru looka jiri, maa kaa, masáare yaani si yari looka vii kaa tuku.

Kusiina ^Amányire Sik̄ na Mp̄indi ^Ari K̄uja Yéesu Tuk̄

(Maáríki 13:32-37; Lúka 17:26-30, 34-36)

³⁶ Maa kaa, kusiina ^amányire sik̄ iyo baa sáa iyo tuku, baa mirim̄ miija ya kurumwii, na Mwaana wa M̄unt̄ tuku, ^mweene amányire ni Taáta yeemweene vii.

³⁷ Ja ^vyeene ijáa mp̄indi ja Núhu, noo ^vyeene viri kuva baa k̄uja kwa Mwaana wa M̄unt̄.

³⁸ Sik̄ jira de garíka yaande, vaantu varijáa no nywa, valoolwáa no loola, f̄uru sik̄ ira Núhu ^h̄ngira na safiinii.

³⁹ Avo vaantu si vajáa vamányire kiintu chochoosi tuku f̄uru garíka ikavakunikirira, noo jeyyo ^viri kuva baa k̄uja kwa Mwaana wa M̄unt̄.

⁴⁰ Vaantu vaviri veera vari iwundii, umwi samulwa ari na w̄ingi rekwa ari.

⁴¹ Vaantu vaki vaviri kuva vari voosha, umwi samulwa ari na w̄ingi rekwa ari.

⁴² Haaha mw̄ime neeja mp̄indi joosi, sa si mamányire ni sik̄ irikwi ^ari k̄uja Mweenevyoosi waanyu tuku.

⁴³ Maa kaa, taangi isáare iri: ngaari mweenenyuumba ataanga ni mpiindi che nuuchika mwiivi ^ari kuuja, ngaari akeesha, ngaari si areka nyuumba yaachwe ibokwe tuka.

⁴⁴ Jeyyo, baa nyuunyu moosaakwa mave mwiimire neeja mpiindi joosi, sa Mwaana wa Muntu kuuja ari mpiindi si ^mookoona kuuja ari.

*Lusímo lwa Mutumami ^Ari Matu
(Lúka 12:41-48)*

⁴⁵ Ni mutumami arikiwi noo ^ari wo kiilaangiwa na ^ari na tooti? Kei, ni mutumami arikiwi arek-erwa murimo wo viimirira viivaachwe ni mweenenyuumba waachwe na avacheere vatumami chóorya mpiindi ^jasaakwa?

⁴⁶ Atalariwa mutumami ura mweenenyuumba waachwe ^ari mashaana yoobweeyya jeyyo, mpiindi ^ari hinduka.

⁴⁷ Kimaari noovawyiira, mweenenyuumba waachwe muvika ari uwo mwiimiriri imirire viintu vyaachwe vyoosi.

⁴⁸ Maa kaa, kooni uwo mutumami ni muvi, sea ari mutimii waachwe, 'Mweenenyuumba waani kiikala iise uko siku ^jiri foo,'

⁴⁹ aho, kaanda ari kuvavaa vatumami viivaachwe noo rya no nywa na vareevi.

⁵⁰ Aho, mweenenyuumba wa uwo mutumami kuuja ari siku ^ng'eene uwo mutumami si yookoona kuuja ari na saa si ^imanyire.

⁵¹ Mukera ari uwo mutumami mahoongehoonge na muvika ari hamwi na vakweembi, kuntu ^kuri kuva koorira no sha mayeo.

25

Lusímo lwa Vanjalũ Ikimi

¹ Mpĩndi ijo, Ƴtemi wa Kurumwii kwiifwaana uri na lusímo ulũ. Sikũ imwi vanjalũ ikimi, vajáa vatoola vimuri vyaavo vakatamanyana no musingirirya mweenengovi.

² Vasaano va avo vanjalũ ni vakoókoyo vajáa, na vasaano vajáa vatiite tooti.

³ Mpĩndi vara vakoókoyo ^vasumuláa vimuri vyaavo, si vajáa vasumula makuta tukũ.

⁴ Maa kaa, mpĩndi vara ^vajáa na tooti ^vasumuláa vimuri vyaavo, vajáa vasumula makuta saamii jaavo yo koongererya.

⁵ Mweenengovi ^akachereve kũja, vara vanjalũ voosi vakawoojerera na vakalaala.

⁶ Uchikũ kati kukava na isóso, 'Laangi mweenengovi nũ afíkire, tamanyi makamusingirirye!'

⁷ Aho, vara vanjalũ voosi vakiinũka, vakatengenisha vimuri vyaavo.

⁸ Vara vakoókoyo vakavasea vara ^vari na tooti, 'Tukeeheryi makuta yaanyu kiduudi, vimuri viiswi vyoorima.'

⁹ Kiri vyoova jeyyo, vara ^vari na tooti vakavasea, 'Si jeyyo tukũ, makuta si yari tũtoosha suusu na nyuunyu tukũ. Ni vyaangu madome na kwa vara ^váva iyoombe, mukiiwũire.'

¹⁰ Na mpĩndi avo ^vadamáa noo wũla makuta, mweenengovi akũja, na vara ^vajáa viĩmiirye neeja vakĩngira hamwi ne na haantũ ngovi ^yaveeráa na mũryaango ukachuungwa.

¹¹ Mpĩndi ^jikalooke, vara vanjala viĩngi novo vakũja. Vakaanĩra, 'Mukũlu! Mukũlu! Tũyũũire mũryaango!'

¹² Maa kaa, mweenengovi akavasea, 'Kimaari noovawũra, si navamányire tũku!'

¹³ Ivi, noo ^vyeeene viri kũva, sa jeyyo, moolaange neeja sa si mũamanyire siku au sáa tũku.

Lusímo lwa Vatũmami ^Vaheewa Mpía
(*Lũka 19:11-27*)

¹⁴ Kei, Utemi wa Kurumwii wiifwĩne na lusímo ulũ. Kujáa kwatĩite mũũntũ ^asaakáa akere njira. Akavaanĩra vatũmami vaachwe, maa akavaheera máari jaachwe valaangirirye.

¹⁵ Uzwi akamũheera taláanta* isaano na wiĩngi iviri na wiĩngi imwi, kira mũũntũ akamũheera ja ^vyeeene laviro lwaachwe luri. Aho, maa yeeye akakera njira.

¹⁶ Ura ^aheewa taláanta isaano, chaangu akaanda jitũmamira jira mpía, maa akapata taláanta jĩngi isaano.

¹⁷ Jeyyo baa ura wa iviri akapata jĩngi iviri.

¹⁸ Maa kaa, ura mutũmami ^ajáa ahókĩire taláanta imwi, ajáa adoma, akasiimba iduundu isi, maa akiivisa ira mpía ya mweenenyumba waachwe.

¹⁹ Siku ^jiri foo ^jikalooke, ura mweenenyumba wa vara vatũmami akahindũka na akabweyya hesáabu novo.

²⁰ Ura mutũmami ^aheewa taláanta isaano akũja, akareeta jĩngi isaano. Akasea, 'Mukũlu,

* **25:15 taláanta:** Ni isáare ra Kigirĩki noo kũsea mpía. Taláanta imwi ya chúuma cha mpía ni ja mũasála wa mũũntũ wa myaaka ikimi na mũasatũ (16) ijáa.

nîini ujáa waampeera taláanta isaano. Laanga, napátire kisapu cha taláanta jîngi isaano.'

21 Mweenenyuumba waachwe akamusea, 'Mutumami muja na wo kiilaangiwa, wavîre wo kiilaangiwa kwa viintu viduudi, kavîka ndiri uve mwiimiriri wa viintu ^viri foo. Teenga wîngire cheerwii cha mweenenyuumba waako.'

22 Ura ^ajáa aheewa taláanta iviri ne akujja, akamusea mweenenyuumba waachwe, 'Mukúlu, ujáa waampeera taláanta iviri. Laanga, napátire kisapu cha jîngi iviri.'

23 Mweenenyuumba waachwe akamusea, 'Mutumami muja na wo kiilaangiwa, wavîre wo kiilaangiwa kwa viintu viduudi, kavîka ndiri wîmirire ^viri foo. Teenga cheerwii cha mweenenyuumba waako.'

24 Aho, ura mutumami ^ajáa aheewa taláanta imwi akujja, maa akasea, 'Mukúlu, nîini nijáa nataanga weewe ni muuntu mafafu, wachwîjaa kuuntu si ^uhaanda, na ujîngaa kuuntu si ^upasa mbeyu.

25 Sa jeyyo, nîini noofa, maa nkîta kiivisa taláanta yaako isi. Laanga, ni ihi aha ^iri yaako.'

26 Mweenenyuumba waachwe akamusea, 'Weewe ni mutumami muvi na muvira! Ujáa wataanga nachwîjaa kuuntu si ^nahaanda, na najîngaa kuuntu si ^napasa mbeyu.

27 Vyabooha ngaari waviika mpía yaani kwa vaantu vahîndulaa na kisapu, sa ^ndiri hinduka, nsumule ^iri yaani na kisapu chaachwe.

28 Haaha muhóki iyo taláanta, mumuheere ura ^ari nojo ikimi.

29 Sa ʼara ʼari na kiintu, koongereriwa ari kulookya, na kuva ari novyo koyokoyo. Maa kaa, ʼara ʼasiina kiintu, vuulwa ari baa kira kidúúdi ʼari nocho.

30 Haaha uhu mutumami asiina kunáálo mufweitiri na weerwii, uko kuri na kilwiirya, kuuntu ʼkuri kuva na kurira no sha mayeo.’

Siku ya Ulamu

31 Mwaana wa Muuntu ʼari kuja na nkongojima yaachwe na mirimu miiya yoosi, yeeye kiikala ari ichuumbi raachwe ra nkongojima yaachwe.

32 Isi joosi ja weeru kijiinga jiri mbere yaachwe, ☆ ne vakera ari ja muriisi viintu ʼakéaa mburi na muundi.

33 Jivika ari muundi mukono waachwe wa kulame na mburi mukono waachwe wa kumooso.

34 Aho, uwo Mutemi vasea ari vara ʼvari mukono waachwe wa kulame, ‘Yeendi nyuunyu ʼmwatalariwa ni Taáta waani, hokeri Utemi ʼmwiimiriwa neeja keende kuumbwa kwa weeru.

35 Sa nijaa na njala mukaampeera chóorya, nijaa na nyóota mukaanyweesha, nijaa mayeni mukaanteengya,

36 nijaa na tuhu mukaanvikira ingo, nijaa mulwiri mukuja no kuunaangirirya, na nijaa manyololwii mukuja no kuunaanga.’

37 Aho, vara vawoloki musea vari, ‘Mukulu, ni naadi ʼtakooka uri na njala, tukakuriisha, au uri na nyóota tukakunyweesha?

38 Ni naadi ʼtakooka uri mayeni tukakuteengya, au uri na tuhu tukakuvikira?

☆ 25:32 Laanga Isáaya 66:18; Yoéli 3:2.

³⁹ Kei ni naadi ^takoona uri mulwíri, au uri manyololwii tukúja no kulaanga?’

⁴⁰ Ne Mutemi vasea ari, ‘Kimaari noovawyíra, ja ^vyeene mavabweeyirya ava vaaniitu vaduudi, mumbweeyirya niini.’

⁴¹ Aho, vasea ari vara ^vari mukono waachwe wa kumooso, ‘Isunki kwaani nyuunyu ^mwajumwa, tamanyi na mootwii wa siku ^jisiina uhero ^wiimiwa neja sa Ikúlu ra Mirimu Mivi na mirimu yaachwe.

⁴² Sa nijáa na njala si mwaampeera chóorya tuku, nijáa na nyóota si mwaanyweesha tuku.

⁴³ Nijáa mayeni si mwaanteengya tuku, nijáa na tuku si mwaanvikira ingo tuku, nijáa mulwíri si muja no kumaangirirya tuku, nijáa manyololwii si muja no kumaanga tuku.’

⁴⁴ Aho, novo kuuyirya vari voosea, ‘Mukulu ni naadi ^takoona uri na njala, au uri na nyóota, au uri mayeni, au uri na tuku, au uri mulwíri, au uri manyololwii, na suusu si twakulaanga?’

⁴⁵ Ne vasea ari, ‘Kimaari noovawyíra, ja ^vyeene si mumbweeyirya umwi wa ava vaaniitu vaduudi, si mumbweeyirya niini tuku.’

⁴⁶ Aho, avo kingira vari kulairwa chiiru kwa siku ^jisiina uhero, maa kaa, vara vawoloki kingira vari na nkaaswii ya siku ^jisiina uhero.”

26

Muryungu wo Mula Yéesu

(Maárikí 14:1-2; Lúka 22:1-2; Yooháani 11:45-53)

¹ Yéesu ^akamarikirye kulusa ayo yoosi, akavasea vapooji vaachwe,

2 “Taanga mwiise siku iviri ^jiri looka kuva iri Paásika na Mwaana wa Muuntu vikwa ari mikonwii ya vavi na muning’in’ya vari musaláabii fuuru akwye wuu?”

3 Mpindi ijo, vakúulu va veeneisi va Ijva na vawosi vajáa valumana balásii ya nyuumbii ya kitemi ya mweeneisi mukulu ^asewáa Kayáafa.

4 Vakabweeyya muryuungu wa iyasi sa vamukwaate Yéesu kimbiso na vamulae.

5 Maa kaa, vakasea, “Kari ive mpindi ja iyi ngovi tuku, sa kari ji kwe na ntiribuka tuku.”

*Yéesu Yoohakwa Makuta ^Yanyúkira
(Maárikí 14:3-9; Yooháani 12:1-8)*

6 Mpindi Yéesu ^ajáa iturii ra Besanía kaayii kwa Simóoni ^mweene asewáa ^ari na ulóonda,

7 muuntu muki umwi ajáa uja ^ari na chúpa ya iwye ^rasongolwa ^iri na makuta ^yanyúkiraa ya iyoombe ikulu. Uwo muuntu muki ajáa uja na hara méesii kuntu ^arijáa chákurya, akawuna ira chúpa, maa akayakurira ayo makuta mutwii wa Yéesu.

8 Vapooji vaachwe ^vakoone jeyyo, vakakalala voosea, “Ni wa che usaambu uhu?”

9 Makuta aya, ngaari yawúsirwe kwa iyoombe ikulu, na ijo mpía jivaambirirye vakiva!”

10 Yéesu ajáa ataanga miiririkano yaavo, maa akavasea, “Amwi moomujuuwa uhu maáma? Ye-ye aantámamire kintu ^chabooha.

11 Vakiva novo muri mpindi joosi, maa kaa, niini si ndiri kuva na nyuunyu siku joosi tuku.

12 Uhu maáma ^akakurire maviri waani makuta, uuvíikire neeja so taahwa.

13 Kimaari noovawyyira, haantu hohoosi kuri weeru Masáare Maaja ^yari variyulwa, iki ^cheene akitámamire uhu muntu muki, lusuwa kiri ja nkumbukira yaachwe.”

*Yúda Yoolamula Kumvalanduka Yésu
(Maárikí 14:10-11; Lúka 22:3-6)*

14 Aho, umwi wa vara ikimi na vaviri, ^aséwaa Yúda Isikarióoti, akadoma na kwa vakúlu va veeneisi va Ijüva,

15 akavasea, “Ni che muri kumpeera kooni namvalandukire Yésu nimvike mikonwii yaanyu?” Vakamvarira mpía makumi yatatu (30).✧

16 Na kwaandira aho, Yúda akaanda saakira nkalo ^yabooha yo mvalanduka Yésu.

*Kwiimya Neeja Ngovi ya Paásika
(Maárikí 14:12-21; Lúka 22:7-23; Yooháani 13:21-30)*

17 Sikü ya ncholo ya ngovi ya mikáate si ^ivikirwaa usasi, vapooji vajáa vamudomera Yésu vakamuurya, “Hai woosaaka tukwiimirye neeja chóorya cha Paásika sa urye?”

18 Ne akavasea, “Tamanyi na múujii kwa muntu umwi mumusee, ‘Mukiindya aséire, mpiindi yaani yafikire, rüira ndiri ngovi ya Paásika hamwi na vapooji vaani kaayii kwaako.’”

19 Vapooji vakabweeyya ja ^vyeene Yésu ajáa avaláiriirye, vakiimya neeja chóorya cha Paásika.

20 Iwulo ^riküngire, Yésu akava méesii hamwi na vapooji vaachwe ikimi na vaviri.

✧ 26:15 Laanga Sakaría 11:12; Matáayo 27:9.

21 Na mp̄indi ^varijáa, Yéesu akasea, “Kimaari noovawyiira, umwi waanyu kũnvarinduka ari.”

22 Vapooji vaachwe vakavisũla maatũkũ vii, maa vakaanda kuurya umwi umwi, “Mukũlu, si viri kũva ni niini tũkũ?”

23 Yéesu akavasea, “Ura ^arĩiriirye mukáate hamwi na niini luumbwii noo ^ari kũnvarinduka.

24 Mwaana wa Mũntũ ni tamanya iise no kũulawa ja ^vyeene vyaandikwa Masáarii ^Yari Mpeho. Maa kaa, ni mpolai kwa mũntũ ura ^ari mũvarinduka! Ni pwee vijáa ngaari baa si avyaalwa.”

25 Yũda ura mũvalanduki waachwe akamũsea, “Mukiindya, kikomi si niini tũkũ?” Yéesu akamũsea, “Weewe ulúusire.”

Chóorya cha Mweenevyoosi

(Maárikí 14:22-26; Lúka 22:14-20; 1 Vakorínto 11:23-25)

26 Mp̄indi ^varijáa, Yéesu akatoola mukáate, akamũdũmba Mulũngu, akũubendulabendula, maa akavaheera vapooji vaachwe yoosea, “Toolí, murye, uhũ ni mũviri waani.”

27 Aho, akatoola ndũvo, akamũdũmba Mulũngu akavaheera yoosea, “Toolí voosi munywe diváai fuma nduvwii ihĩ.

28 Ihĩ ni sakami yaani ya mũháko, sakami ^yookiitwa sa ^vari foo vaseyyiriwe uvi.

29 Ni kũvawyiira niise, si ndiri kũnywa kei ihĩ diváai ya sabĩibu tũkũ, fũurũ siku ^ndiri kiinywa ifya hamwi na nyuunyu Ũtemii wa Taáta waani.”

30 ^Vakĩmbe lwĩmbo, vakalooka na Luulwii lwa Miseitũuni.

*Yéesu Yooluusa Peéterí Sea Ari si Amumányire Tuku
(Maárikí 14:27-31; Lúka 22:31-34; Yooháani
13:36-38)*

³¹ Aho, Yéesu akavasea, “Uchiku uhú wa isiku voosi kúundeka muri. Sa Masáare ^Yari Mpeho yasea,

‘Kumuvaa ndiri muríisi,
na muundi ja mpuka yaachwe jiipase.’[☆]

³² Maa kaa, ^ndiri fufuka, valongorera ndiri na isi ya Galiláaya.”

³³ Peéterí akamusea Yéesu, “Baa kooni voosi vari kureke weewe, niini si ndiri kureka vii kaa tuku.”

³⁴ Yéesu akamusea, “Kimaari kaa nookuwyíra, uchiku uhú nkukulume si inavíika, luusa uri si wumányire tuku katatu.”

³⁵ Peéterí akamusea, “Kooni baa ni mpaka nkwyé, kukwya ndiri hamwí na weewe, si ndiri sea si nakumányire tuku.” Baa vara vapooji víingi vakaluusa vivira.

*Yéesu Yoomuloomba Mulungu Luulwii lwa
Miseitúuni*

(Maárikí 14:32-42; Lúka 22:39-46)

³⁶ Aho, Yéesu akafika na vapooji vaachwe Getisemáne, uko akavasea, “Ikali aha, niini tamanya niise na hara mbere noo muloomba Mulungu.”

³⁷ Akamusumula Peéterí na vaana vaviri va Sebedáayo, na mpíindi ^vatamanyáa, mutima waachwe ukafirira kunu yookiiteera usungu.

³⁸ Aho, akavasea, “Mutima waani wookaava kende nkwyé. Ikali aha, mukeeshe chiriri hamwí na niini.”

³⁹ ^Akaseese na mbere kiduudi, akalaala isi na inda akamuloomba Mulungu yoosea, “Taáta

[☆] 26:31 Laanga Sakaría 13:7.

waani, kooni viri dahika nduvo ihi yaandooke, maa kaa, si ive ja ^vyeeene noosaaka tuku, ive ja ^vyeeene woosaaka weewe.”

⁴⁰ Akatamanya na kwa vara vapooji vaachwe vatatu, akavashaana valire. Akamusea Peéterí, “Arumi, mwasíindirwe keesha na niini baa kwa isaa rimwi vii wuu?”

⁴¹ Keeshi na muloombe sa kari ji mwĩngire mtehwi tuku. Matima wiĩmire neeja kutumama wuuja, maa kaa, wasíindwaa sa maviri usiina ngururu tuku.”

⁴² Akatamanya kei lwa kaviri no muloomba Mulungu yoosea, “Taáta waani, kooni nduvo ihi ya uturikiri si viri dahika yũnehe, ndĩre kwiinywa, haaha ^vyeeene woosaaka vikiimane.”

⁴³ Kei ^akahĩnduke, akavashaana valire, miiso yaavo yajaa yaréheriwe ni tulo.

⁴⁴ Akavareka, akatamanya lwa katatu no muloomba Mulungu kwa masáare yayara.

⁴⁵ Aho, akadoma na kwa vara vapooji vaachwe akavasea, “Nyuunyu mukaari mulire no hamuluka wuu? Laangi, mpiĩndi jafíkire, Mwaana wa Mũntũ varindukwa iise na viikwa iise mikonwii ya vavi.

⁴⁶ Inuki, hendi tulooke! Laangi, ura ^yoojokũnvarinduka afíkire!”

*Yéesu Yoovarindukwa na Yookwaatwa
(Maárikí 14:43-50; Lúka 22:47-53; Yoháani 18:3-12)*

⁴⁷ Mpĩndi Yéesu ^ajaa akaari yooluusika novo, Yũda umwi wa vapooji vaachwe ikimi na vaviri akafika. Yeeye ajaa uujaan’ya na vaantu ^vari foo

^vari na nyaasuka na nkusi. Ava ^vajáa vatúmirwe ni vakúúlu va veeneisi va Ijüva na ni vawosi.

48 Haaha üra ^amüvalandukáa Yéesu ajáa ahúmwiire valaira ishára yoosea, “Üra ^ndiri masundira ja noomuluumbya, noo yeeye, mukwaati.”

49 Yúuda akahululuka na kúri Yéesu, akamuluumbya, “Lumbi ee Mukiindya!” Maa, akamasundira.

50 Yéesu akamüsea, “Kijeengi, tumama ^cheene chakurétire.” Aho, vara vaantu vakaseesa, vakamukwaata Yéesu, maa vakamüvüka mikonwii yaavo.

51 Hahara, ümwi wa vara ^vajáa na Yéesu ^akoone jeyyo, akakúla nyaasuka njatwii, akamutema kutu dúú mutumami wa mweeneisi mukúlu.

52 Yéesu akamüsea, “Hindula nyaasuka yaako na njatwii, sa voosi vara ^vúúlaa na nyaasuka, novo kukwya vari kwa nyaasuka.

53 Sa che wookiisea si ndiri daha kumuloomba Taáta waani aandetere haaha jei kulookya mayana ikimi na yaviri (12,000) ya valwi nkoondo va mirimü miija?

54 Maa kaa, kooni nabwéeyiirye jeyyo, jooli Masáare ^Yari Mpeho yari kiimana yara ^yasea ivi ni mpaka vifumire jei?”

55 Mpíindi ijo, Yéesu aküsea ira mpuka ya vaantu, “Nini ndiri mahóki vaantu viintu, muújire noo kúunkwaata na nyaasuka na nkusi wüü? Sikü joosi nijáa na nyuunyu noovariyula waámii wa Kaaya Njija ya Ijüva. Amwi si mwaankwaatáa kura?

56 Aya yoosi yafümüre sa masáare ya valáli na mutwe yara ^vaandika Masáarii ^Yari Mpeho yaki-

imane.” Aho, vapooji voosi vakamureka, maa vakatiija.

Yéesu Mbere ya Mweeneisi Mukulu
(Maáriki 14:53-65; Lúka 22:54-55, 63-71;
Yooháani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Vara ^vajáa vamukwátire Yéesu, vakamutwaala na kwa Kayáafa, mweeneisi mukulu, uko vakiindya va Miiro na vawosi vajáa valámíne.

⁵⁸ Maa kaa, Peéteru ajáa amutúbire Yéesu kwa kuli fúuru waámii ya mweeneisi mukulu. Akiingira, maa akiikala hamwi na valukaluka, sa oone ^cheene kiri fúmira.

⁵⁹ Vakúulu va veeneisi va Ijéva hamwi na Balása Nkulu yoosi ya Vayahúudi vasaakiráa ushahíidi wa uloongo kuri Yéesu sa vadahe kumwala.

⁶⁰ Maa kaa, si vapata kiintu tuku, baa neembe mashahíidi ^vari foo va uloongo vimáa mbere.

Maa reeru, mashahíidi vaviri vakafumira,

⁶¹ vakasea, “Uhu muuntu asea, ‘Daha ndiri kwi-igirimula Kaaya Njija ya Mulungu*’ na niijeenge kei kwa siku itatu.”

⁶² Aho, mweeneisi mukulu akiinuka, maa akamusea Yéesu, “Si wookuuyirya kiintu chochoosi tuku wuu? Aya masáare ava vaantu ^vookusitaakya ni kiintu che?”

⁶³ Maa kaa, Yéesu akakirinya. Mweeneisi mukulu akamusea, “Kubweyya niise wiilahe mbere ya Mulungu ^Ari Nkaasu, twuyire kooni weewe noo Masía, Mwaana wa Mulungu.”

* **26:61 Kaaya Njija ya Mulungu:** Kaaya Njija ^ng’eene Yéesu alusáa aha ni maviri waachwe. Kubomola no kijeenga kei kwa siku itatu yoonekya kukwya no fufuka kwaachwe.

⁶⁴ Yéesu akasea, “Weewe ulúusire. Maa kaa, ni kuvawyiira niise voosi, kwaandira haaha kumoonna muri Mwaana wa Muuntu iikyire mukono wa kulume wa Mweenengururu,[☆] yookwija mweeri ya machu ya kurumwii.”[☆]

⁶⁵ Aho, mweeneisi mukulu akamoola ingo jaachwe na nkalari yoosea, “Ahíntikire! Ushahíidi wa che kei toosaaka? Laangi, nyuunyu mwatéire uwo uhiintiki.

⁶⁶ Jooli moolamula?” Vakamusea, “Akiimana akwye.”

⁶⁷ Aho, vakamuchwira mati kishwii na viingi vakamuvaa ngúumi. Viingi vakamuhapula makóofi

⁶⁸ na vakamuhenchula voosea, “Weewe Masía, hooni taanga ni ani ^akuváire?”

*Peéteru Yoosea si Amumányire Yéesu Tukú
(Maárikí 14:66-72; Lúka 22:56-62; Yooháani 18:15-18, 25-27)*

⁶⁹ Haaha mpindi ijo joosi, Peéteru ajáa iikyire weerwii uko waámii. Mutumami umwi wa kiintu kiki akamuseeserera Peéteru, maa akamusea, “Baa weewe ni hamwi waari na Yéesu wa Galiláaya.”

⁷⁰ Maa kaa, Peéteru akasiita mbere ya voosi yoosea, “Si nootaanga baa iki ^woolusa tuku!”

⁷¹ Aho, Peéteru akiitookima mutiryaangwii wa waámii, mutumami wiingi wa kiintu kiki akamoonna Peéteru, maa akavasea vaantu ^vajáa aho, “Uhu ni hamwi aari na Yéesu wa Nasaréeti.”

⁷² Peéteru akasiita kei ko kiilaha yoosea, “Si namumányire uwo muuntu tuku!”

[☆] 26:64 Laanga Sabúuri 110:1. [☆] 26:64 Laanga Danyéli 7:13.

⁷³ Mpiindi kiduudi vaantu ^vajáa viimire aho, vakamuseeserera, maa vakamusea, “Kikomi weewe uri umwi waavo, sa baa ndusika yaako yookoonekya.”

⁷⁴ Aho, Peéteru akaanda kwijuma yeemweene, na iilaháa yoosea, “Kimaari! Si namumanyire uwo muuntu tuku!” Haaho, nkukulume ikaviika.

⁷⁵ Aho, Peéteru akakumbukira masáare ^ajáa awyirirwe ni Yésu, “Nkukulume si inaviika, sea uri si waumanyire tuku katatu.” Aho, maa re akafuma na weerwii akitoorira maatuku vii.

27

*Yésu Yootwaalwa na kwa Gávana Piláato
(Maárikí 15:1; Lúka 23:1-2; Yoháani 18:28-32)*

¹ ^Kukamwaae, vakúulu va veeneisi va Ijáva voosi na vawosi vakalamula kumula Yésu.

² Vakamuchuunga píngu, vakamutwaala na kwa Piláato, gávana wa isi ya Yudéa, maa vakamukwaatya kwaachwe.

*Yúnda Yookiikuva
(Mirimó ya Vatumwi 1:18-19)*

³ Haaha Yúnda uhu ^ajáa amuválandukire ^akoone Yésu ahumwíre heewa irya, akiivairya mbiri, maa akavahindurira vakúulu va veeneisi va Ijáva na vawosi jira mpía makumi yatatu (30).

⁴ Akavasea, “Nahóniirye kamutoola muuntu ^asiina uvi ulawe.” Maa kaa, voovo vakamusea, “Ayo ^wootuwýira yasiina nyambirirya kuri suusu tuku, ni yaako mweeneevyo.”

⁵ Akajifweitira ijo mpía makumi yatatu na Kaayii Njija ya Ijáva, maa akatamanya no kiikuva.

⁶ Vakúúlu va veeneisi va Ijüva vakajitoola ijo mpía, maa vakasea, “Miïro yakaan’ya kujisaangya iji mpía na mpía ja Kaaya Njija, sa ni mpía ja sakami.”

⁷ Aho, vakaluma sáare, maa vakalamula kujiwüra iwunda ra kirongorongo rive haantu ho taahira vayeni.

⁸ Noo ^chooreka furu isiku, iro iwunda raséwaa Iwunda ra Sakami.

⁹ Jeyyo, masáare ya Yeremía muláli na mutwe yakakiimana, “Vajáa vasumula jira mpía makumi yatatu, iyoombe ^apaangirwa ni vaantu va Isiraéli.

¹⁰ Ijo mpía vakawüra iwunda ra kirongorongo, ja ^vyeeene Ijüva aandairirya.”✠

Yéesu Mbere ya Piláato

(Maáriki 15:2-5; Lúka 23:3-5; Yooháni 18:33-38)

¹¹ Haaha, vakamwiimya Yéesu mbere ya gávana Piláato, ne Piláato akamuurya, “Weewe noo mutemi wa Vayahúudi wuu?” Yéesu akamusea, “Weewe ulúusire.”

¹² Maa kaa, vakúúlu va veeneisi va Ijüva na vawosi ^vakamusitaakye, yeeye si uuyirya isáare tuku.

¹³ Piláato akamuurya, “Si wooteera ni masáare yangai vookusitaakya tuku wuu?”

¹⁴ Maa kaa, Yéesu si uuyirya baa isáare rimwi tuku, uwo gávana akatulvala maatuku vii.

Yéesu Yooheewa Irya ro Kúulawa

(Maáriki 15:6-15; Lúka 23:13-25; Yooháni 18:39-19:16)

✠ **27:10** Laanga Sakaríá 11:12-13; Yeremía 19:1-13; 32:6-9; Matáayo 26:15.

15 Haaha, siku ja ngovi ya Paásika, gávana ajáa aviijuvirya Vayahúudi kumuchungurira mufúungwa umwi ^mweene vari saaka.

16 Mpíindi ijo, kujáa kwatíite mufúungwa umwi ^ajáa ataangikana maatuku vii sa uvi, ^asewáa Baráaba.

17 Sa jeyyo, vaantu ^vakiijiinge, Piláato akavuurya, “Ni ani moosaaka nimuchungurire kati ya ava vaviri, Baráaba au Yéesu ^aséwaa Masía?”

18 Ajáa alúusa jeyyo sa ajáa ataanga vajáa vamusítakiirye Yéesu kwaachwe sa kivina.

19 Mpíindi Piláato ^ajáa iíkyiire aho ichuumbii raachwe ro lamurira, muki waachwe akamutwaarira mulomo, “Kari ji umubweeyiirye uvi wowoosi muuntu uwo mawoloki tuku, sa nini natárikire maatuku vii noolootera sa yeeye uchiku uhú.”

20 Maa kaa, vakúulu va veeneisi va Ijva na vawosi vakavasonka vaantu valoombe Baráaba achungurirwe na Yéesu ulawe.

21 Aho, gávana akavuurya, “Ni ani moosaaka nimuchungurire kati ya ava vaviri?” Voovo vakamusea, “Baráaba!”

22 Piláato akavuurya, “Haaha che ndiri mubweeyya Yéesu ^aséwaa Masía?” Voosi vakasea, “Aning’iniwe musalábii fúuru akwye!”

23 Ne akavuurya, “Sa che? Uvi che abwéeyiirye?” Voovo vakatuuba tula isóso voosea, “Aning’iniwe musalábii fúuru akwye!”

24 Piláato ^akoone hasiina yooseesya tuku na baa usaambu waándire, ajáa atoola maaji, maa akooyya mikono yaachwe mbere ya vaantu yoosea, “Nini nsiina uvi mweeri ya inkwya ya

uhu muuntu tuku. Iri isáare ni mweeri yaanyu riri, rilaangi.”

25 Vaantu voosi vakasea, “Sakami yaachwe iveere mweeri yiswi na vaana viiswi.”

26 Aho, Piláato akamuchungurira Baráaba fuma manyololwii sa voovo, maa kaa, akalairirya Yéesu avawe mijeléedi maa akamutoola aning’iniwe musalábii furu akweye.

*Valukaluka Voomuhena Yéesu
(Maárikí 15:16-20; Yooháni 19:2-3)*

27 Aho, valukaluka va gávana vakamutwaala Yéesu na ijuumbii ra kitemi ra Piláato riséwaa Puraitória. Uko, valwi nkoondo voosi vakiijiinga kumuriingirira Yéesu.

28 Vakamufumya ingo jaachwe, maa vakamuvikira ingo iri gyaa ati ja mutemi.

29 Aho, vakaluka kisasaavo cha miíwa, vakamuvikira mutwii, vakamukwaatya duuri mukonwii waachwe wa kulume, maa de vandoomwiinamira, voomuhenchula voosea, “Lamukyaade ee aai, mutemi wa Vayahúudi!”

30 Vakamuchwira mati, vakatoola ira duuri vakatuuba muva noyo mutwii.

31 Vakahumale kumuhenchula, vakamufumya ira ingo iri gyaa, maa vakamuvikira ingo jaachwe kei. Aho, vakamutwaala furu weerwii ya múuji noo muning’in’ya musalábii furu akweye.

*Yéesu Yooning’iniwa Musalábii Furu Akweye
(Maárikí 15:21-32; Lúka 23:26-43; Yooháni 19:17-27)*

32 Njirii, vakalumana na muntu umwi fuma múujii wa Kiréene* ^aséwaa Simóoni. Valwi nkoondo vakamudoomererya avaale musaláaba wa Yéesu.

33 Na ^vakafike haantu ^haséwaa Goligóota, noo kusea Kisááya cha Mutwe,

34 valwi nkoondo vakamuheera Yéesu diváai ^yasaangiwa na kisungu so seyya makuundi,* maa kaa, yeeye ^akisaire, akasiita kunywa.

35 ^Vakahumule kumuning'in'ya musalábii, vakiigavira ingo jaachwe ko vaa mbare.* [Jeyyo, isáare rira ^raluswa ni muláli na mutwe rikakiimana, "Viigavira mirwaalo yaani, kati yaavo na ingo yaani vakiivaira mbare."]

36 Vakiikala, vakatuuba kumulaangirirya.

37 Mweeri ya mutwe waachwe vakaviika ishitaaka ^raandikwa, "UHU NI YÉESU, MŊTEMI WA VAYAHÚUDI."

38 Viivi vaviri vajáa vaning'iniwa misalábii hamwi ne, umwi mukono wa kumooso na wiingi mukono wa kulume, kira muntu musalábii waachwe.

39 Vaantu vara ^valookáa na aho, vamutukiráa voosingiya mitwe kwa heenchu voosea,

40 "Hooni ta ilaange, ati girimula uri Kaaya Njija na wiijeenge kwa siku itatu? Haaha ilamurirye we mweeneevyo. Kooni kikomi weewe ni Mwaana wa Mulungu, kiima aho musalábii!"

* **27:32 Kiréene:** Uhu ni múuji ^ujáa kara Afirika kaskasini. Uko, Vayahúudi ^vari foo viikaláa, baa Simóoni ni umwi wa Vayahúudi ^veene vujáa na Yerusaleému na ngovii ya Paásika. ☆ **27:34** Laanga Sabúuri 69:21. ☆ **27:35** Laanga Sabúuri 22:18.

⁴¹ Baa vakúúlu va veeneisi va Ijuva, hamwi na vawosi na vakiindya va Miiro vakamuhenchula voosea,

⁴² “Avalamuriryaáa viingi, amwi yoosiindwa kilamurirya yeemweene? Ati yeeye ni mutemi wa Isiraéli! Hooni ni akiime misaláabii naasu tumurume.

⁴³ Yeeye amwiiláangyaa Muluungu, na ajáa alúusa yeeye ni Mwaana wa Muluungu, haaha Muluungu ni amulamurirye kooni yoomusaaka.”

⁴⁴ Baa vara ^vajáa vaníng’iniiwe misaláabii hamwi ne, vakamutukira.

Yéesu Yookwya Musaláabii

(Maáriki 15:33-41; Lúka 23:44-49; Yooháani 19:28-30)

⁴⁵ Kwandira mpiindi ja mpoloonge fuuru mpiindi ja cháámuusi, kilwiirya kikakunikirira isi yoosi.

⁴⁶ Mpiindi jo kiimikirirya ja cháámuusi, Yéesu akarira na ngururu yoosea, “Éeli, Éeli láama sabakitáani?” noo kusea, “Ee Muluungu, Ee Muluungu, amwi waandékire?”✠

⁴⁷ Maa kaa, vamwi va vaantu ^vajáa hara ^vakateere jeyyo, maa vakasea, “Uhu, yoomukemera Elía.”✠

⁴⁸ Umwi waavo akatamanya chaangu, akatukya kintu ^kiri monyomonyo diváaii ^yasasuka, akakifarimbirira isaangii, maa akamuheera anywe.

⁴⁹ Maa kaa, viingi vakasea, “Reki toone kooni Elía ari kuja noo mulamurirya.”

✠ **27:46** Laanga Sabúuri 22:1. ✠ **27:47** Laanga 2 Vatemu 2:11; Maláaki 4:5.

50 Maa reeru, Yéesu akaana kei vikulukulu, aho, akawulala.

51 Haaho, ipasia ra Kaaya Njija rikaatuka kati na kati fuma mweeri furu isi, isi ikasingisika na myaalaliwye ikaatuka.

52 Mbirira jikakukuka na miviri ya vaaja vara ^vaja vaakwa ikafuka.

53 Yéesu ^akafuke, avo vaantu vakafuma mbiriri, na vakatamany na muji muja na vakavafuma vaantu ^vari foo.

54 Ura mukulu wa valwi nkoondo na vara ^vaja ne voomaangirira Yéesu ^vakoone kira kitiintima na yara yoosi ^vaja yafumire, vakoofa mnumu, voosea, “Uhu kikomi ni Mwaana wa Mulungu ari.”

55 Kujaa kwatite vaantu vaki ^vari foo ^valaanga ayo kwa kuli. Avo vaja vamutuuba Yéesu fuma Galilaya sa vindowumamira.

56 Kuri vamwi vaavo, ^aja amwari, Maria Makidaleena, Maria iyo waala Yaakupu na Yose, na iyo waala vaana va Sebedayo.

Kutahwa kwa Yéesu
(Maariki 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohani 19:38-42)

57 Haaha iwulo ^rikungire, aja uja musungaati umwi fuma muji wa Arimataya ^asewa Yooséfu. Uhu ne ni mapooji wa Yéesu aja.

58 Akamodoma Pilato noo koomuloomba miviri wa Yéesu. Pilato akalairira aheewe.

59 Yooséfu akusumula miviri, akufarimbirira saanda ya kitani cha kikomi,

60 maa akuvika mbiriri yaachwe mweenevyo. Iyo mbirira ya mpaanga ni ifya

na ijáa yabokwa mwaalaliwyii. Aho, akafingiritya iwyé ikulukuuu, yoorifintamya maryaangwii wa mbirííra, maa akalooka.

⁶¹ Maríia Makídaléena na ura Maríia wiingi vajáa vamwaari aho haantu viikyire kulaanga mbirííra.

Valukaluka Mbiríírii

⁶² Lomutóondo yaachwe ni siku ya Sabáato ijáa, vakúulu va veeneisi va Ijáva na Mafarisáayo vakatamanyá na kwa Piláato.

⁶³ Vakamúsea Piláato, “Mukúlu, takúmbukíire, ura mukwaata de akwye ajáa asea, ‘Siku itatu ^jiri looka, fufuka ndiri.’

⁶⁴ Sa jeyyo, ulairirye mbirííra ilaangiririwe kamwi fúuru siku ya katatu. Kooni si jeyyo, vapooji vaachwe ifaanaa vuuje, viive maviri waachwe na vavawiyire vaantu afufukire fuma inkwyii. Ukwaata uhu wo kiimikirirya kuva uri waviiha kulookya wa ncholo.”

⁶⁵ Piláato akavasea, “Nyuunyu sumuli valukaluka. Tamanyi mukivikire valukaluka va kikomi ja ^vyeeene muri daha.”

⁶⁶ Sa jeyyo, vakatamanyá na valukaluka sa vakalaangirirye mbirííra kikomi, vakavaa mitooso rira iwyé na vakavika ulaangiriryi.

28

Kufufuka kwa Yéesu

(Maáriki 16:1-10; Lúka 24:1-12; Yooháani 20:1-10)

¹ Sabáato [^]ikalooke namutóondo dwii siku ya Jumapáiri,* Maríia Makidaléena, na ura Maríia wíngi vajáa vadoma noo laanga mbiríra ya mpaanga ira [^]ijáa yabokwa mwaalaliwyii.

² Koonka, kitiíntima kikuuu kikafumira sa murimu muuwa wa Ijwa ujáa wakiima fuma kurumwii, ukafingiritya rira iweye, maa ukariikarira.

³ Uwo murimu buuwo yaachwe ijáa ni ja lulávo, na ingo jaachwe jijáa jeera ja mawye ya mbula.

⁴ Vara valukaluka va mbiríra vajáa voofa maatuku vii, vakatetema fuuru vakava ja [^]vaakwa.

⁵ Ura murimu muuwa ukavasea vara vaantu vaki, “Koofi tuku, sa taanga niise ni musaakira mwiise Yéesu ura [^]aning’iniwé musaláabii fuuru akakwa.

⁶ Asiina aha tuku, afúfukire ja [^]vyeene ase. Yeendi mulaange haantu [^]alaariwé.

⁷ Haaha tamanyi chaangu mukavasee vapooji vaachwe, ‘Afúfukire fuma inkwyii, ne longoola iise na Galiláaya. Uko moona muri.’✠ Laangi, nahámwíre vawyiira.”

⁸ Jeyyo, vara vaantu vaki vakiinuka hara vari na cheeru munamununu kunu víngírwe ni woowa, vakafuma mbiríríi itájo vakatamanya noo vawyiira vapooji vaachwe iri isáare.

⁹ Koonka, Yéesu akalumana novo akavasea, “Lumbi niijo!” Vara vaantu vaki vakamuseeserera,

* **28:1 Jumapáiri:** Kigiriki aha chalusa siku ya ncholo ya júma. Kwa Vayahúudi júma yaandáa siku ya Jumapáiri na yasirikiríra na siku ya Sabáato noo kusea Jumamóosi. ✠ **28:7** Laanga Matáayo 26:32.

vakachwaama, vakakwaata majeo yaachwe, vakamwiinamira.

¹⁰ Aho, Yéesu akavasea, “Koofi tukũ. Tamanyi mukavawyiire vandũũ vaani vatamanye na Galiláaya, uko kũnyona vari.”

Valũkalũka Vootwaala Mũlomo

¹¹ Mpĩindi vara vaantũ vaki ^vajáa njirii vootamanya, vamwi va vara valũkalũka ^vĩmiriráa mbirĩra vajáa vatamanya na múujii no vawyiira vakũũũ va veeneisi va Ijũva yoosi ^yajáa yafũmĩre.

¹² Vakũũũ va veeneisi va Ijũva na vawosi vaki-ikala kiikalo na vakatũũnga njira ya uloongo. Vakavaheera vara valwi nkoondo mpía ^jiri foo,

¹³ kũũ voovasea, “Moosaakwa mũsee jei, ‘Vapooji vaachwe vuũjire nuuchikũ mpĩindi suusu ^taari talĩre, maa vakamwiiva.’

¹⁴ Kooni iji sáare jamũfikĩre gávana, suusu luma tũri sáare ne, sa mũdĩre ringiwarangiwa.”

¹⁵ Jeyyo, vara valũkalũka vakasũmũla jira mpía, maa vakabweeyya ja ^vyeeene vajáa vawyiirwa. Masáare aya yeenera kwa Vayahũudi fũũũ isikũ.

Yéesu Yoovatũma Vapooji Vaachwe

(Maárika 16:14-18; Lũka 24:36-49; Yooháani 20:19-23)

¹⁶ Aho, vara vapooji ikimi na mũwi vakadoma fũũũ Galiláaya, luulwii haantũ Yéesu ^ajáa avasea vatamanye.

¹⁷ ^Vakamoone vakamwiinamira, maa kaa, vĩngĩ vakava vookiivũndũka mitimii.

¹⁸ Aho, Yéesu akavũujira, maa akasea, “Nahĩwe wiimiriri woosi, kurumwii na kũri weerũ.

¹⁹ Sa jeyyo, tamanyi mukavabweeyye vaantu va isi joosi kuva vapooji vaani, mendoovabatisa, kwa irina ra Taáta, na ra Mwaana na ra Mutima Muja.

²⁰ Kei, mendoovakiindya kuyakwaatya yoosi ^navalairirya nyuunyu. Kikomi nini mwaari na nyuunyu siku joosi, furu mpiindi ja uhero.”

CXXX

Rangi **Rangi Translation Project (New Testament)**

copyright © 2023 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Rangi

Contributor: Wycliffe USA

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 7 May 2025 from source files dated 8 May 2025

f1dc5da6-bc39-5ea5-ac13-942132b5feb6